

Regional analyse for Vågsøy 2014

Attraktivitetsanalyse: Befolkningsutvikling, næringsutvikling og scenarier

KNUT VAREIDE & MARIT O. NYGAARD

TF-notat nr. 11/2015

Tittel: Regional analyse for Vågsøy 2014
Undertittel: Attraktivitetsanalyse: Befolkningsutvikling, næringsutvikling og scenarier
TF-notat nr: 11/2015
Forfatter(e): Knut Vareide og Marit O. Nygaard
Dato: 24. mars 2015
ISBN: 978-82-7401-790-0
ISSN: 1891-053X
Pris: 150,- (Kan lastes ned gratis fra www.telemarksforskning.no)
Framsidedfoto: Illustrasjon Vareide/Nygaard
Prosjekt: Regionale analyser 2014
Prosjektnr.: 20140170
Prosjektleder: Knut Vareide
Oppdragsgiver(e): Nordfjord Vekst AS

Spørsmål om dette notatet kan rettes til:

Telemarksforskning
Postboks 4
3833 Bø i Telemark
Tlf: +47 35 06 15 00
www.telemarksforskning.no

Resymé:

I notatet gis en beskrivelse av utviklingen i Vågsøy, med hensyn til befolknings- og næringsutvikling. Sammenhengene og drivkreftene blir analysert ved bruk av Attraktivitetsmodellen. Notatet beskriver også utdanningsnivået i befolkning og næringsliv, og gir resultatene fra NHOs NæringsNM.

Knut Vareide er utdannet sosialøkonom (cand oecon) fra Universitetet i Oslo (1985). Han har arbeidet ved Telemarksforskning siden 1996.

Marit Owren Nygaard er utdannet samfunnsøkonom (M.Sc. Economics) fra Universitetet for miljø- og biovitenskap i Ås (2012). Hun har jobbet ved Telemarksforskning siden 2013.

Forord

Denne rapporten inngår i en serie med analyserapporter for kommuner, regioner og fylker i Norge, som er utført av Telemarksforskning i 2014. Det er benyttet en modell for attraktivitet som er utviklet med støtte fra Oslofjordfondet i forbindelse med prosjektet *Attraksjonskraft gjennom stedsinnovasjon*. Modellen er videreutviklet vesentlig i løpet av 2014, blant annet gjennom at det er utviklet en scenariomodell som viser hvordan utviklingen kan bli i framtiden i ulike scenarier.

De regionale analysene er svært verdifulle for forskningen i slike prosjekt, siden vi får anvendt modeller og empiriske metoder for ulike geografiske områder. Gjennom dette arbeidet får vi også testet relevans og kvalitet gjennom dialog med mange forskjellige og kompetente oppdragsgivere som arbeider profesjonelt med regional utvikling i praksis.

Telemarksforskning har laget slike regionale analyser i en årrekke. Tidligere var analysene i stor grad deskriptive, og nøyde seg stort sett med å beskrive en rekke indikatorer for befolknings- og næringsutvikling. Etter hvert har vi lagt mer vekt på å finne sammenhenger, gjennom å koble de ulike trekkene i en region sammen i stadig mer helhetlige modeller. De fleste oppdragsgiverne etterspør slike rapporter fordi de skal brukes i en strategisk sammenheng. Da er det ikke tilstrekkelig kun å beskrive ulike utviklingstrekk hver for seg.

For at utviklingen på et sted skal kunne påvirkes gjennom bevisste strategier, er det nødvendig å forstå sammenhengene og avdekke årsaker og drivkrefter til den faktiske utviklingen. Først da blir analysene virkelig nyttige i det strategiske arbeidet. Med den nye scenariomodellen blir den strategiske relevansen enda sterkere, fordi vi har et redskap som kan kalibrere målene i den regionale utviklingen for hver enkel kommune, region eller fylke. Vi kan da også vise hvordan de strukturelle forholdene sannsynligvis vil påvirke framtidig utvikling, og hva som skal til for at et sted kan realisere sine målsettinger.

Bø, 24. mars 2015

Knut Vareide

Prosjektleder

Innhold

Sammendrag.....	5
1. Befolkning.....	8
2. Arbeidsplasser	12
3. Pendling og arbeidsmarkedsintegrasjon.....	34
4. Bostedsattraktivitet	36
5. Scenarier for framtidig vekst	43
6. Utdanning	50
7. NæringsNM.....	54

Sammendrag

Vågsøy har hatt en nedgang i befolkningen siden 2000 på 6,5 prosent. Etter en befolkningsvekst i 2010 og 2011 har folketallet igjen begynt å synke. Befolkningen synker på grunn av det er netto utflytting til andre norske kommuner. Innvandringen fra utlandet bremser befolkningsnedgangen en del.

Antall arbeidsplasser i Vågsøy har også gått ned. I det offentlige har antall arbeidsplasser stått stille, mens næringslivet har hatt ganske sterk nedgang i antall arbeidsplasser. Mer enn ti prosent av arbeidsplassene i næringslivet har forsvunnet siden 2000. Det var litt vekst i næringslivet mellom 2005 og 2011, men i de siste to årene har det blitt nedgang igjen.

Når vi skal analysere utviklingen i næringslivet, deler vi opp næringslivet i tre strategiske næringstyper, basisnæringer, besøksnæringer og regionale næringer.

Basisnæringer er de bedriftene som produserer for et nasjonalt eller internasjonalt marked. Basisnæringene omfatter primærnæringer, industri og de mest konkurranseutsatte tjenestene som forskning, tele, IKT, engineering og liknende. Nedgangen i antall arbeidsplasser i Vågsøy er knyttet til basisnæringene. Over 40 prosent av antall arbeidsplasser i basisnæringene har gått tapt siden 2000. Det er spesielt bransjene næringsmiddelindustri, fiske og havbruk som har hatt sterk nedgang. Dette er bransjer som har hatt synkende antall arbeidsplasser på landsbasis også. Vågsøy har dermed hatt en ugunstig bransjestruktur i denne perioden, ved at det har vært en høy andel av arbeidsplasser i nedgangsbransjer. Nedgangen i Vågsøy har imidlertid vært sterkere enn bransjestrukturen skulle tilsi. Vågsøy synes dermed å ha vært lite attraktiv for basisnæringene.

Besøksnæringene omfatter de bedriftene som er avhengige av at kundene må være personlig til stede. Det er bransjer som overnatting, servering, butikkhandel, kultur og diverse personlige tjenester. Besøksnæringene omfatter turistbransjene, men er definert litt videre. Stedenes egen befolkning er en stor kundegruppe for besøksnæringene, og besøksnæringene blir dermed sterkt påvirket av befolkningsveksten på stedet. Utviklingen i besøksnæringene i Vågsøy har blitt sterk svekket av befolkningsnedgangen. Når vi korrigerer for dette, har besøksnæringene faktisk hatt en ganske god utvikling etter 2008. Vågsøy har dermed vært attraktive for besøk de siste årene.

De regionale næringene består av bransjer som ikke passer inn i basisnæringer eller besøksnæringer, og består av bransjer som bygg og anlegg, finans og forretningsmessig tjenesteyting, transport, engroshandel m.fl. Det er bransjer som ofte ikke får stor oppmerksomhet i kommunale og regionale næringsstrategier, men som er viktige fordi det er mange arbeidsplasser i disse bransjene. De regionale næringene har vokst raskere i Norge enn de besøksnæringene og basisnæringene har. I Vågsøy har de regionale næringene vokst enda sterkere enn i resten av landet. Vågsøy har dermed vært attraktive for de regionale næringene.

Samlet næringsattraktivitet er summen av attraktiviteten for basisnæringer, besøksnæringer og de regionale næringene. Vågsøy har vært attraktive for besøksnæringer og for regionale næringer etter 2008, men vært lite attraktive for basisnæringene. Samlet sett har Vågsøy dermed omtrent middels næringsattraktivitet.

NHOs NæringsNM måler næringslivets prestasjoner med hensyn til omsetningsvekst, lønnsomhet og nyetableringer. Vågsøy gjør det ganske dårlig i siste NæringsNM, som er basert på næringslivets resultater i 2013. Vågsøy ble rangert helt nede på 352. plass. Det er den svakeste plasseringen som Vågsøy har hatt etter 2000.

Vi har også analysert nettoflyttingen til Vågsøy. Vågsøy har hatt noe svakere nettoflytting enn arbeidsplassveksten isolert sett skulle tilsi etter 2000. Det skyldes at Vågsøy ikke har de beste strukturelle forholdene for å få innflytting, på grunn av at arbeidsmarkedsintegrasjonen med andre kommuner er forholdvis svak. Fram til 2010 var nettoflyttingen i Vågsøy ganske mye dårligere enn forventet, noe som tyder på at

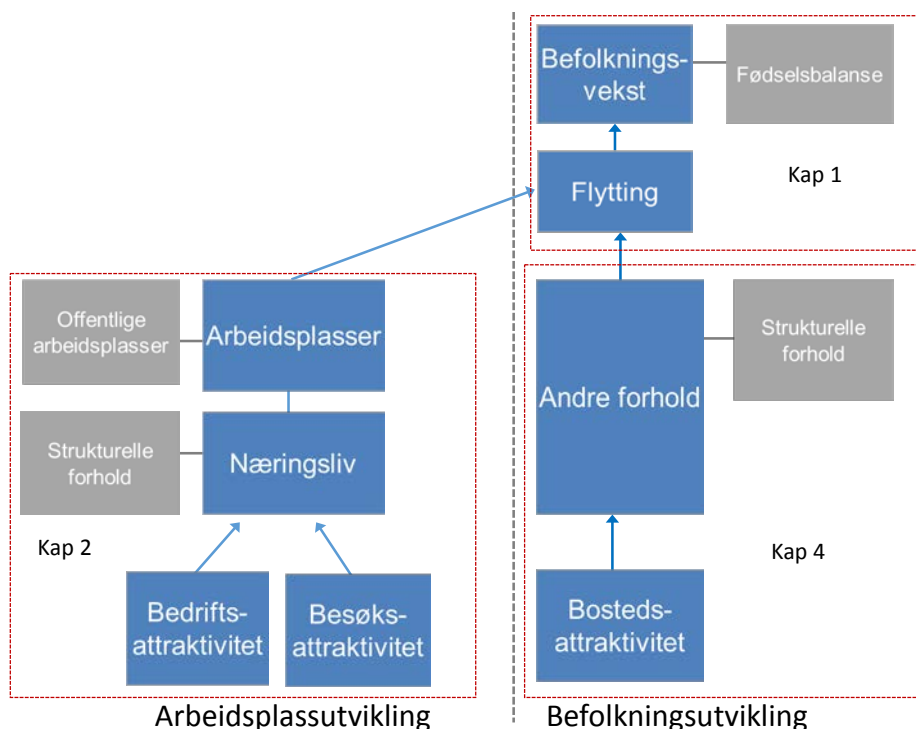
bostedsattraktiviteten var svak. Etter 2010 har dette snudd. Nå er flyttetallene bedre enn forventet, og bostedsattraktiviteten synes å være ganske god. Det har gjort at Vågsøy har holdt på innbyggerne til tross for arbeidsplassnedgangen.

Vi har også viet et kapittel til utdanningsnivået i Vågsøy. Vågsøy har et forholdsvis lavt utdanningsnivå i befolkningen, når vi måler dette som andelen av befolkningen med minst tre års høgskole- eller universitetsutdanning. Utdanningsnivået i næringslivet er under landsgjennomsnittet, men likevel høyere enn i de fleste norske kommuner. Bransjene i næringslivet i Vågsøy er ikke spesielt kompetanseintensive, og når vi justerer for bransjestrukturen i Vågsøy, er utdanningsnivået forholdsvis høyt i forhold til andre norske kommuner.

Vi har også laget scenarier for framtidig vekst i befolkning og arbeidsplasser i Vågsøy. Vågsøy ligger an til å få nedgang i folketallet, dersom kommunen utvikler seg som normalt. Det er imidlertid mulig å oppnå vekst i befolkning og arbeidsplasser dersom både næringsattraktiviteten forbedres og bostedsattraktiviteten i de siste årene opprettholdes.

Innledning – notatets oppbygging

I de første seks kapitlene i dette notatet vil vi beskrive og analysere utviklingen i befolkning og antall arbeidsplasser. For å analysere drivkreftene i utviklingen vil vi bruke Attraktivitetsmodellen. Denne modellen har Telemarksforskning utviklet for å forstå drivkreftene bak den regionale utviklingen. Modellen er designet spesielt for å skille ut strukturelle drivkrefter, det vil si drivkrefter som det enkelte sted ikke kan gjøre noe med, fra det vi definerer som attraktivitet. Steder kan være attraktive for bedrifter eller besøk. Det fører til at stedet får en sterkere vekst i antall arbeidsplasser i næringslivet enn de strukturelle forholdene tilsier. Steder kan også være attraktive som bosteder, og dermed få en nettoflytting som er høyere enn forventet ut fra stedets arbeidsplassvekst og strukturelle forhold. Summen av stedets attraktivitet med hensyn til bedrift, besøk og bosetting vil utgjøre stedets samlede attraktivitet.

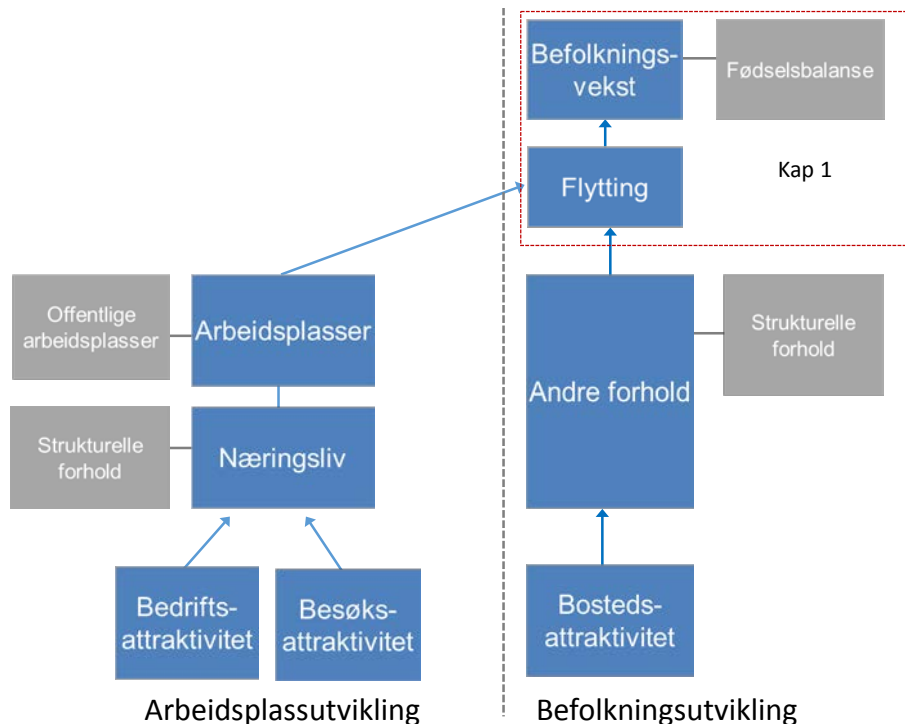

Figur 1: Attraktivitetsmodellen.

Attraktivitetsmodellen er vist skjematisk i figuren over, og vi vil utdype hvordan modellen virker etter hvert i notatet. Notatets struktur vil følge modellen. I kapittel 1 vil vi gi en kort beskrivelse av befolkningsutviklingen. I kapittel 2 vil vi beskrive og analysere arbeidsplassutviklingen, og særlig arbeidsplassutviklingen i næringslivet. I kapittel 4 binder vi samme arbeids- og befolkningsutviklingen, og analyserer nettoflyttingen, de strukturelle flyttefaktorene og bostedsattraktiviteten. Mellom kapittel 2 og 4 har vi et kapittel om pendling og arbeidsmarkedsintegrasjon, fordi det er forhold som har betydning for flyttingen til stedet og sammenhengen mellom arbeidsplassvekst og flytting. I kapittel 5 bruker vi Attraktivitetsmodellen til å vise scenarier for framtidig utvikling av arbeidsplasser og befolkning. Dernest følger to kapitler som ikke har direkte forbindelse med attraktivitetsanalysen: Kapittel 6 er viet formelt kompetansenivå i befolkning og næringsliv. Til slutt kommer et kapittel om NæringsNM, som viser hvordan næringslivet gjør det med hensyn til nyetableringer, vekst og lønnsomhet.

1. Befolkning

Befolkningsutviklingen er nok den mest sentrale størrelsen i regional utvikling. I dette kapittelet vil vi ganske kort beskrive hvordan befolkningsutviklingen har vært, og hvordan befolkningsendringene er sammensatt av fødselsbalanse og flytting. Vi vil også se på hvordan flyttingen er sammensatt av innenlands flytting og innvandring. Til slutt introduserer vi begrepet relativ flytting, som vi vil bruke i analysene om bostedsattraktivitet i kapittel 4.

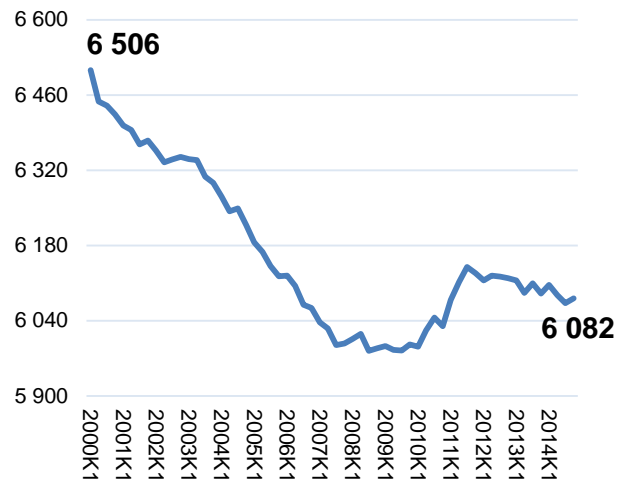
Figur 2: Attraktivitetsmodellen. Den delen som dreier seg om befolkningsvekst er merket med rød ramme rundt.

Befolkningsendringer er summen av fødselsbalansen og stedets samlede nettoflytting inkludert netto innvandring. I analysene vil vi nøye oss med å beskrive fødselsbalansen kort. I figuren har såkalt eksogene faktorer fått en grå farge, og fødselsbalansen har blitt definert som eksogen. Det er fordi vi ikke forsøker å forklare eller forstå stedenes fødselsbalanse. Det er ikke vanlig å forsøke å påvirke fødselsbalansen i regionalt utviklingsarbeid, og da er det heller ikke så stor betydning å forstå bakenforliggende årsaker. Vi vet at fødselsbalansen er et resultat av stedets alders- og kjønnsfordeling og fruktbarhet blant stedets kvinner, men vi vil ikke gå nærmere inn på disse faktorene.

I stedet vil vi fokusere på nettoflyttingen. Steder, kommuner og regioner som ønsker å stimulere sin befolkningsvekst fokuserer på å tiltrekke seg innflyttere eller begrense utflyttingen. I begge tilfeller blir nettoflyttingen bedre. Derfor er det flyttingen som det er behov for å forstå. Nettoflyttingen er derfor en sentral komponent i Attraktivitetsmodellen. I dette kapittelet beskrives nettoflyttingen. Senere i notatet, etter at vi har behandlet arbeidsplassveksten og pendlingsmønstrene, vil vi analysere nettoflyttingen med bakgrunn i disse variablene, for å avdekke drivkrefter og forklaringer til at nettoflyttingen varierer fra sted til sted.

1.1.1 Folkemengde

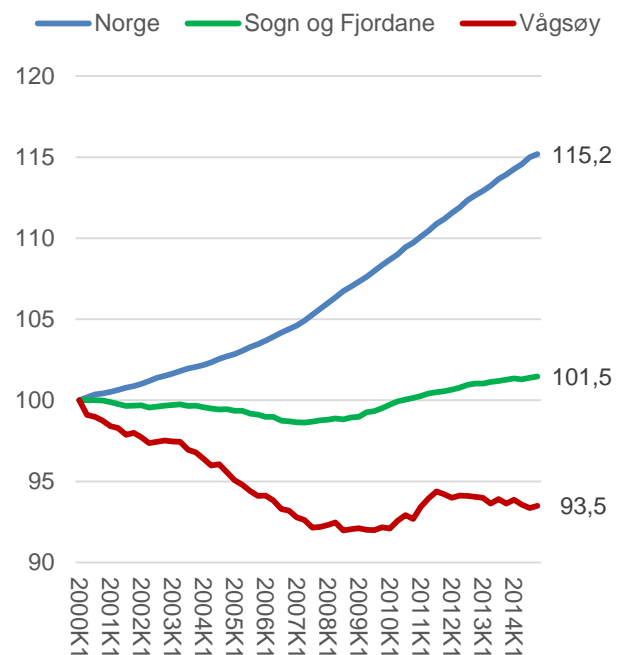
Ved utgangen av 2014 hadde Vågsøy 6 082 innbyggere. Fram til 2007 var det et brått fall i innbyggertallet. Så kom en periode med vekst, men etter 2012 har Vågsøy igjen tapt innbyggere.

Figur 3: Befolkningen i Vågsøy fra 31. mars 2000 til 31. desember 2014

1.1.2 Indeksert vekst

Norge har hatt en høy befolkningsvekst de siste årene. Fra 2000 til utgangen av 2014 økte Norges befolkning med 12,2 prosent. Sogn og Fjordane er sammen med Nordland og Finnmark ett av fylkene med svakest befolkningsutvikling. Det er kun 1,5 prosent flere innbyggere i Sogn og Fjordane nå enn det var i 2000. Vågsøy har hatt en befolkningsnedgang på 6,5 prosent.

Figur 4: Indeksert vekst i Norge, Sogn og Fjordane og Vågsøy, 2000 til 31. desember 2014.

1.1.3 Befolkningsutviklingen dekomponert

Vi kan dekomponere befolkningsutviklingen i innenlands flytting, fødselsbalanse og netto innvandring.

Vågsøy er preget av at det flytter flere folk fra kommunen til andre steder i landet enn motsatt vei. Den innenlandske flyttingen er negativ.

Fødselsbalansen er svakt positiv, men bidrar lite til befolkningsveksten.

Siden 2008 har netto-innvandringen vært positiv. Det er innvandringen som har bidratt til at folketallet igjen begynte å øke i Vågsøy etter 2009. Innvandringen var spesielt høy i 2011. På den tiden tilsvarte netto-innvandringen 2 prosent av folketallet. Det siste året har innvandringen vært på knappe 0,5 prosent.

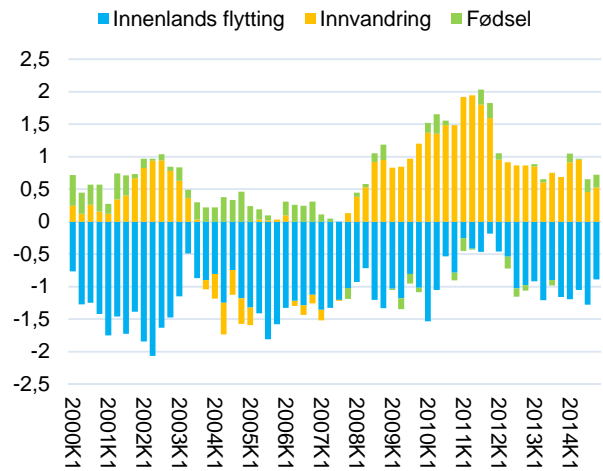
1.1.4 Befolkningsutviklingen i Norge

Norges befolkning øker på grunn av positiv fødselsbalanse og netto-innvandring. Figur 6 viser at innvandringen var spesielt høy etter 2008. Det skyldes hovedsakelig økt arbeidsinnvandring fra Øst-Europa.

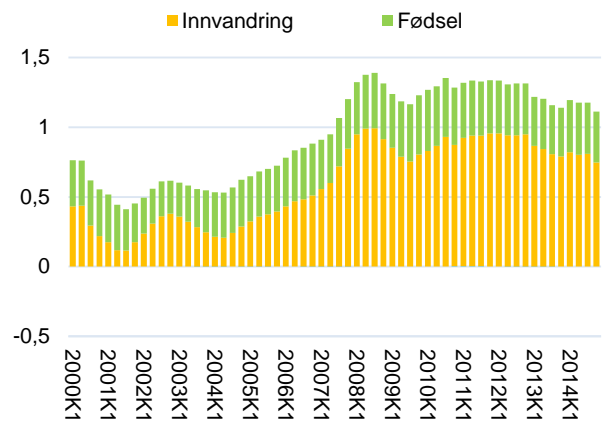
1.1.5 Relativ befolkningsutvikling Vågsøy

Vi er interessert i å vite hvordan befolkningsutviklingen i Vågsøy er sammenliknet med utviklingen i landet som helhet. Gjennom hele denne rapporten vil vi sammenlikne Vågsøy med landsgjennomsnittet. Fiuren til høyre viser utviklingen i Vågsøy fratrukket utviklingen nasjonalt.

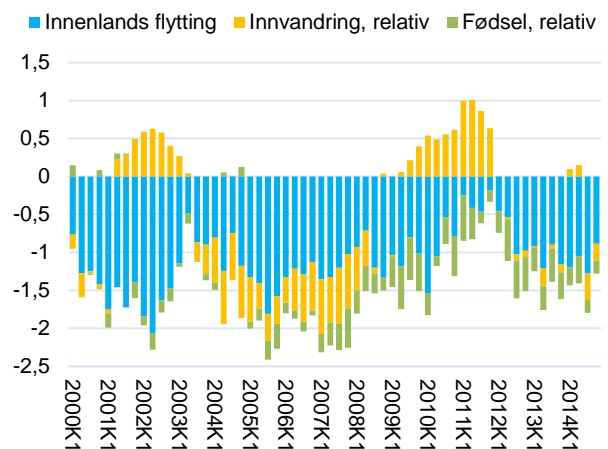
Fødselsbalansen i Vågsøy er svakere enn fødselsbalansen i Norge. I perioden fra 2010 til 2012 var innvandringen til Vågsøy høyere enn innvandringen til Norge. De siste årene har innvandringen vært noe lavere.

Figur 5: Årlige, prosentvis befolkningsendringer målt hvert kvartal i Vågsøy, dekomponert i fødselsbalanse, innenlands flytting og innvandring, 2000 t.o.m. 31. desember 2014

Figur 6: Årlige, prosentvis befolkningsendringer Norge, dekomponert i fødselsbalanse og innvandring, 2000 til og med 31. desember 2014.

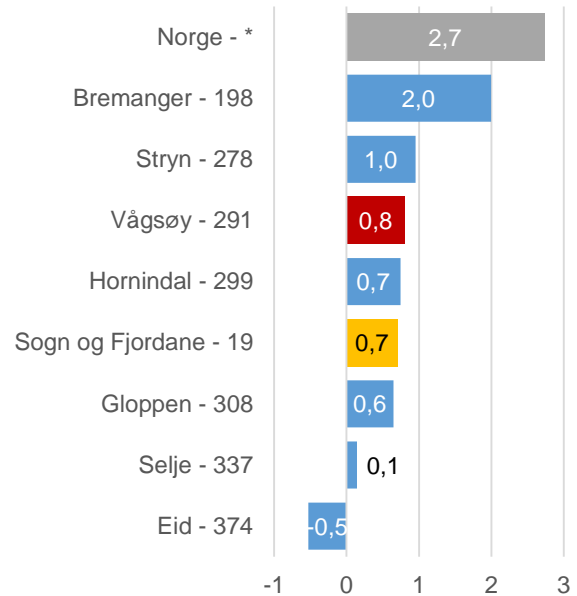

Figur 7: Befolkningsutviklingen i Vågsøy relativt til utviklingen på landsbasis.

1.1.6 Nettoflytting

I regional utvikling er vi spesielt opptatt av flyttemønstrene. Et sted kan ikke påvirke den nasjonale innvandringen eller fødselsbalansen. Et sted kan derimot gjøre tiltak for å bedre flyttebalansen. Ved å bli attraktiv, kan man trekke til seg tilflyttere som kanskje ellers ville valgt å bosette seg et annet sted.

I de siste tre årene har Norge hatt en nettoinnvandring på 2,7 prosent. Vågsøy har hatt en nettoflytting på 0,8 prosent i samme periode. De fleste kommuner i Norge har hatt høyere nettoflytting. Nettoflyttingen til Vågsøy skyldes innvandring. Vi så på forrige side at den innenlandske flyttingen er negativ. Vågsøy har imidlertid hatt høyere nettoflytting enn Sogn og Fjordane. Sogn og Fjordane rangerer lavest blant alle fylkene i Norge mht. nettoflytting.

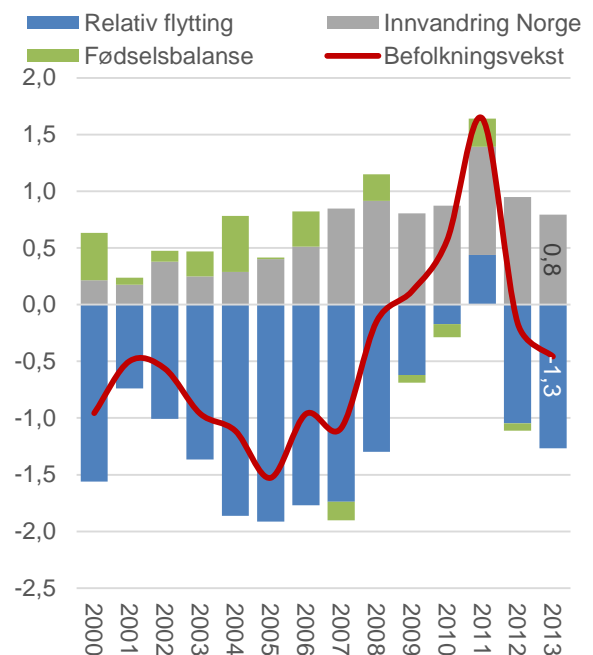
Figur 8: Nettoflyttingen til kommunene i Nordfjord, 2010-2013, Sogn og Fjordane og Norge. Kommunene er rangert blant landets 428 kommuner, fylket blant de 19 fylkene.

1.1.7 Relativ flytting

Vi er interessert i hvordan flyttebalansen har vært relativt til flyttebalansen nasjonalt. *Relativ flytting* er nettoflyttingen til et sted fratrukket nettoinnvandringen på landsbasis. (Det er summen av de gule og blå stolpene i nederste figur på forrige side, og stolpen for Vågsøy fratrukket stolpen for Norge i figur 8 øverst til høyre på denne siden.)

I figuren til høyre viser de grå stolpene hvilken innvandring Vågsøy skulle ha hatt, dersom innvandringen til Vågsøy var lik innvandringen nasjonalt. Med unntak av år 2011 har Vågsøy hatt en manglende nettoflytting. I 2013 tilsvarte den manglende nettoflyttingen 1,3 prosent av folketallet. Dersom Vågsøy hadde hatt en nettoflytting på lik linje med landet som helhet, måtte nettoflyttingen til kommunen ha vært 1,3 prosentpoeng høyere enn hva den var.

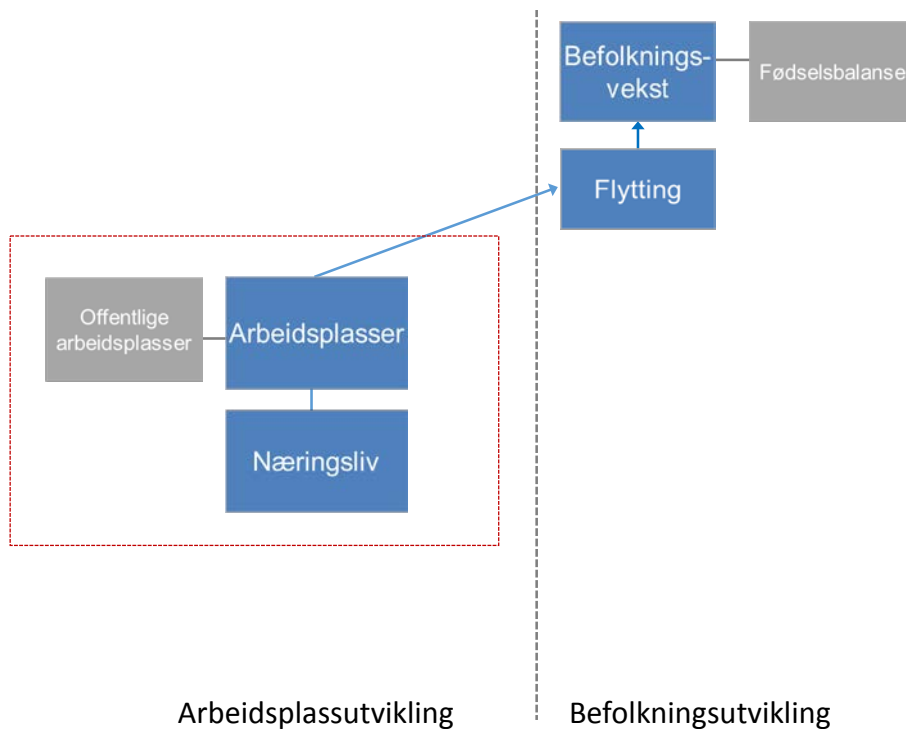
Positiv relativ flytting er et overordnet mål i Attraktivitetsmodellen. Hva kan Vågsøy gjøre for å få høyere nettoflytting enn landet som helhet, for å ha en over gjennomsnittlig nettoflytting? Det er dette vi forsøker å avdekke gjennom arbeidet med Attraktivitetsmodellen.

Figur 9: Årlig befolkningsutvikling i Vågsøy, dekomponert i fødselsbalanse, innvandring til Norge og relativ flytting.

2. Arbeidsplasser

I dette kapitlet skal vi beskrive og analysere utviklingen av antall arbeidsplasser. Arbeidsplassutviklingen er sammen med befolkningsutviklingen de to sentrale størrelsene som vi må beskrive, analysere og forstå i den regionale utviklingen. Vi vil starte med en beskrivelse av utviklingen av antall arbeidsplasser samlet, og sektorvis. Deretter ser vi nærmere på hvordan de enkelte delene av næringslivet har utviklet seg. Til slutt analyserer vi utviklingen i de enkelte delene av næringslivet for å finne ut hvor mye som kan forklares av strukturelle forhold og hvor stor del av utviklingen som synes å komme fra spesielle forhold i regionen.

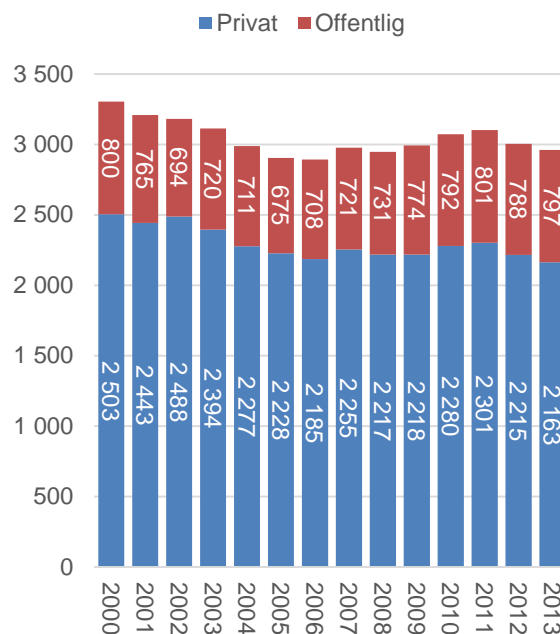
Figur 10: Attraktivitetsmodellen – de delene av attraktivitetsmodellen som beskriver befolkningsutviklingen og arbeidsplassutviklingen.

Vi skal starte med å beskrive den samlede arbeidsplassutviklingen, for deretter å se på hvordan utviklingen er i privat og offentlig sektor.

2.1.1 Antall arbeidsplasser

Med antall arbeidsplasser mener vi sysselsatte etter arbeidssted, altså antall personer som jobber i Vågsøy.

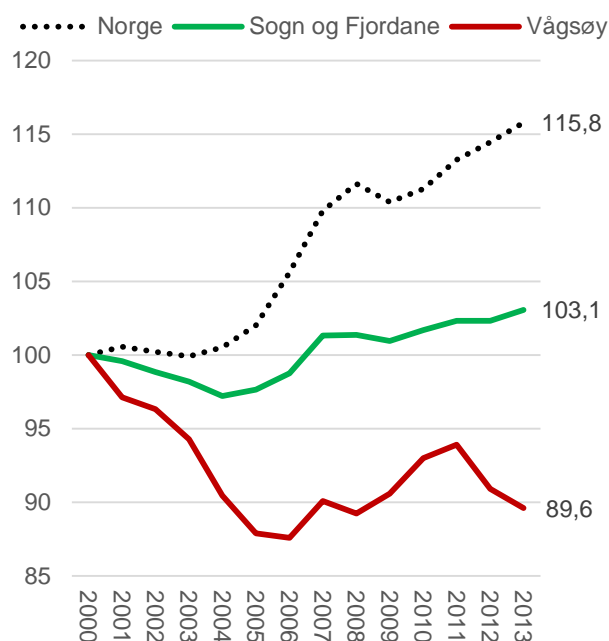
I 2013 var det 2 163 personer som jobbet i privat sektor i Vågsøy, mens det var 797 personer som jobbet i offentlig sektor. Begge sektorer har færre arbeidsplasser i dag enn i 2000.

Figur 11: Antall arbeidsplasser i offentlig og privat sektor i Vågsøy fra 2000 til 2013.

2.1.2 Vekst i antall arbeidsplasser

Fra 2000 til 2013 har Vågsøy hatt en nedgang i antall arbeidsplasser på 10,4 prosent. I samme periode har antall arbeidsplasser i Norge økt med 15,8 prosent. Sogn og Fjordane har også hatt vekst, men veksten har vært svakere enn veksten nasjonalt.

Figur 12: Indeksert arbeidsplassvekst, alle sektorer, i Norge, Sogn og Fjordane og Vågsøy. Antall arbeidsplasser i 2000 = 100.

2.1.3 Vekst i privat sektor

I Norge har antall arbeidsplasser i både offentlig og privat sektor økt, men det er i offentlig sektor veksten har vært sterkest.

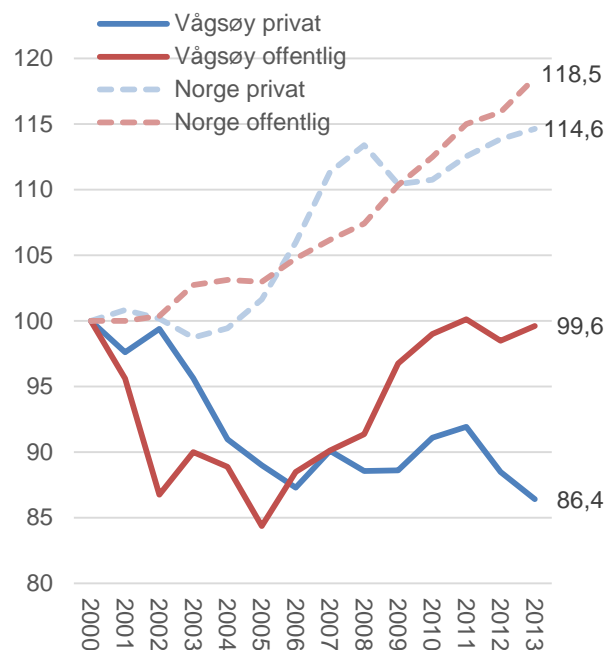
Vågsøy har omtrent like mange arbeidsplasser i offentlig sektor i dag som i 2000. Fram til 2005 var det en sterk nedgang, men det har vært vekst deretter. Fra 2011 til 2012 var det en svak nedgang, men det var en svak oppgang igjen året etter.

Privat sektor mistet mange arbeidsplasser fra 2002 til 2006. Deretter har utviklingen vært stabil en stund, men de siste to årene har privat sektor igjen mistet arbeidsplasser. I 2013 var det 13,6 prosent færre arbeidsplasser i privat sektor enn det var i 2000.

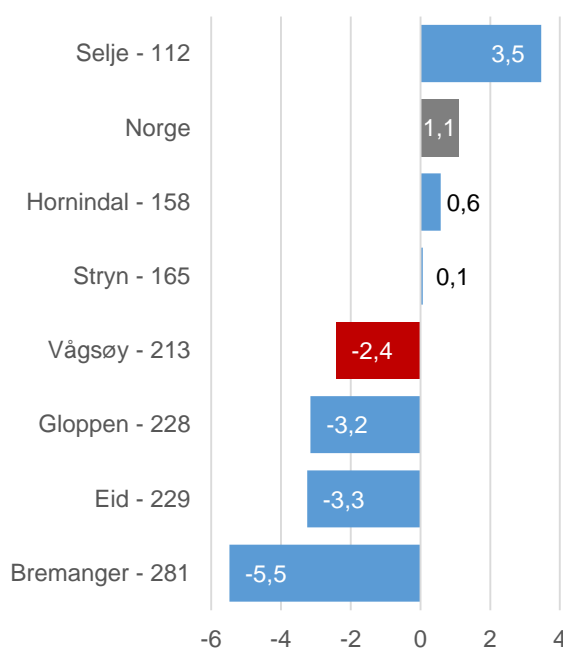
I regional utvikling er vi opptatt av hva som får steder til å vokse. Vi anser derfor en arbeidsplass i offentlig og i privat sektor for å være like god, like relevant, like viktig. Men det er utviklingen i privat sektor vi ønsker å analysere og forstå, siden det er denne sektoren et sted selv kan påvirke gjennom næringsstrategier. Offentlig sektor er i stor grad en funksjon av befolkningsveksten på stedet. Men for at det skal komme folk, må det være arbeid, og arbeid i privat sektor kan et sted selv gjøre tiltak for å skape.

2.1.4 Vekst i privat sektor etter finanskrisen

Det har vært en svært ujevn fordeling av veksten i privat sektor etter finanskrisen. Mens nesten alle kommuner hadde arbeidsplassvekst før finanskrisen, har utviklingen vært svært skjev deretter. Etter finanskrisen har Norge hatt en vekst i antall arbeidsplasser i privat sektor på 1,1 prosent. I Vågsøy har nedgangen vært på 2,4 prosent. Når man rangerer kommunene etter arbeidsplassvekst, kommer Vågsøy ut omtrent på midten blant alle kommunene. Omtrent like mange har hatt bedre utvikling, og omtrent like mange har hatt en dårligere utvikling enn Vågsøy.

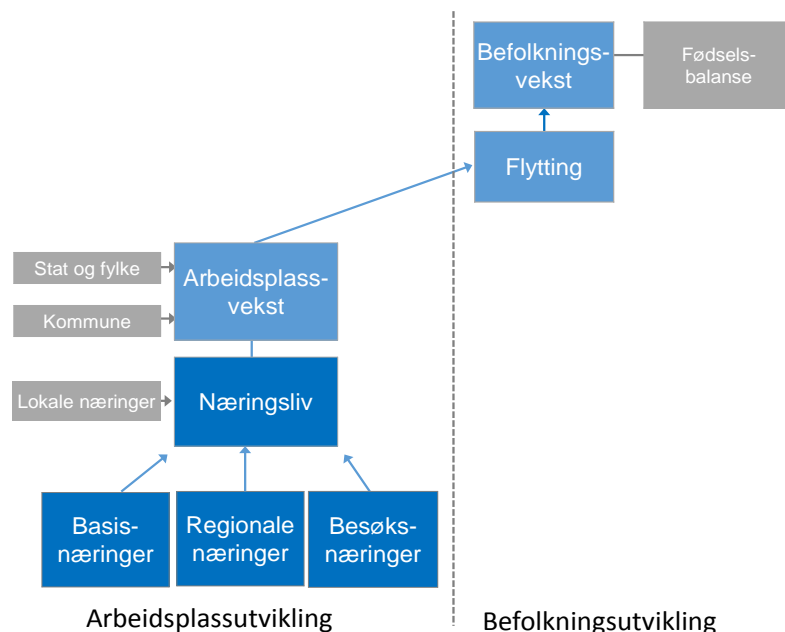
Figur 13: Indeksert arbeidsplassvekst i offentlig og privat sektor i Vågsøy og Norge, fra 2000 til 2013.

Figur 14: Arbeidsplassvekst i privat sektor i kommunene i Nordfjord og i Norge fra 2008 til 2013. Rangering blant landets 428 kommuner.

2.2 Næringstyper

Vi har nå beskrevet utviklingen i antall arbeidsplasser i næringslivet. Det er utviklingen i næringslivet vi ønsker å analysere og forstå. Det er fordi det først og fremst er næringsutviklingen som er i fokus når en ønsker å stimulere til vekst.

Figur 15: Attraktivitetsmodellen. Privat sektor deles inn i fire næringstyper: Lokale næringer, basisnæringer, regionale næringer og besøksnæringer.

Det finnes mange forskjellige bransjeinndelinger¹. For vårt formål har vi delt næringslivet inn i fire strategiske næringstyper.

Basisnæringer er næringsliv som konkurrerer på et nasjonalt eller internasjonalt marked. Basisnæringene produserer varer eller tjenester på et sted, som selges og konsumeres hovedsakelig utenfor stedet der produksjonen foregår. Primærnæringer, som landbruk og gruver og industri, tilhører basisnæringene. Samtidig er det en del tjenesteproduksjon som også defineres som basisnæringer. Dette er tjenester som IT, telekom og teknologiske tjenester. Basisnæringene regnes ofte som «motoren» i økonomien. Det er ut ifra basisnæringene mye annen næringsvirksomhet blir skapt.

Besøksnæringer er næringsliv som kjennetegnes av at kunden må være personlig til stede. Besøksnæringene inkluderer all turisme, men også butikkhandel og en del personlige tjenester. Stedets egne innbyggere og besøkende er kunder hos besøksnæringene.

De *regionale* næringene består av bransjer som både har annet næringsliv og offentlige institusjoner og befolkningen som kunder, og som hovedsakelig retter seg mot et regionalt marked. Det er bransjer som bygg og anlegg, transport og forretningsmessig tjenesteyting. Vi finner ofte en konsentrasjon av de regionale næringene i byer og sentra. Det er en sammensatt næringstype, og vi antar at det er ulike drivere for vekst i de regionale næringene.

Lokale næringer er næringsliv som leverer tjenester til den lokale befolkningen, og som i stor grad substituerer tjenester fra offentlig sektor. Dette er tjenester som barnehager, skoler, primærhelsetjenester og renovasjon. De lokale næringene er som regel substitutter for offentlige tjenester. I analysene framover vil vi derfor slå kommunal sektor og lokale næringer sammen. Siden de lokale næringene regnes som eksogene, har de fått en grå farge i figuren.

2.2.1 Bransjer

I tabellen under ser vi hvilke bransjer som inngår i de strategiske næringstypene, og vi ser antall arbeidsplasser i hver bransje. Det er denne utviklingen i antall ansatte disse bransjene og næringstypene som til sammen utgjør hele næringslivet som vi ønsker å analysere og forstå.

I tabellen under vises antall arbeidsplasser i de ulike bransjene. Antallet er kodet i farger på en skala fra mørkerødt til mørkeblått, der blått er mange og rød er få.

Tabell 1: Antall arbeidsplasser i de ulike bransjene i privat sektor i Vågsøy.

Næring	SubNæring	Bransje	2000	2005	2008	2011	2012	2013
Basis	Industri	Anna industri	150	139	150	167	177	181
		Næringsmidler	590	351	290	294	191	161
		Olje- og gassutvinning						
		Prosessindustri					19	16
		Verkstedindustri	194	166	182	172	179	164
	Natur	Fisk	235	190	156	149	137	132
		Gruve	33	26	26			
		Landbruk	30	25	21	20	20	18
	Tekn tjenester	Olje og gass			1	1	1	
		Teknisk/vitenskap	34	39	42	39	44	44
Tele og IKT		1		6	19	27	26	
Besøk		Aktivitet	40	41	43	41	41	41
		Handel	307	324	322	314	330	305
		Overnatting	27	21	16	17	23	20
		Servering	53	42	34	43	34	56
Lokal		Lokal	89	128	109	132	118	112
Regional		Agentur og Engros	136	152	111	115	107	103
		Bygg og anlegg	207	161	197	201	209	232
		Diverse	107	143	118	122	120	123
		Finans, eiendom, utleie	44	59	68	66	59	58
		Forr tjenesteyting	42	39	80	96	90	90
		Transport	178	174	240	279	256	245
		Utleie av arbeidskraft	6	8	5	14	33	36
Totalsum			2 503	2 228	2 217	2 301	2 215	2 163

Næringsmiddelindustrien hadde 590 arbeidsplasser i 2000. I 2013 var antallet redusert til 161. Som vi vil se senere i rapporten, har næringsmiddelindustrien hatt sterk nedgang på landsbasis de siste årene.

Prosessindustrien har fått en oppstart i Vågsøy. Før var det ingen arbeidsplasser i prosessindustrien, men i 2013 var det 16.

Innen de naturbaserte næringene er det fisket som er størst. Det var 164 personer som jobbet innenfor fiskeribransjen i 2013. Det er tretti færre enn det var i 2000.

Det er få som jobber innen de teknologiske tjenestene. Riktig nok har veksten innen Tele og IKT vært sterk, fra én arbeidsplass i 2000 til 26 i 2013.

Innen besøksnæringene er handelen definitivt størst. Og det er omtrent like mange ansatte innen handelsbransjen i dag som i 2000.

De regionale næringene er ikke dominert av én bransje på samme måte som basis- og besøksnæringene er. Bygg- og anlegg- og transportbransjen er størst. Begge bransjene har flere arbeidsplasser i dag enn i 2000.

2.2.2 Næringstyper – antall arbeidsplasser

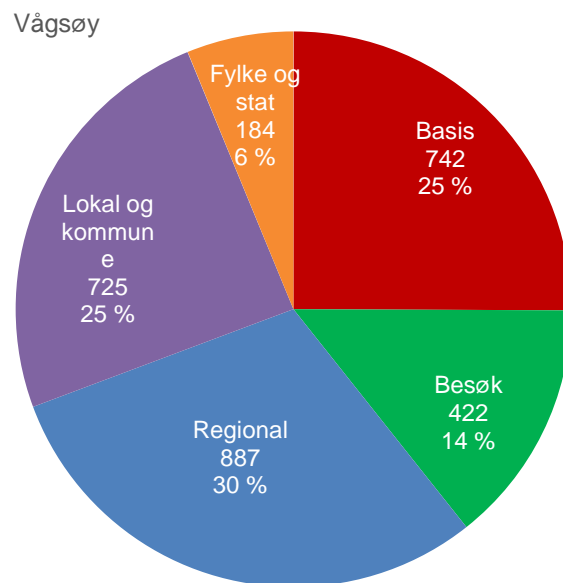
Arbeidsmarkedet i Vågsøy skiller seg fra arbeidsmarkedet i landet som helhet på flere måter. For det første er basisnæringene mye større i Vågsøy enn i landet som helhet. Mens basisnæringene utgjør en fjerdedel av alle arbeidsplassene i Vågsøy, utgjør basisnæringene bare 19 prosent av arbeidsplassene i landet som helhet.

Fylkeskommunal og statlig sektor er liten i Vågsøy sammenliknet med landet som helhet. I Vågsøy utgjør disse sektorene til sammen bare 6 prosent av arbeidsplassene, mens de utgjør mer enn det dobbelte i landet som helhet.

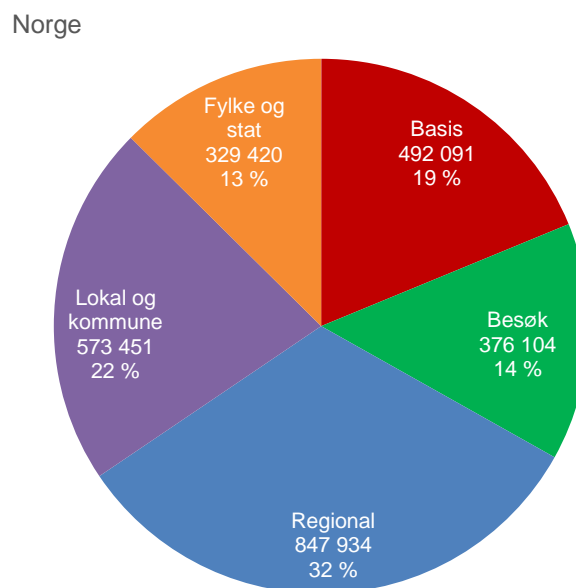
Kommunal sektor, inkludert de lokale næringene, er litt større i Vågsøy enn på landsbasis.

Besøksnæringene er omtrent like store i Vågsøy som i Norge, og de regionale næringene er noe mindre.

På landsbasis er de regionale næringene nesten like store som basis- og besøksnæringene til sammen.

Figur 16: Antall arbeidsplasser i de ulike næringstypene samt i offentlig sektor i Vågsøy i 2013.

Figur 17: Antall arbeidsplasser i offentlig og privat sektor i Norge i 2013. På landsbasis er antall arbeidsplasser lik sysselsettingen.

2.2.3 Indeksert arbeidsplassvekst

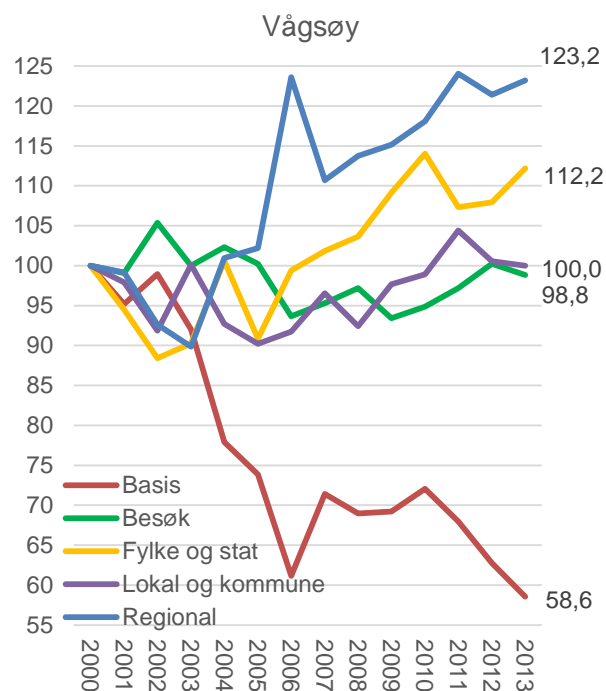
Vi så status quo for 2013 på forrige side. Figurene til høyre viser hvordan utviklingen har vært siden 2000.

Basisnæringene har hatt en dramatisk nedgang i Vågsøy fra 2000 til 2013. Nedgangen var sterkest fra 2002 til 2006. Deretter var det oppgang en stund, men den positive trenden snudde igjen. Siden 2010 har basisnæringene igjen hatt nedgang. Mer enn to av fem arbeidsplasser i basisnæringene har forsvunnet i perioden mellom 2000 og 2013. I landet som helhet har basisnæringene vokst, men veksten har vært svak sammenliknet med utviklingen i de andre næringstypene, og utviklingen har vært ujevn, med både oppturer og nedturer.

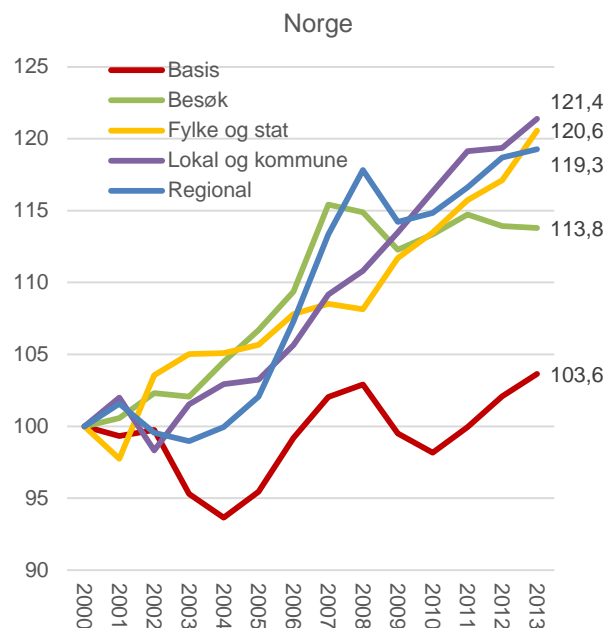
Mens basisnæringene har hatt kraftig nedgang i Vågsøy, har de regionale næringene vokst ganske mye. Veksten har vært på 23,2 prosent, og det er høyere enn veksten nasjonalt.

Besøksnæringene er omtrent like store i dag som i 2000. Det er bare et fåtall færre arbeidsplasser i besøksnæringene i dag enn det var i 2000.

Kommunal sektor inkludert de lokale næringene har like mange arbeidsplasser i dag som i 2000. Fylkeskommunal og statlig sektor har hatt vekst, men svakere vekst enn hva disse sektorene har økt med nasjonalt.

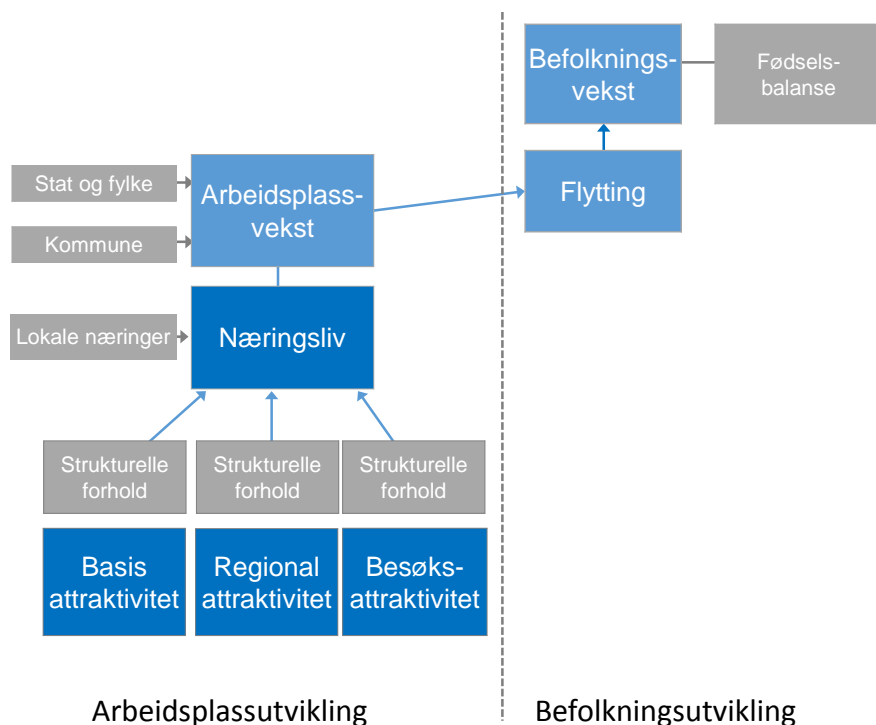
Figur 18: Indeksert arbeidsplassutvikling i de ulike næringstypene og i offentlig sektor i Vågsøy fra 2000 til 2013.

Figur 19: Indeksert arbeidsplassvekst i de ulike næringstypene og i offentlig sektor i Norge fra 2000 til 2013.

2.3 Strukturelle forhold og attraktivitet

Vi har nå beskrevet utviklingen i de enkelte strategiske næringstypene. Det neste spørsmålet er hvorfor utviklingen har vært slik. Kan vi avdekke de viktigste drivkreftene bak den faktiske utviklingen?

Figur 20: Attraktivitetsmodellen. Figuren viser den delen av modellen som tar for seg arbeidsplassutviklingen. Veksten i næringslivet dekomponeres i strukturelle forhold og attraktivitet.

Vi vil i resten av dette kapitlet analysere hvor mye av utviklingen i de tre næringstypene som kan forklares av strukturelle forhold, og hvor mye som har sin forklaring i interne forhold. Strukturelle forhold er forhold som ikke kan påvirkes i særlig grad i regionen, men som har en signifikant påvirkning på næringslivets utvikling. Hvis utviklingen kan forklares fullt ut av de strukturelle forholdene, betyr det at utviklingen er «som normalt» i regionen. Det vil si at næringslivet utvikler seg som statistisk forventet ut fra forutsetningene. Dersom utviklingen avviker fra det statistisk normale, tyder det på at det har skjedd noe spesielt i regionen som ikke skyldes ytre forhold. Dersom en har et spesielt godt og effektivt næringsarbeid i regionen, vil det kunne føre til at utviklingen blir bedre enn de strukturelle forutsetningene tilsier. Da vil målingene vise at attraktiviteten er høy. Høy attraktivitet kan også skyldes at de største bedriftene har vært spesielt dyktige. Og så kan det være spesielle forhold i regionen som har hatt betydning, men som ikke fanges opp i de statistiske analysene. Attraktivitetsanalysene vil derfor gi en pekepinn, men må tolkes med varsomhet, og helst på bakgrunn av lokal kjennskap til utviklingen på stedet.

2.4 Bransjestruktur

Bransjestrukturen er et forhold som har stor betydning for utviklingen, og da spesielt i basisnæringene. Det er fordi basisnæringene er svært ujevnt fordelt mellom regioner, og fordi utviklingen i den enkelte bransjen i basisnæringene svinger sterkt.

Hvilke bransjer har Vågsøy mye av, relativt til landet som helhet? For å få fram dette bruker vi lokaliseringkvotienter (LQ). LQ for en bransje beregnes gjennom å ta andelen av antall arbeidsplasser i bransjen i forhold til sysselsettingen på stedet, og dele på tilsvarende andel på landsbasis. Hvis tallet er større enn 1, betyr det at der er relativt mye av denne bransjen på stedet. Er tallet mindre enn 1, betyr det at det er lite av denne bransjen.

Andelen som jobber innen fiske er nesten åtte ganger så høy i Vågsøy som i landet som helhet.

Andelen som jobber innen «anna industri» er tre ganger så høy i Vågsøy som i landet som helhet.

Andelen som jobber innen næringsmiddelindustrien er også nesten tre ganger så høy.

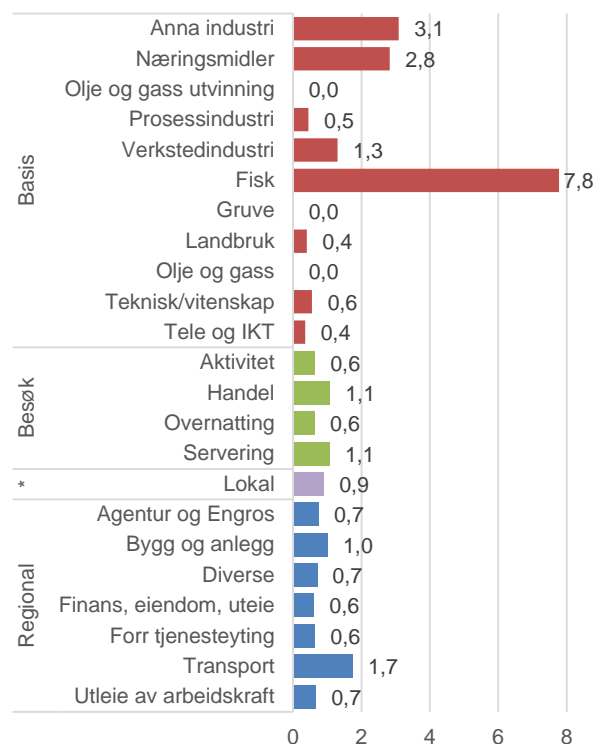
De nevnte bransjene, fiske, «anna industri» og næringsmiddelindustrien, er bransjer som har hatt arbeidsplassnedgang på landsbasis de siste tretten årene. Dette vises i den nederste figuren til høyre.

De øvrige bransjene innenfor basisnæringene er forholdsvis små i Vågsøy sammenliknet med andelen nasjonalt.

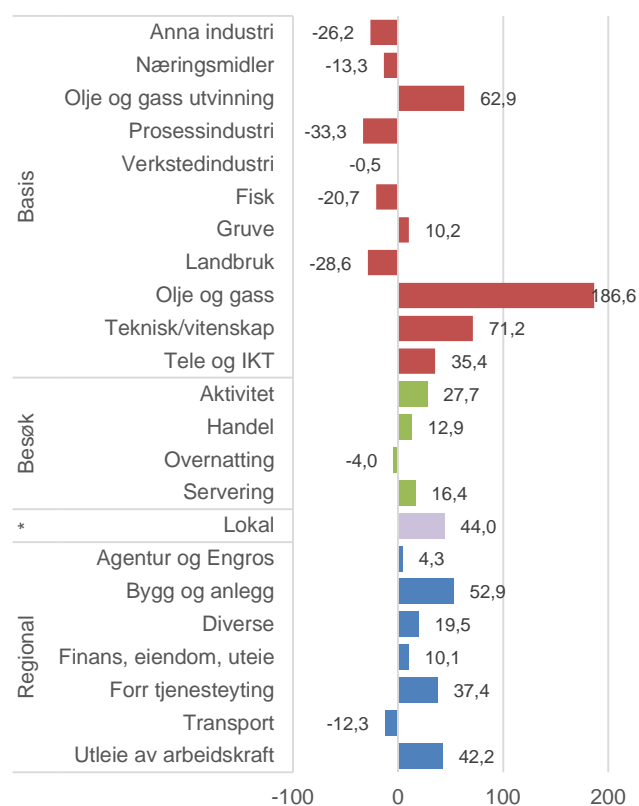
Handelen og serveringsbransjen er litt større i Vågsøy enn på landsbasis.

Transportbransjen er relativt stor i Vågsøy, og bygg- og anleggsbransjen er like stor som i Norge. De øvrige bransjene innenfor de regionale næringene er forholdsvis små.

Som vi vil se senere i rapporten har bransjesammensetningen mye å si for veksten på et sted. Vi har nå sett at Vågsøy har relativt mye næringsliv i nedgangsbransjer og relativt lite i vekstbransjer. Dette er et strukturelt forhold som vi må ta hensyn til når vi skal forstå arbeidsplassutviklingen i privat sektor i Vågsøy.

Figur 21: Lokaliseringkvotienter for de ulike bransjene i privat sektor i Vågsøy, 2013.

Figur 22: Arbeidsplassvekst i de ulike bransjene i Norge i perioden 2000 - 2013.

2.5 Basisnæringer, strukturelle forhold og attraktivitet

Basisnæringene betyr mye for den regionale utviklingen. Basisnæringene skaffer inntekter til regionen gjennom å selge varer og tjenester ut av regionen. Basisnæringene er også mest utsatt for konjunkturer og konkurranse. Samtidig har basisnæringene stort potensiale gjennom at de leverer varer på et nasjonalt og internasjonalt marked, og er ikke begrenset av etterspørsel i egen region.

Tabellen under viser antall arbeidsplasser i bransjene i basisnæringene i 2000 og 2013. Tabellen viser også endring i absolutte tall, prosentvis endring og vekstimpuls. Vekstimpulsen er endringen målt som andel av samlet sysselsetting, og er sammenliknet med vekstimpulsen nasjonalt. Begrepet vekstimpuls er ikke like intuitivt som arbeidsplassvekst, men den sier mer om hvordan arbeidsplassveksten bidrar til vekst i samlet sysselsetting. Dersom en bransje har vokst fra én til to arbeidsplasser, har den prosentvise veksten vært på 100 prosent, men én arbeidsplass har vanligvis ikke hatt så mye å si for den samlede sysselsettingen. Derfor bruker vi vekstimpulser, for å bedre få fram hvordan arbeidsplassveksten bidrar til vekst på stedet.

Tabell 2: Antall arbeidsplasser i bransjene i basisnæringene i Vågsøy i 2000 og 2013. Absolutt og prosentvis endring, vekstimpuls i Vågsøy og tilsvarende vekstimpuls på landsbasis.

	SubNæring	Bransje	2000	2013	Endring antall	Endring %	Vekstimpuls	Vekstimpuls Norge
Basis	Industri	Anna industri	150	181	31	20,7	0,9	-0,8
		Næringsmidler	590	161	-429	-72,7	-12,8	-0,3
		Olje og gass utvinning			0		0,0	0,4
		Prosessindustri		16	16		0,5	-0,7
		Verkstedindustri	194	164	-30	-15,5	-0,9	0,0
	Natur	Fisk	235	132	-103	-43,8	-3,1	-0,2
		Gruve	33		-33	-100,0	-1,0	0,0
		Landbruk	30	18	-12	-40,0	-0,4	-0,7
	Tekn. tjenester	Olje og gass			0		0,0	1,0
		Teknisk/vitenskap	34	44	10	29,4	0,3	1,3
Tele og IKT		1	26	25	2500,0	0,7	0,7	
	Totalsum	1 267	742	-525	-41,4	-15,7	0,8	

Fra 2000 til 2013 har Vågsøy mistet 525 arbeidsplasser i basisnæringene. Denne nedgangen har tilsvart 15,7 prosent av sysselsettingen. På landsbasis har veksten tilsvart 0,8 prosent av sysselsettingen. Den relative utviklingen er derfor meget svak.

Størsteparten av nedgangen kommer fra næringsmiddelindustrien. Mellom 2000 og 2013 har 429 arbeidsplasser i denne bransjen forsvunnet. Det alene tilsvarende 12,8 prosent av sysselsettingen. Denne bransjen har også hatt nedgang nasjonalt, men ikke på langt nær like mye.

Det har riktig nok vært vekst innen anna industri, prosessindustrien og de teknologiske tjenestene, men veksten har ikke vært sterk nok til å kompensere for den sterke nedgangen i næringsmiddelindustrien.

2.5.1 Endring i bransjestrukturen i basisnæringene

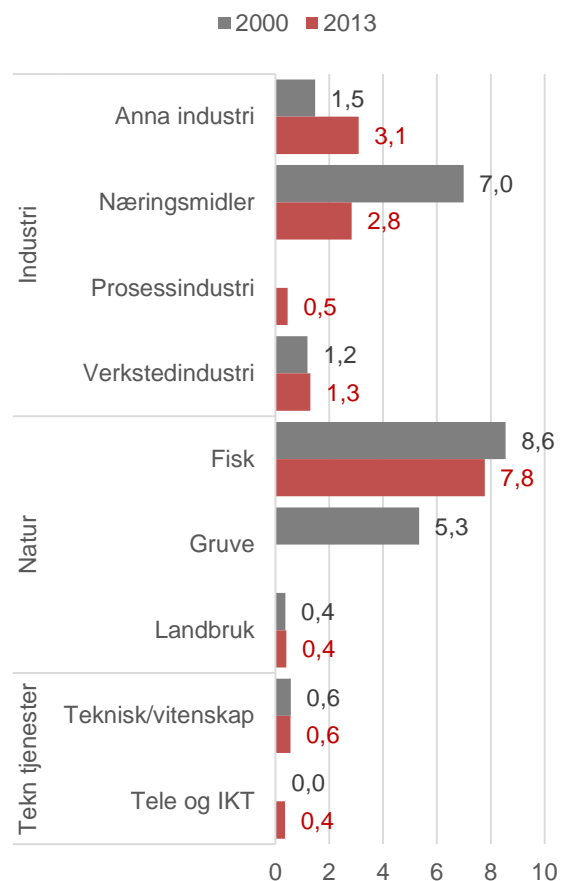
To sider tilbake så vi bransjenes relative størrelse i Vågsøy. Lokaliseringskvotientene viste hvor store bransjene i Vågsøy er sammenliknet bransjenes størrelse i landet som helhet. I tabellen på forrige side så vi at spesielt næringsmiddelindustrien, men også fisket, har hatt sterk nedgang. Hvordan har dette påvirket bransjestrukturen? Det ser vi i figuren til høyre. Figuren til høyre viser lokaliseringkvotientene i basisnæringene i år 2000 og i 2013.

I 2000 var næringsmiddelindustrien syv ganger så stor i Vågsøy som i landet som helhet, mens næringsmiddelindustrien bare er 2,8 ganger så stor i 2013.

Fiskeribransjen var mer enn åtte ganger så stor som på landsbasis i 2000, mens bransjen er relativt mindre i 2013. Fiskeribransjen er fortsatt meget stor, 7,8 ganger så stor som i Norge, men relativt sett mindre enn før.

Anna industri var bare 1,5 ganger så stor i Vågsøy som på landsbasis i 2000, mens denne bransjen er i 2013 mer enn tre ganger så stor som i Norge.

Med andre ord ser vi at arbeidsplassutviklingen i basisnæringene bidrar til å endre styrkeforholdet mellom bransjens størrelse i Vågsøy og landet som helhet.

Figur 23: Lokaliseringskvotienter i bransjene i basisnæringene i Vågsøy i 2000 og 2013.

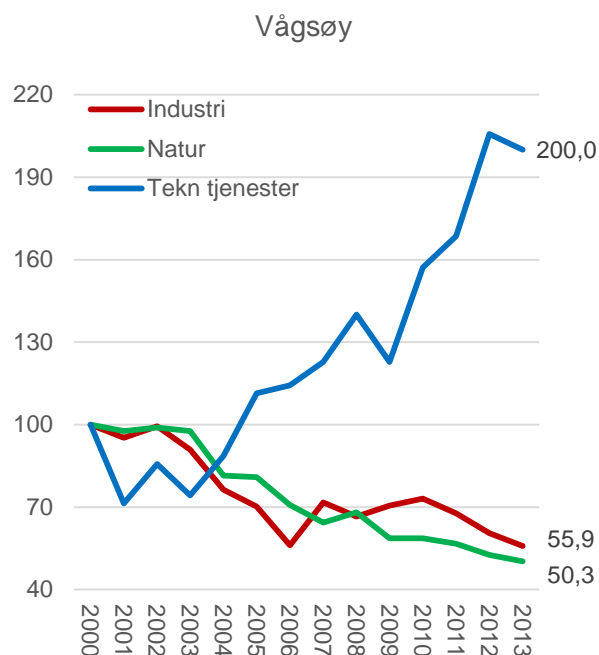
2.5.2 Indeksert vekst i basisnæringene

Basisnæringene består som nevnt av teknologiske tjenester, industri og naturbaserte næringer.

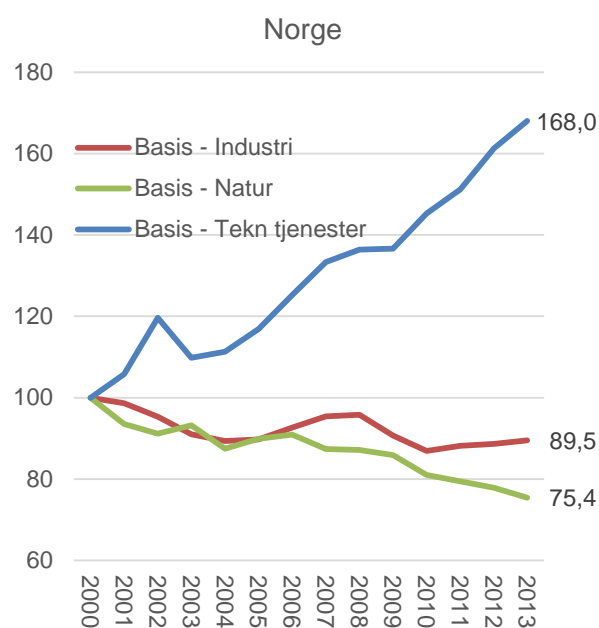
Halvparten av arbeidsplassene i de naturbaserte næringene har forsvunnet fra 2000 til 2013. Det som var av arbeidsplasser innen gruvedrift har forsvunnet, og mer enn 40 prosent av arbeidsplassene innen landbruk og fiske har også forsvunnet. Også på landsbasis har de naturbaserte næringene tapt mange arbeidsplasser. I landet som helhet har hver fjerde arbeidsplass innen de naturbaserte næringene forsvunnet etter år 2000.

Industrien har også hatt et kraftig fall i Vågsøy. Tabellen to sier tilbake viste at det er spesielt næringsmiddelindustrien som har hatt kraftig nedgang. I Norge har også industrien tapt mange arbeidsplasser i perioden mellom 2000 og 2013, men nedgangen har ikke vært fullt så kraftig som i Vågsøy.

Når man ser på utviklingen i de teknologiske tjenestene, får man et mer optimistisk bilde. Antall arbeidsplasser innen de teknologiske tjenestene har fordoblet seg siden 2000. I Norge har veksten vært sterk, men ikke like sterk som i Vågsøy. Siden de teknologiske tjenestene er relativt små i Vågsøy, har ikke den sterke veksten bidratt til høye vekstimpulser, dvs. vekst i forhold til sysselsettingen. En bransje som i utgangspunktet er liten må vokse veldig mye før den utgjør en relativt stor andel av hele næringslivet.

Figur 24: Indeksert vekst i sub-næringene til basisnæringene i Vågsøy, 2000-2013. Antall arbeidsplasser i 2000 = 100.

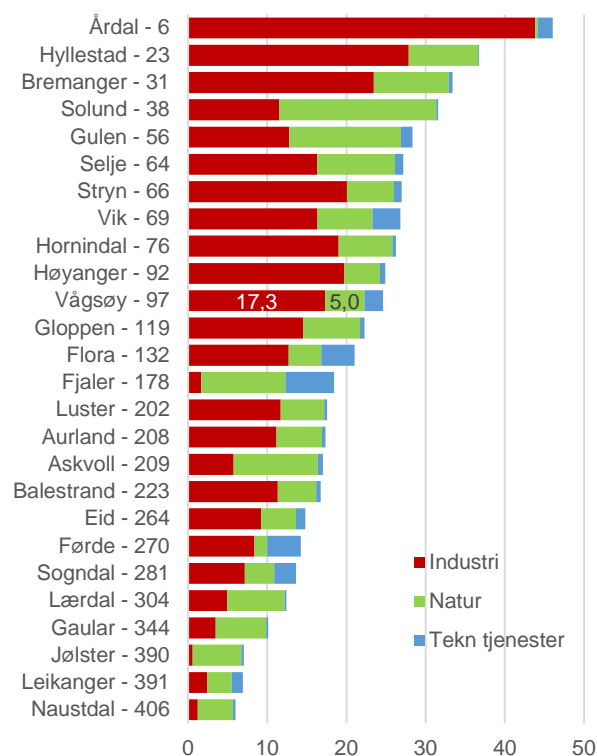

Figur 25: Indeksert vekst i sub-næringene til basisnæringene i Norge, 2000-2013. Antall arbeidsplasser i 2000 = 100.

2.5.3 Nivå

Nivået er målt som antall arbeidsplasser i basisnæringene som andel av samlet sysselsetting.

Vågsøy har mer næringsliv knyttet til basisnæringene enn de fleste kommunene i Norge. Industrien er størst. Vågsøy har lite næringsliv knyttet til de teknologiske tjenestene, men likevel mer enn hva mange andre kommuner i Sogn og Fjordane har.

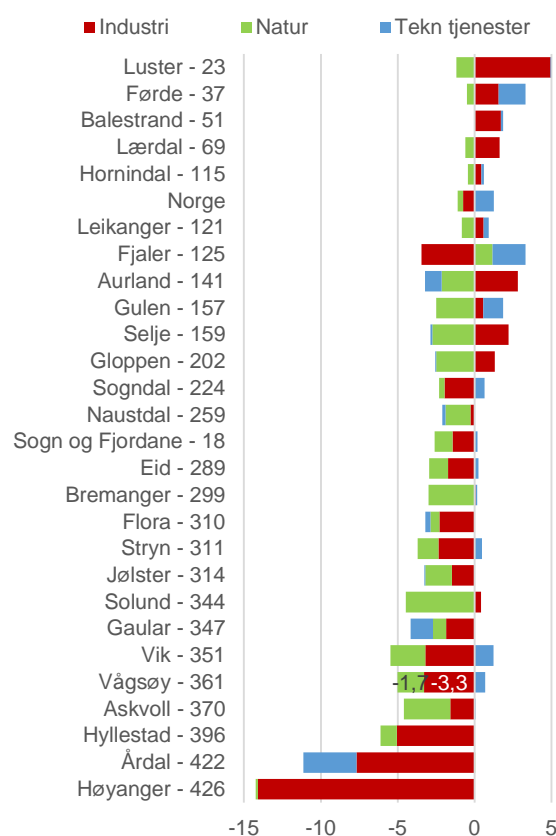
Figur 26: Nivå basisnæringer i kommunene i Sogn og Fjordane i 2013. Rangering blant landets 428 kommuner.

2.5.4 Vekstimpulser etter finanskrisen

Utviklingen i privat sektor har vært svært ujevnt fordelt mellom regionene i Norge etter finanskrisen. Mange steder i Rogaland, Finnmark og Akershus har hatt sterk vekst, mens mange steder i Sogn og Fjordane har hatt sterk nedgang. Riktig nok har mange fylker, spesielt fylker på det sentrale Østlandet, hatt sterkere nedgang enn Sogn og Fjordane.

Vågsøy er blant kommunene i Sogn og Fjordane med svakest vekst i basisnæringene etter finanskrisen. Askvoll, Hyllestad, Årdal og Høyanger har hatt svakere utvikling enn Vågsøy.

Vågsøy rangerer som nummer 361 blant de 428 kommunene i Norge, dvs. under middels. Vågsøy har dermed tapt arbeidsplasser i basisnæringene enn de fleste andre kommunene i Norge i perioden etter finanskrisen.

Figur 27: Vekstimpulser i basisnæringene, 2008-2013, kommunene i Sogn og Fjordane, fylket og Norge. Rangering blant landets 428 kommuner

2.5.5 Dekomponering av veksten i basisnæringene

Når vi skal studere arbeidsplassutviklingen i privat sektor, er det viktig å skille struktur fra attraktivitet.

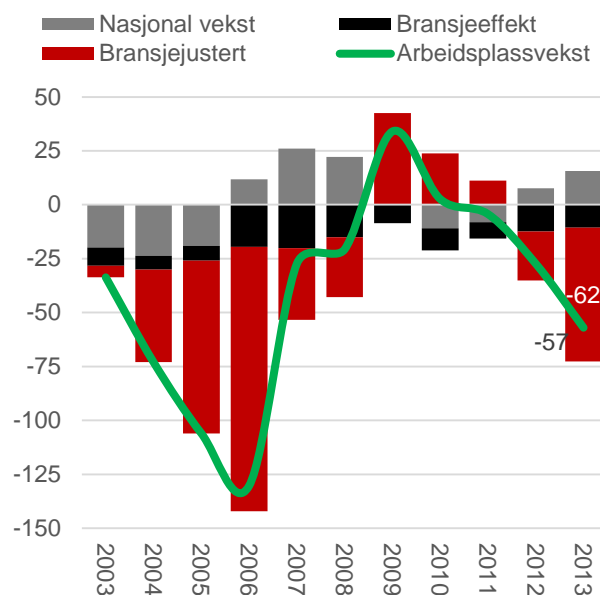
Den nasjonale veksten har stor betydning for alle steder i Norge. Når det er arbeidsplassvekst i Norge, vil det sannsynligvis bli arbeidsplassvekst i Vågsøy, og vice versa. Dette må vi ta hensyn til når vi skal analysere arbeidsplassutviklingen i Vågsøy.

I tillegg har bransjesammensetningen mye å si for arbeidsplassutviklingen. Noen bransjer har vokst kraftig på landsbasis de siste årene, mens andre bransjer har hatt sterk nedgang. Steder med mye næringsliv i vekstbransjer vil derfor kunne forvente å få arbeidsplassvekst, mens steder med mye næringsliv i nedgangsbransjer vil kunne forvente å få arbeidsplassnedgang. Dette er et strukturelt forhold vi må ta hensyn til når vi skal analysere utviklingen i Vågsøy.

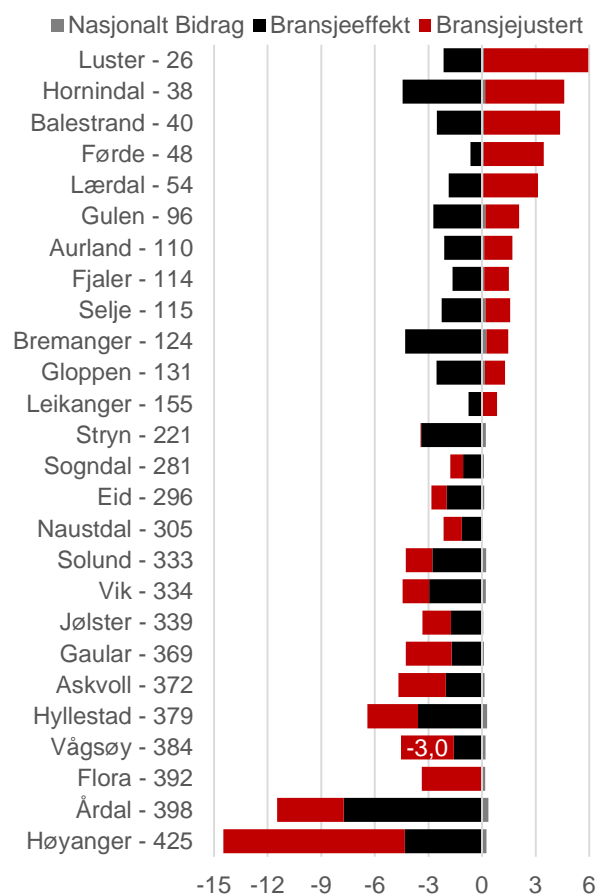
Vekst utover det den nasjonale veksten og bransjeeffekten skulle tilsi kaller vi bransjejustert vekst. Det er vekst som vi antar kan forklares av interne forhold, og vi bruker den bransjejusterte veksten som et mål på bedriftsattraktiviteten.

Vågsøy har en ugunstig bransjesammensetning gjennom å ha mye næringsliv i nedgangsbransjer som fisket og tradisjonell industri. Derfor kan Vågsøy forvente svakere vekst i basisnæringene enn Norge. På den annen side har den bransjejusterte veksten vært negativ, dvs. at veksten har vært svakere enn den nasjonale veksten og bransjeeffekten skulle tilsi. Vågsøy har ikke vært attraktiv for basisnæringene de siste to treårsperiodene, men var litt attraktiv rett etter finanskrisen.

Sammenliknet med de andre kommunene i Sogn og Fjordane har Vågsøy hatt en svak bransjejustert vekst. Bare tre kommuner har vært mindre attraktive for basisnæringene.

Figur 28: Arbeidsplassveksten i absolutte tall, basisnæringene i Vågsøy, dekomponert i nasjonal vekst, bransjeeffekt og bransjejustert vekst. Tre års glidende gjennomsnitt.

Figur 29: Vekstimpulser i basisnæringene i kommunene i Sogn og Fjordane etter finanskrisen, dekomponert i nasjonal vekst, bransjeeffekt og bransjejustert vekst. Ranging blant landets 428 kommuner mht. bransjejustert vekst.

2.6 Besøksnæringer, befolkningseffekt og attraktivitet

Besøksnæringer er ikke bare turisme. Handelsbransjen er størst blant besøksnæringene.

Besøksnæringene omsetter mest til egen befolkning. Steder med befolkningsvekst kan derfor forvente arbeidsplassvekst i besøksnæringene. Dette må vi justere for når vi skal analysere arbeidsplassutviklingen i besøksnæringene.

Tabell 3: Antall arbeidsplasser i besøksnæringene i Vågsøy i 2000 og 2013, absolutt og prosentvis endring, vekstimpuls og tilsvarende vekstimpuls på landsbasis i samme periode.

Næring	Bransje	2000	2013	Endring antall	Endring %	Vekstimpuls	Vekstimpuls Norge
Besøk	Aktivitet	40	41	1	2,5	0,0	0,5
	Handel	307	305	-2	-0,7	-0,1	1,2
	Overnatting	27	20	-7	-25,9	-0,2	-0,1
	Servering	53	56	3	5,7	0,1	0,3
Totalsum		427	422	-5	-1,2	-0,1	2,0

Det har ikke vært store endringer i antall arbeidsplasser i besøksnæringene i Vågsøy fra 2000 til 2013. I 2013 var det fem færre arbeidsplasser i besøksnæringene enn det var i 2000.

Aktivitetsnæringene, som inkluderer frisører, turistnæringer, fornøylesparker o.l., har fått én mer arbeidsplass fra 2000 til 2013. Dette gir ingen vekstimpuls, siden én arbeidsplass utgjør en meget liten andel av samlet sysselsetting.

Handelsbransjen, som er den største bransjen blant besøksnæringene og som inkluderer bl.a. butikkhand, kleshandel og varehandel generelt, har to færre arbeidsplasser i 2013 enn i 2000. Dette gir også en svak vekstimpuls, siden to arbeidsplasser ikke utgjør en stor andel av samlet sysselsetting.

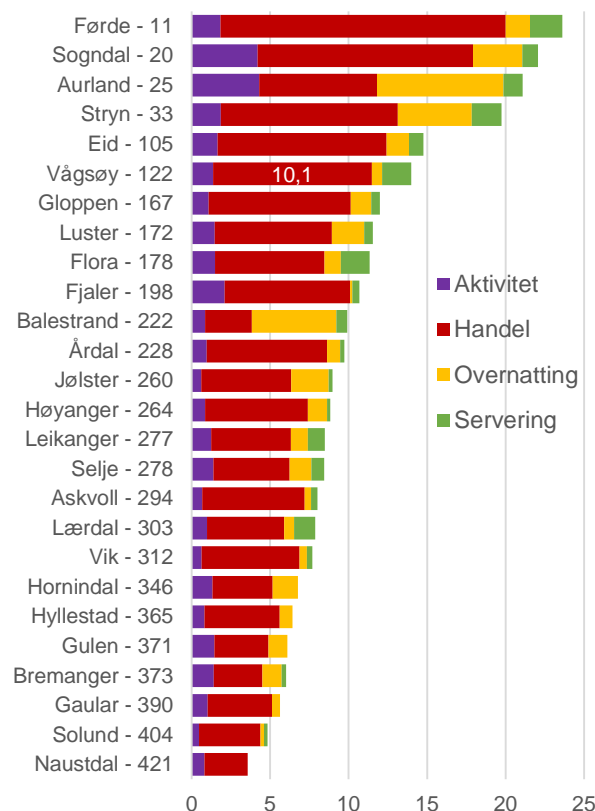
Overnattingsbransjen, som gjelder all virksomhet knyttet til hoteller og overnattingssteder, har mistet syv arbeidsplasser fra 2000 til 2013. Selv om antallet er forholdsvis lite, har mer enn hver fjerde arbeidsplass i overnattingsbransjen forsvunnet siden 2000. Likevel utgjør nedgangen kun en liten del av sysselsettingen. Vekstimpulsen er svak.

Serveringsbransjen, som inkluderer arbeidsplasser i cafeer, restauranter og puber, blant annet, har tre flere arbeidsplasser i dag enn i 2000.

Alt i alt har arbeidsplassene i besøksnæringene holdt seg stabile til tross for at folketallet har sunket.

2.6.1 Nivå

Vågsøy har mer næringsliv knyttet til besøksnæringene enn de fleste andre kommunene i Norge. I Sogn og Fjordane har fem kommuner mer næringsliv knyttet til besøksnæringene enn Vågsøy.

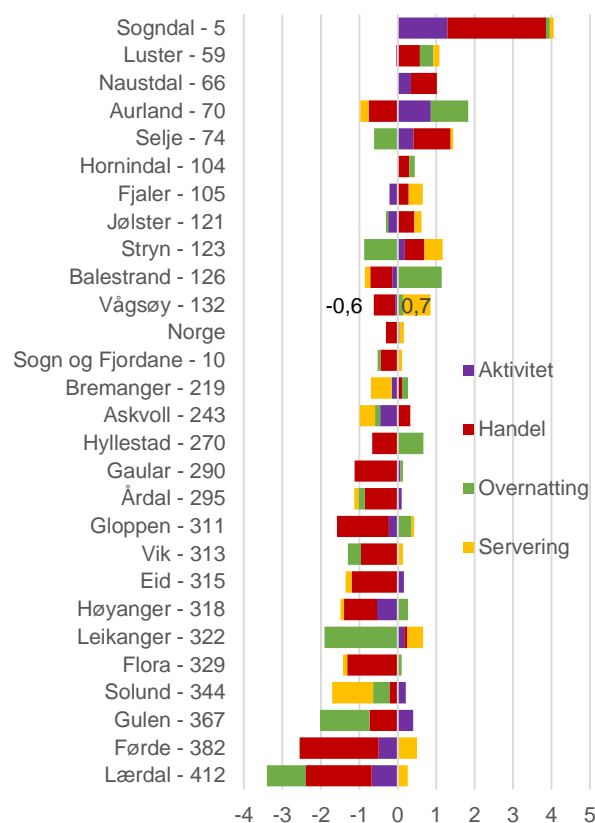

Figur 30: Nivå besøksnæringer, kommunene i Sogn og Fjordane i 2013. Rangering blant landets 428 kommuner.

2.6.2 Vekstimpulser etter finanskrisen

Vekstimpulsene fra besøksnæringene er ikke fullt så dramatiske som de har vært for basisnæringene.

I landet som helhet har besøksnæringene hatt nedgang etter finanskrisen. Handelsbransjen har hatt forholdsvis sterk nedgang, mens de øvrige bransjen har hatt en marginal oppgang. Vågsøy har hatt bedre utvikling enn Norge etter finanskrisen. Oppgangen i serveringsbransjen har veid opp for nedgangen i handelsbransjen.

Figur 31: Vekstimpulser fra besøksnæringene, 2008-2013, kommunene i Sogn og Fjordane, fylket og Norge. Rangering blant landets 428 kommuner.

2.6.3 Dekomponering av veksten i besøksnæringene

Det som kjennetegner besøksnæringene er at kunden må være personlig til stede.

Besøksnæringene omsetter mye til egen befolkning. Da vil steder med befolkningsvekst kunne forvente en øking i besøksnæringene. Dette må vi justere for. Vekst utover det befolkningsutviklingen skulle tilsi kaller vi endring i besøksoverskudd, og dette er et mål på besøksattraktiviteten.

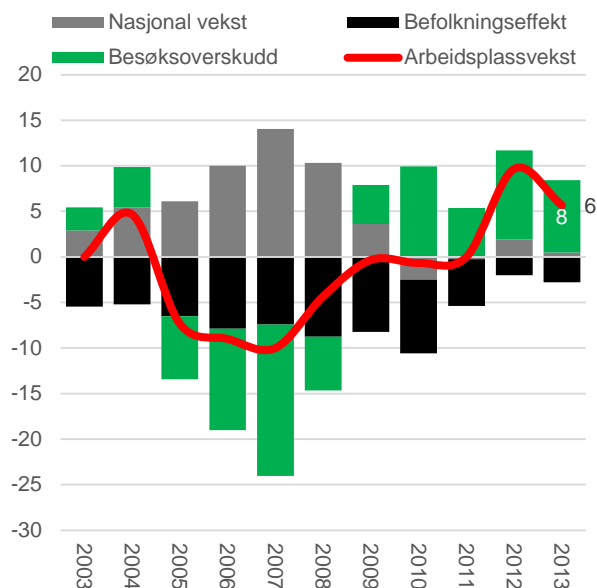
Fram til 2010, da Vågsøy var preget av sterk befolkningsnedgang, kunne Vågsøy forvente svak vekst i besøksnæringene. I de siste årene har Vågsøy igjen hatt noe befolkningsvekst, og dermed har befolkningseffekten blitt noe mindre negativ enn hva den var før. Likevel kan Vågsøy fortsatt forvente svakere vekst i besøksnæringene enn Norge, siden befolkningsveksten i Vågsøy er svakere enn på landsbasis.

I alle årene etter finanskrisen har Vågsøy hatt bedre arbeidsplassutvikling i besøksnæringene enn den nasjonale veksten og befolkningseffekten skulle tilsi. Vågsøy har dermed vært attraktiv for besøk etter 2008.

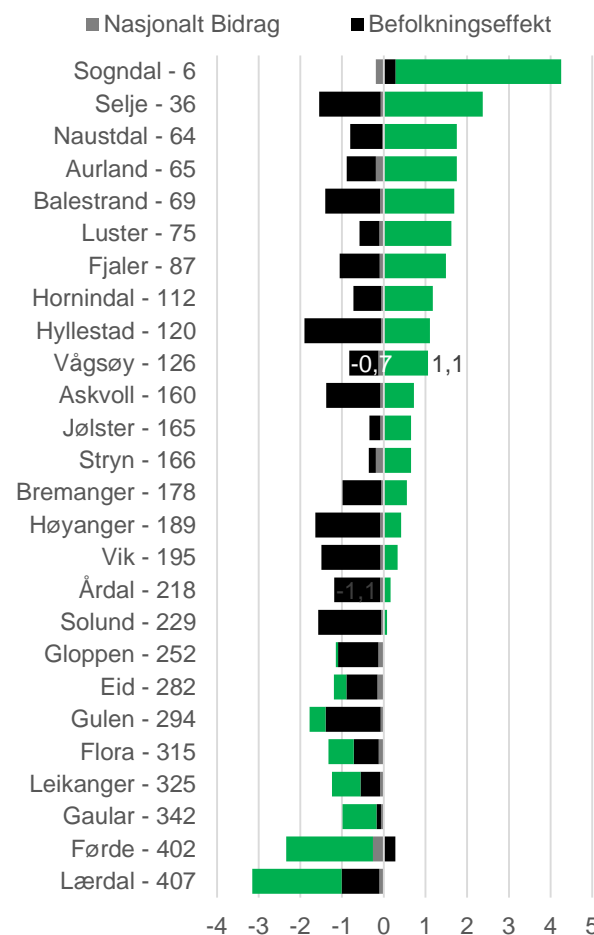
Den øverste figuren til høyre illustrerer dette. I løpet av de siste tre årene ble det i snitt skapt seks nye arbeidsplasser i besøksnæringene per år. Den svake befolkningseffekten tilsa imidlertid Vågsøy normalt sett skulle ha tapt to arbeidsplasser. Dermed har det blitt skapt åtte flere arbeidsplasser enn hva Vågsøy egentlig skulle ha hatt.

2.6.4 Vekstimpulser etter finanskrisen - dekomponert

Vågsøy har hatt høyere besøksoverskudd enn de fleste andre kommunene i Norge. Ni kommuner i Sogn og Fjordane har hatt høyere besøksoverskudd enn Vågsøy.

Figur 32: Årlig vekst i besøksnæringene i Vågsøy, 2000-2013, dekomponert i nasjonalt vekst, befolkningseffekt og endring i besøksoverskudd. Tre års glidende gjennomsnitt.

Figur 33: Vekstimpulser fra besøksnæringene, 2008-2013 dekomponert i nasjonal vekst, befolkningseffekt og besøksoverskudd. Rangering mht. besøksoverskudd blant landets 428 kommuner.

2.7 Regionale næringer, strukturelle forhold og attraktivitet

De regionale næringene er sammensatt av mange ulike bransjer. På landsbasis er det de regionale næringene som er størst og som vokser mest, hvis vi ser bort fra offentlig sektor. De regionale næringene er mest konsentrert i de store byene, men de aller fleste kommuner, også små, har en viss grad av regionale næringer, f.eks. bygg og anlegg, transport og forretningsmessige tjenester.

Tabell 4: Antall arbeidsplasser i de regionale næringene 2000 og 2013, absolutt endring, prosentvis endring, og vekstimpuls i hhv. Vågsøy og Norge fra 2000 til 2013.

Næring	Bransje	2000	2013	Endring antall	Endring %	Vekstimpuls	Vekstimpuls Norge
Regional	Agentur og Engros	136	103	-33	-24,3	-1,0	0,2
	Bygg og anlegg	207	232	25	12,1	0,7	3,1
	Diverse	107	123	16	15,0	0,5	1,1
	Finans, eiendom, utleie	44	58	14	31,8	0,4	0,3
	Forr tjenesteyting	42	90	48	114,3	1,4	1,5
	Transport	178	245	67	37,6	2,0	-0,8
	Utleie av arbeidskraft	6	36	30	500,0	0,9	0,6
	Totalsum	720	887	167	23,2	5,0	6,1

Fra 2000 til 2013 har det blitt skapt 167 nye arbeidsplasser i de regionale næringene. Denne veksten tilsvarer 5 prosent av samlet sysselsetting, og vekstimpulsene i Vågsøy har vært nesten like store som på landsbasis.

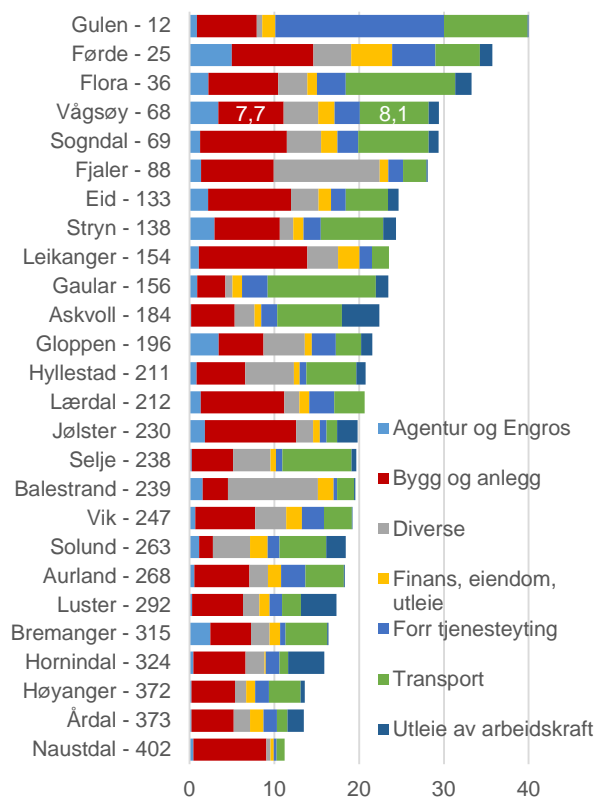
Agentur og engros har tapt arbeidsplasser, mens de øvrige bransjene har fått en øking i antall arbeidsplasser. Økingen har vært størst innen transportbransjen Dette er en bransje som har vært i nedgang på landsbasis.

De regionale næringene har stort sett gjort det godt i Norge etter finanskrisen, og de fleste steder i Norge har også hatt vekst i denne næringstypen.

2.7.1 Nivå

De regionale næringene klumper seg også ofte sammen i store byer eller sentra. Derfor er det ikke overraskende at Førde er blant kommunene i Sogn og Fjordane med høyest nivå på de regionale næringene.

Vågsøy har også relativt mye næringsliv knyttet til de regionale næringene. Bare Gulen, Førde og Flora har mer blant kommunene i Sogn og Fjordane.

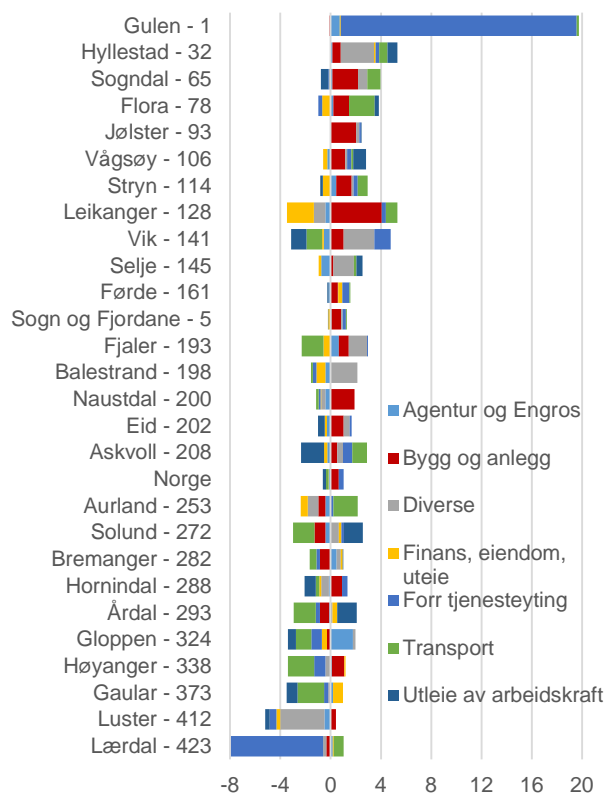

Figur 34: Nivå på de regionale næringene i kommunene i Sogn og Fjordane i 2013. Rangering mht. andel blant landets 428 kommuner.

2.7.2 Vekstimpulser etter finanskrisen

Vågsøy har hatt bedre vekst i de regionale næringene enn Norge i perioden etter finanskrisen. Mange kommuner i Sogn og Fjordane har hatt bedre utvikling enn Norge etter finanskrisen.

Vågsøy har tapt noen arbeidsplasser innen finans, eiendom og utleie, men hatt vekst i de øvrige bransjene.

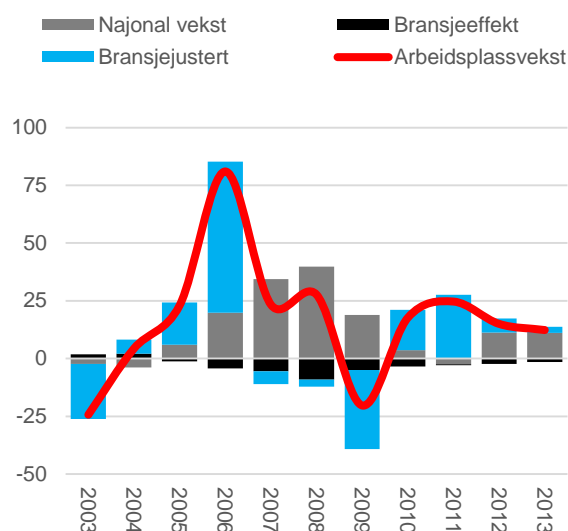

Figur 35: Vekstimpulser fra de regionale næringene fra 2008 til 2013 i kommunene i Sogn og Fjordane, fylket og Norge. Rangering mht. vekst blant landets 428 kommuner.

2.7.3 Dekomponering av veksten

Bransjeeffekten i de regionale næringene har mindre å si for utviklingen enn den har i basisnæringene. På den annen side betyr den nasjonale veksten mer.

Vågsøy har en tilnærmet nøytral bransjeeffekt i de regionale næringene. Det betyr at bransjesammensetningen er slik at man kan forvente like høy vekst i Vågsøy som i landet som helhet. Etter 2010 har veksten i de regionale næringene vært bedre enn forventet. I den siste treårsperioden har veksten vært omtrent som forventet.

Figur 36: Vekst i de regionale næringene i Vågsøy fra 2000 til 2013. Vekstimpulsene er dekomponert i nasjonalt bidrag, bransjeeffekt og bransjejustert vekst. Tre års glidende gjennomsnitt.

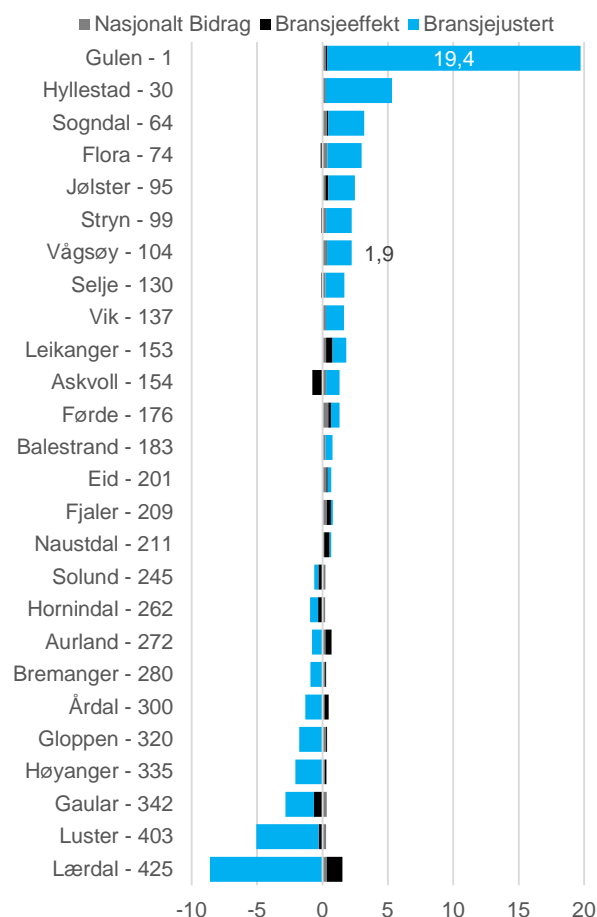
2.7.4 Vekstimpulser etter finanskrisen- dekomponert

Figuren til høyre viser vekstimpulsene fra de regionale næringene i kommunene i Sogn og Fjordane dekomponert i nasjonal vekst, bransjeeffekt og bransjejustert vekst.

Vi ser at den nasjonale veksten og bransjeeffekten ikke har vært stor etter finanskrisen. Det meste av variasjonen skyldes derfor ikke-strukturelle forhold. Vi antar derfor at den bransjejusterte veksten skyldes interne forhold i kommunen.

Vågsøy har vært attraktiv for regionale næringer etter finanskrisen. Vågsøy rangerer som nummer 104 i nasjonal sammenheng. Vågsøy er dermed blant den fjerdedelen av norske kommuner med høyest bransjejustert vekst i de regionale næringene. Vågsøy har vært attraktiv for regionale næringer.

Gulen er kommunen med høyest bransjejustert vekst i hele landet. I andre enden finner vi Lærdal, som rangerer nesten helt nederst i nasjonal sammenheng.

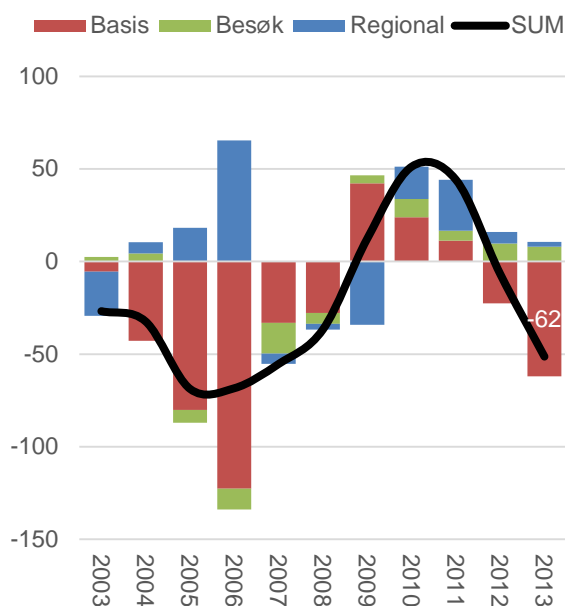
Figur 37: Vekstimpulser fra de regionale næringene i kommunene i Sogn og Fjordane, 2008-2013, dekomponert i nasjonalt bidrag, bransjeeffekt og bransjejustert vekst. Rangering mht. bransjejustert vekst blant landets 428 kommuner.

2.8 Oppsummering næringsattraktivitet

Den samlede næringsattraktiviteten er illustrert ved den sorte linjen i figuren til høyre. Den samlede næringsattraktiviteten viser unormal høy eller lav arbeidsplassvekst ut ifra forutsetningene. Dersom den samlede næringsattraktiviteten er lik null, har arbeidsplassveksten vært som forventet ut ifra nasjonal vekst og bransjesammensetning.

Selv om Vågsøy har vært attraktiv for besøk og for regionale næringer de siste tre årene, har den negative bransjejusterte veksten i basisnæringene bidratt til at den samlede næringsattraktiviteten er negativ. Det har dermed blitt skapt færre arbeidsplasser enn normalt de siste årene.

I perioden rett etter finanskrisen var den samlede næringsattraktiviteten positiv. Da var arbeidsplassutviklingen bedre enn forventet. Vågsøy hadde en periode med meget negativ næringsattraktivitet i årene rundt 2006.

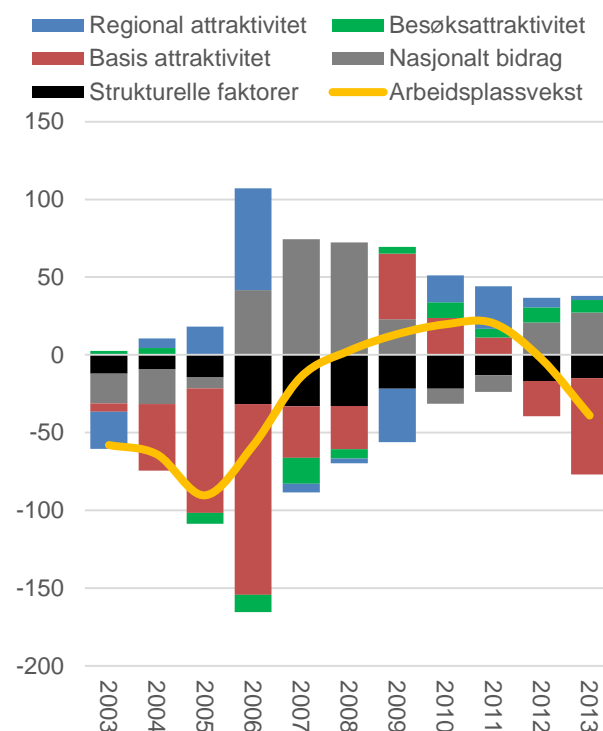
Figur 38: Bransjejustert vekst i de ulike næringstypene i Vågsøy. Stolpene til sammen viser samlet næringsattraktivitet. Tre års glidende gjennomsnitt.

2.8.1 Nasjonal vekst, struktur og attraktivitet

Mens figuren over viser den samlede næringsattraktiviteten, viser figuren til høyre hvilken effekt den nasjonale veksten og den samlede struktureffekten har hatt på arbeidsplassutviklingen i privat sektor.

Den samlede struktureffekten har vært negativ, og dermed har Vågsøy kunnet forvente noe svakere vekst enn hva den nasjonale veksten skulle tilsi.

Basisnæringene spesielt, har bidratt mye til at veksten i mange perioder har vært mye svakere enn forventet. Riktig nok hadde Vågsøy positiv bransjejustert vekst i basisnæringene rett etter finanskrisen, men i de fleste årene etter 2000 har basisnæringene hatt svakere vekst enn forventet, og bidratt til at Vågsøys næringsliv framstår som lite attraktivt. Det er positivt at besøksnæringene og de regionale næringene har hatt bedre vekst enn forventet etter finanskrisen, men den har så langt ikke vært sterk nok til å kunne kompensere for den svake utviklingen i basisnæringene.

Figur 39: Årlig vekst i privat sektor, Vågsøy. Veksten er dekomponert i nasjonalt bidrag, samlet struktureffekt og attraktivitet. Tre års glidende gjennomsnitt.

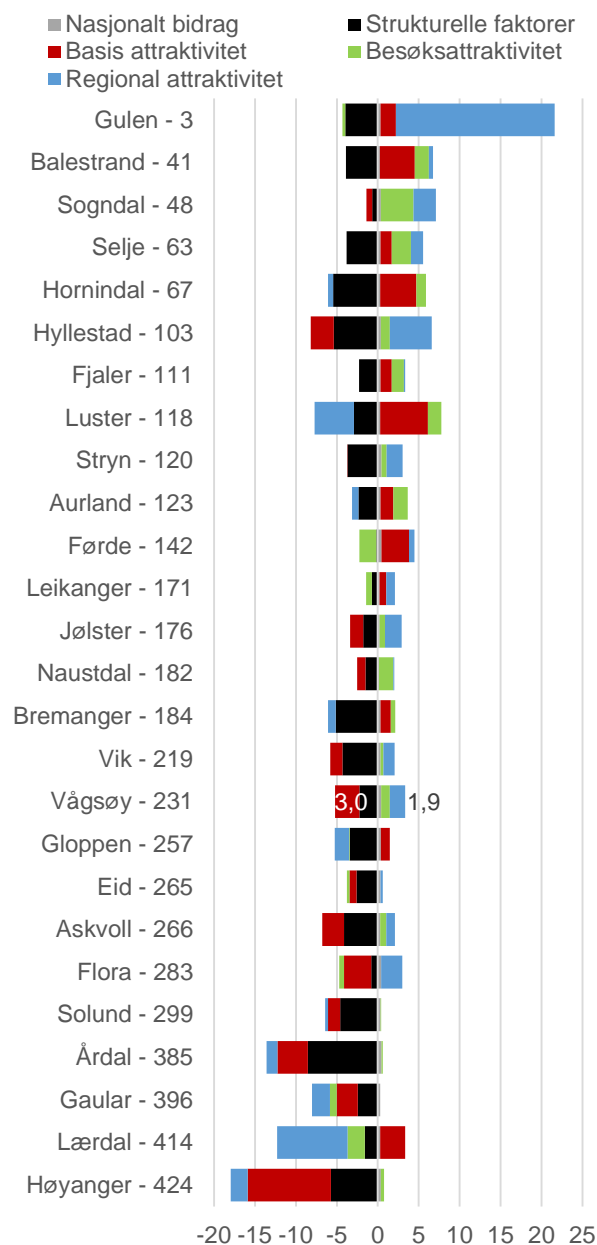
2.8.2 Næringsattraktivitet og strukturelle forhold i kommunene

Den samlede næringsattraktiviteten, den samlede struktureffekten og den nasjonale veksten etter finanskrisen er vist for kommunene i Sogn og Fjordane i figuren til høyre.

Ingen kommuner i Sogn og Fjordane har strukturelle forhold som tilsier vekst i næringslivet. Dette skyldes både at fylket har mye industri og landbruk, og industrien har nedgang nasjonalt, men også at befolkningsveksten i Sogn og Fjordane er svak sammenliknet med befolkningsveksten nasjonalt. Den svake befolkningsveksten påvirker besøksnæringene negativt.

Vågsøy rangerer som nummer 231 blant kommunene i Norge mht. samlet næringsattraktivitet. Dette er litt under middels av norske kommuner. I Sogn og Fjordane har ni kommuner hatt en svakere samlet næringsattraktivitet.

Mange kommuner i Sogn og Fjordane har svakere strukturbetingelser enn Vågsøy.

Figur 40: Vekstimpulser fra privat sektor dekomponert i nasjonal vekst, samlet struktureffekt og attraktivitet. 2008 – 2013. Rangering blant landets 428 kommuner mht. samlet næringsattraktivitet.

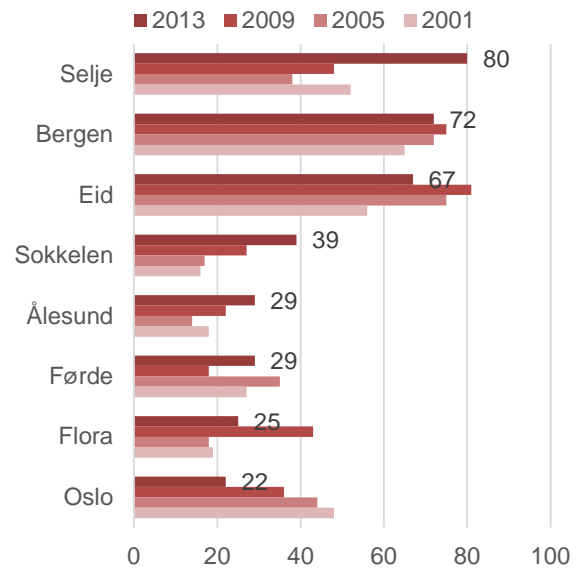
3. Pendling og arbeidsmarkedsintegrasjon

Et av de viktigste strukturelle forholdene er hvordan stedet henger sammen med området utenfor. Hvor lett er det å pendle ut og inn av stedet, og hvordan er arbeidsplassutviklingen i omkringliggende kommuner? Pendlingsstrømmene kan fortelle oss om disse forholdene.

3.1.1 Utpendling

Selje, Bergen og Eid er de foretrukne pendlingskommunene til de som bor i Vågsøy. Pendlingen til Selje har nesten doblet seg i løpet av de siste fire årene. Pendlingen til Bergen har holdt seg ganske stabil de siste tolv årene.

Pendlingen til Eid har avtatt noe i 2013 fra årene før.

Figur 41: Antall pendlere fra Vågsøy til de kommunene det pendles mest til.

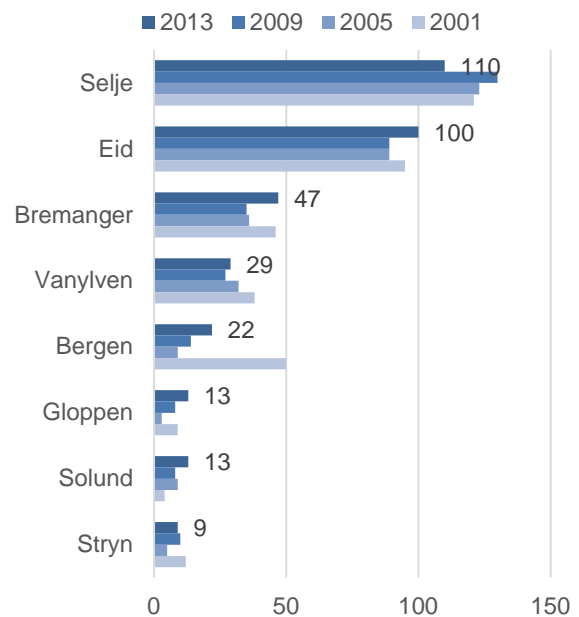
3.1.2 Innpendling

I 2013 var det 110 personer som er bosatt i Selje som jobbet i Vågsøy. Antallet har gått litt siden 2009.

100 personer som var bosatt i Eid jobbet i Vågsøy i 2013. Antallet har økt siden 2009 og årene før.

Videre jobbet 47 personer som er bosatt i Bremanger i Vågsøy i 2013.

Det kommer kun et fåtall pendlere fra andre kommuner til Vågsøy.

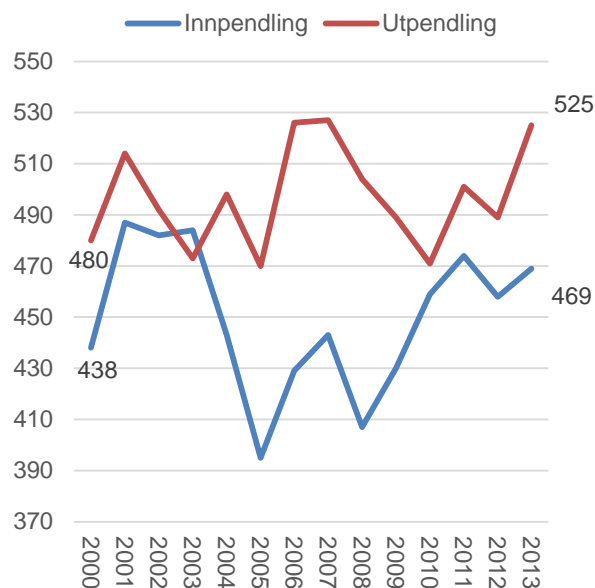

Figur 42: Antall pendlere til Vågsøy fra de kommunene som Vågsøy mottar flest pendlere fra.

3.2 Samlet pendling

Siden 2004 har antallet personer som pendler ut av Vågsøy vært høyere enn antallet personer som pendler inn. 525 personer pendlet ut i 2013, mens 469 personer som ikke bor i Vågsøy jobbet der.

Antallet pendlere har holdt seg ganske stabilt siden 2000.

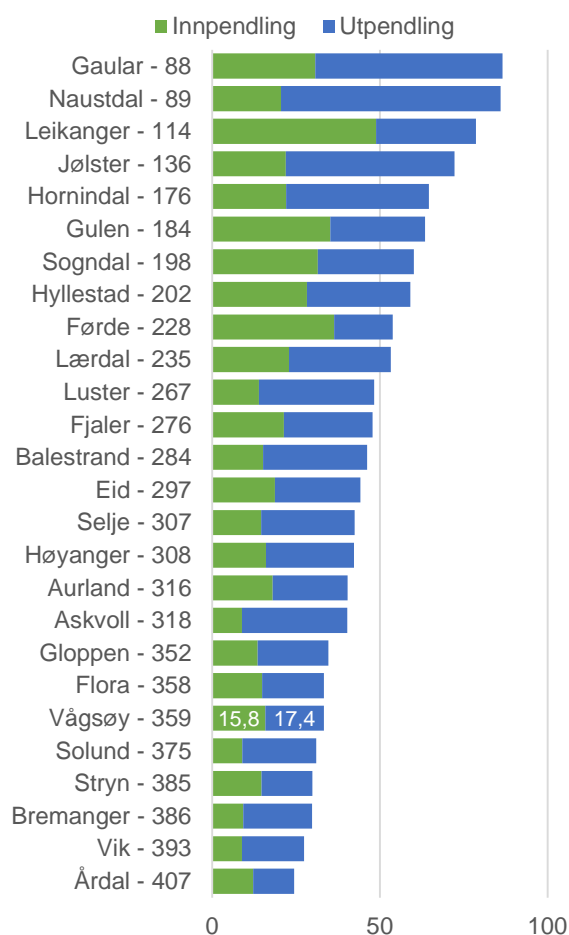
Figur 43: Antall personer som pendler inn og ut av Vågsøy, 2000-2013

3.3 Arbeidsmarkedsintegrasjon

Arbeidsmarkedsintegrasjonen måler summen av andelen av den sysselsatte befolkningen som pendler ut og andelen av arbeidsplassene på stedet som det pendles inn til.

Det er en stor fordel for et sted å ha gode pendlingsmuligheter. Senere i rapporten vil vi se at det å være et godt integrert arbeidsmarked isolert sett har en positiv effekt på nettoflyttingen. Det er lettere for f.eks. en familie å flytte til et sted der det er flere arbeidsmarkeder å velge av. Det øker sannsynligheten for å finne arbeid til begge partnerne.

Vågsøy har lav arbeidsmarkedsintegrasjon, både sammenliknet med de fleste kommunene i Sogn og Fjordane og på landsbasis. Å ha lav arbeidsmarkedsintegrasjon gjør det vanskelig å få innflyttere til et sted, som vi vil se i neste kapittel.

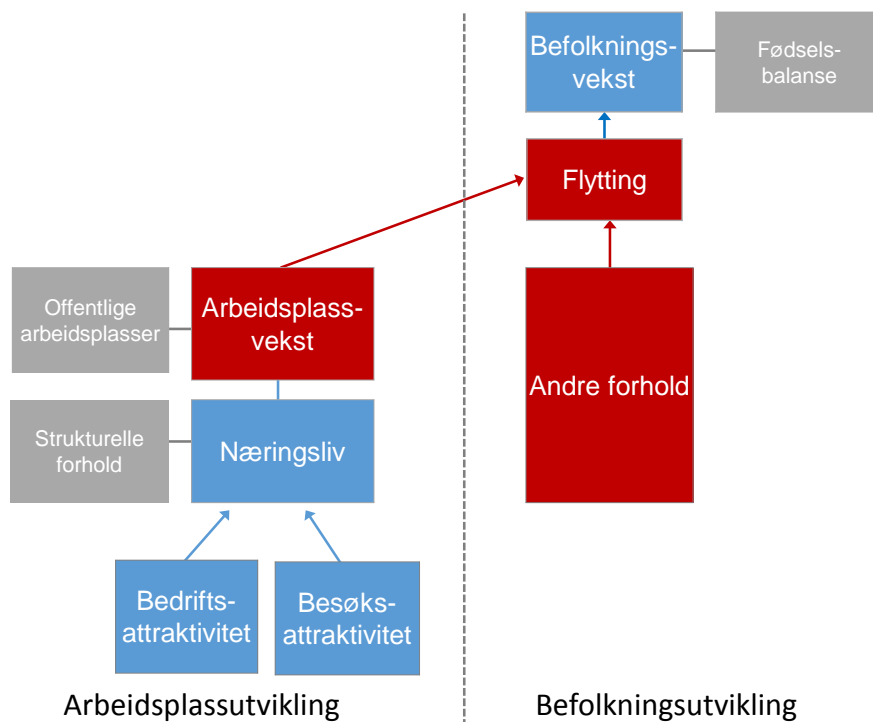

Figur 44: Arbeidsmarkedsintegrasjon i kommunene i Sogn og Fjordane i 2013. Rangering blant landets 428 kommuner.

4. Bostedsattraktivitet

Vi har nå beskrevet og analysert utviklingen når det gjelder arbeidsplasser. I dette kapitlet skal vi se spesielt på bostedsattraktivitet. Steder som er attraktive som bosted trekker til seg innflyttere og holder på de som allerede bor på stedet. Slike steder får bedre befolkningsutvikling enn arbeidsplassveksten tilsier. Høy bostedsattraktivitet gjør det også lettere for næringslivet å rekruttere ansatte.

Vi skal nå analysere flyttingen på bakgrunn av arbeidsplassveksten. Hvordan er sammenhengen mellom arbeidsplassveksten og flyttingen? Er det andre forhold enn arbeidsplassveksten som har vært drivkrefter, og som har ført til at stedet har fått flere innflyttere?

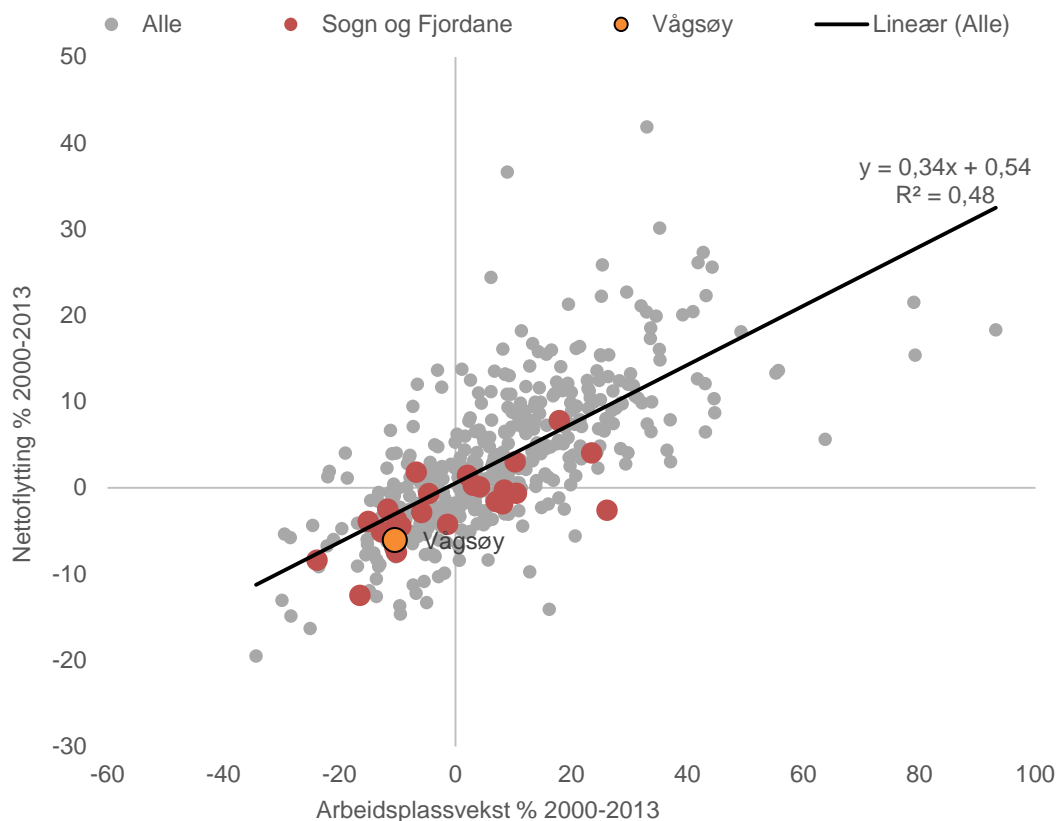

Figur 45: Attraktivitetsmodellen, og den delen vi skal fokusere på i dette kapitlet.

Det er viktig å avdekke sammenhengen mellom arbeidsplassvekst og nettoflyttingen. Når vi kjenner denne sammenhengen, kan vi finne ut av hvor mye av flyttingen som skyldes andre forhold. Etterpå skal vi se nærmere på disse andre forholdene. Det er noen strukturelle forhold som påvirker nettoflyttingen i stor grad. Til slutt kan vi finne ut om stedene er attraktive som bosteder.

4.1 Arbeidsplassvekst og flytting

Hvordan har sammenhengen vært mellom arbeidsplassvekst og nettoflytting i norske kommuner? Det kan vi se gjennom å lage et plott over arbeidsplassvekst og nettoflytting i kommunene i perioden 2000-2013.

Figur 46: Kommunene i Norge plassert etter arbeidsplassvekst og nettoflytting i perioden 2000-2013. De røde prikkene er kommunene i Sogn og Fjordane, mens den store oransje representerer Vågsøy.

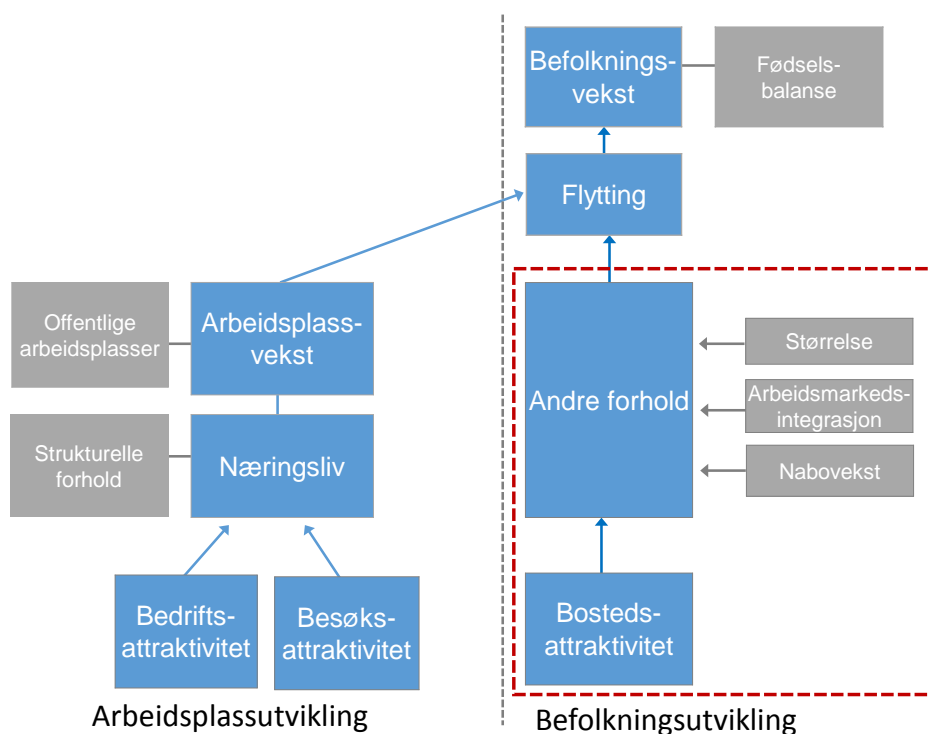
Det er en klar sammenheng mellom arbeidsplassvekst i kommunene og deres nettoflytting. Linjen viser den statistiske sammenhengen mellom disse to størrelsene i perioden 2000-2013. Den representerer ekstra nettoflytting som følge av øking i antall arbeidsplasser.

Vågsøy har hatt arbeidsplassnedgang i perioden, og nettoflyttingen har vært negativ. Nettoflyttingen har vært svakere enn arbeidsplassutviklingen isolert sett skulle tilsi.

Avviket mellom forventet flytting og faktisk nettoflytting kan skyldes to ting. Strukturelle forhold eller andre forhold. Forhold som ikke er strukturelle kaller vi bostedsattraktivitet, siden vi antar at det skyldes interne forhold i kommunen. Vi så på forrige side at arbeidsmarkedsintegrasjonen i Vågsøy er lav. Dette er et strukturelt forhold som påvirker nettoflyttingen til kommunen negativt. På de neste sidene vil vi se hvordan andre strukturelle forhold har påvirket nettoflyttingen til Vågsøy, og vi vil kunne se om nettoflyttingen har vært unormalt høy eller lav gitt arbeidsplassutviklingen og de strukturelle forholdene.

4.2 Strukturelle forhold og bostedsattraktivitet

Vi viste på forrige side at noen kommuner har hatt bedre nettoflytting enn arbeidsplassveksten tilsier, mens andre kommuner har mindre nettoflytting. Nå skal vi analysere årsakene til disse avvikene.

Figur 47: Attraktivitetsmodellen.

Strukturelle forhold er faktorer som har en signifikant betydning for utviklingen, men som vanskelig kan påvirkes lokalt. Det er tre strukturelle forhold som har signifikant betydning for steders nettoflytting, etter at effekten av arbeidsplassveksten er korrigert for.

Den første er stedets *størrelse*, målt i innbyggertall. Steder med mange innbyggere har systematisk høyere nettoflytting, uavhengig av arbeidsplassveksten.

Den andre faktoren er *arbeidsmarkedsintegrasjon*. Steder som inngår i større arbeidsmarkeder, og som derfor har bedre pendlingsmuligheter for befolkningen har systematisk høyere nettoflytting. Disse to faktorene er statiske, ved at de forandrer seg svært langsomt.

Den tredje faktoren, *nabovekst*, er mer dynamisk og kan være helt forskjellig fra år til år. Det er arbeidsplassveksten i omkringliggende steder, veid med andelen som pendler til hvert sted. Dersom de omkringliggende stedene har arbeidsplassvekst blir nettoflyttingen påvirket positivt.

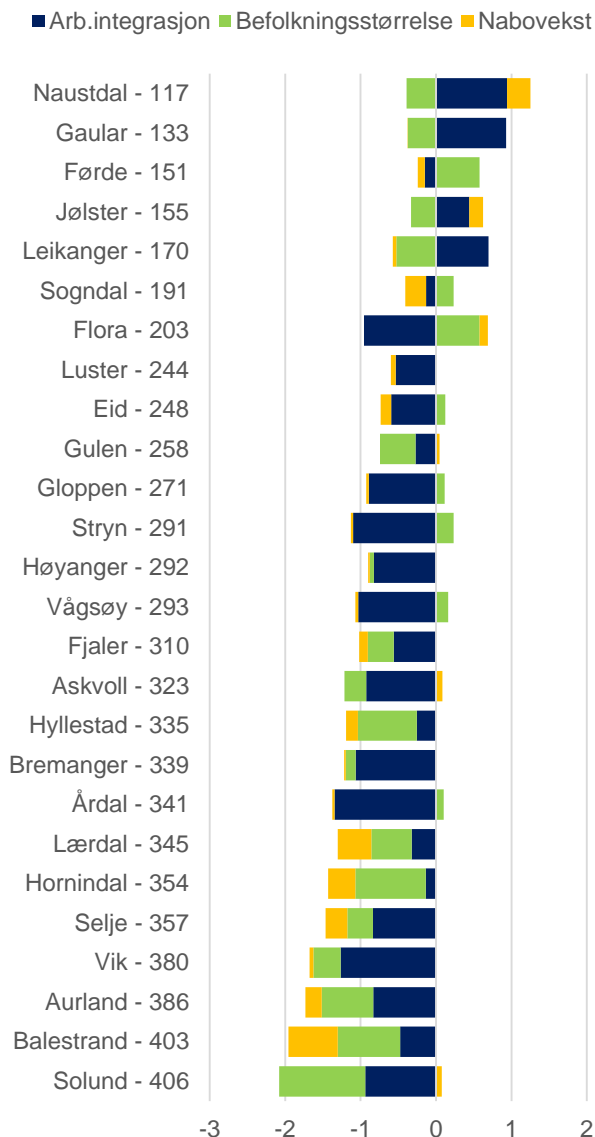
4.2.1 Strukturelle flyttefaktorer

Hva har de strukturelle flyttefaktorene betydd for nettoflyttingen til kommunene? Det vises i figuren til høyre.

Vågsøy, som er en forholdsvis stor kommune i norsk sammenheng, har tjent noen innflyttere på grunn av befolkningsstørrelsen.

På den annen side har den lave arbeidsmarkedsintegrasjonen en større negativ effekt, og bidrar til at folk velger å flytte til andre kommuner med bedre integrerte arbeidsmarkeder.

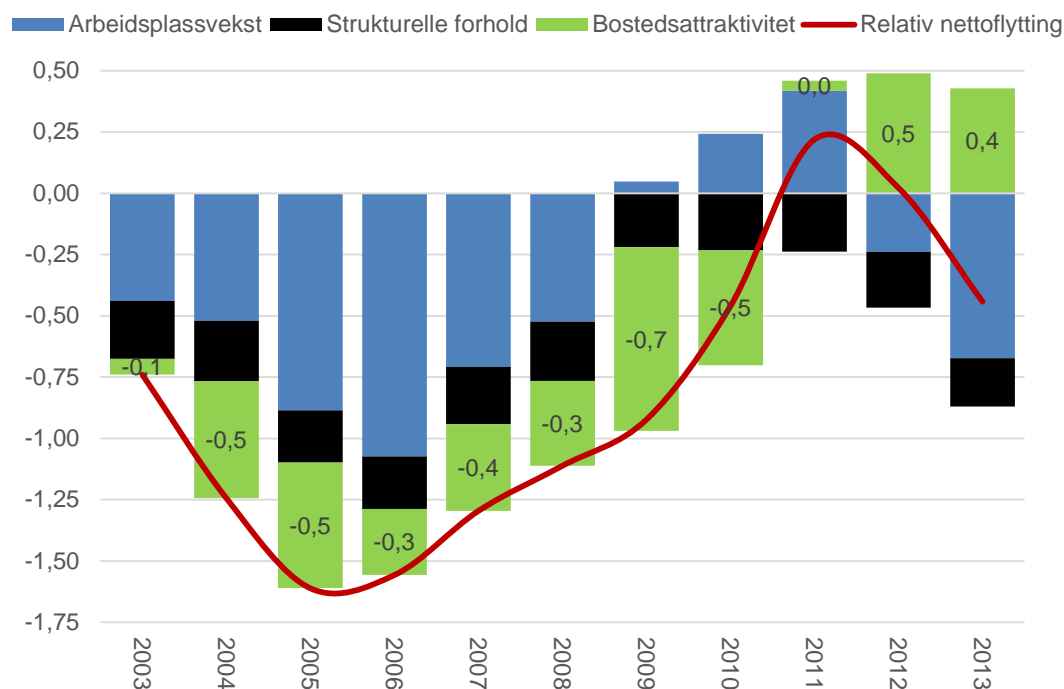
Sammenliknet med de andre kommunene i Norge har Vågsøy under middels forutsetninger for positiv nettoflytting. Blant kommunene i Sogn og Fjordane har Vågsøy omtrent middels forutsetninger for positiv nettoflytting.

Figur 48: Effekten av de strukturelle flyttefaktorene på kommunenes nettoflytting siste fire treårsperioder. Rangering blant landets 428 kommuner.

4.2.2 Ekte bostedsattraktivitet

Nå har vi analysert nettoflyttingen, og regnet ut hva som skyldes arbeidsplassvekst og hva som skyldes strukturelle faktorer. Det er imidlertid fremdeles en del av nettoflyttingen som ikke kan forklares av disse faktorene. Når det ikke finnes en ytre forklaring, antar vi at det skyldes forhold som er spesielle for kommunen. Denne restfaktoren blir da en indikator for bostedsattraktiviteten. Den viser om nettoflyttingen har vært unormalt høy eller lav gitt de forholdene som vi vet påvirker nettoflyttingen.

Figur 49: Den relative nettoflyttingen til Vågsøy, dekomponert i effekten av arbeidsplassvekst og strukturelle flyttfaktorer. Den nettoflyttingen som ikke kan forklares av arbeidsplassveksten eller strukturelle faktorer er en indikator for bostedsattraktivitet. Tre års glidende gjennomsnitt. Enhetene er standardavvik av nettoflytting.

I kapittel 1.1.7 om relativ flytting så vi at Vågsøy med unntak av ett år har hatt negativ relativ flytting siden 2000. Det betyr at nettoflyttingen til kommunen har vært svakere enn nettoflyttingen på landsbasis. Figuren over viser hvorfor den relative flyttingen har vært som den har vært.

Den svake arbeidsplassutviklingen forklarer mye av de svake flyttetallene. De strukturelle forholdene har også hatt litt å si, men ikke så mye som arbeidsplassutviklingen. Vi ser at de strukturelle forholdene er ganske stabile. For Vågsøy sin del er det arbeidsmarkedsintegrasjonen som er det største negative strukturelle forholdet, og den har ikke endret seg så mye fra ett år til et annet.

Fram til 2010 var nettoflyttingen svakere enn arbeidsplassveksten og de strukturelle forholdene skulle tilsi. I denne perioden hadde Vågsøy lav bostedsattraktivitet. Etter 2011 har Vågsøy hatt positiv bostedsattraktivitet.

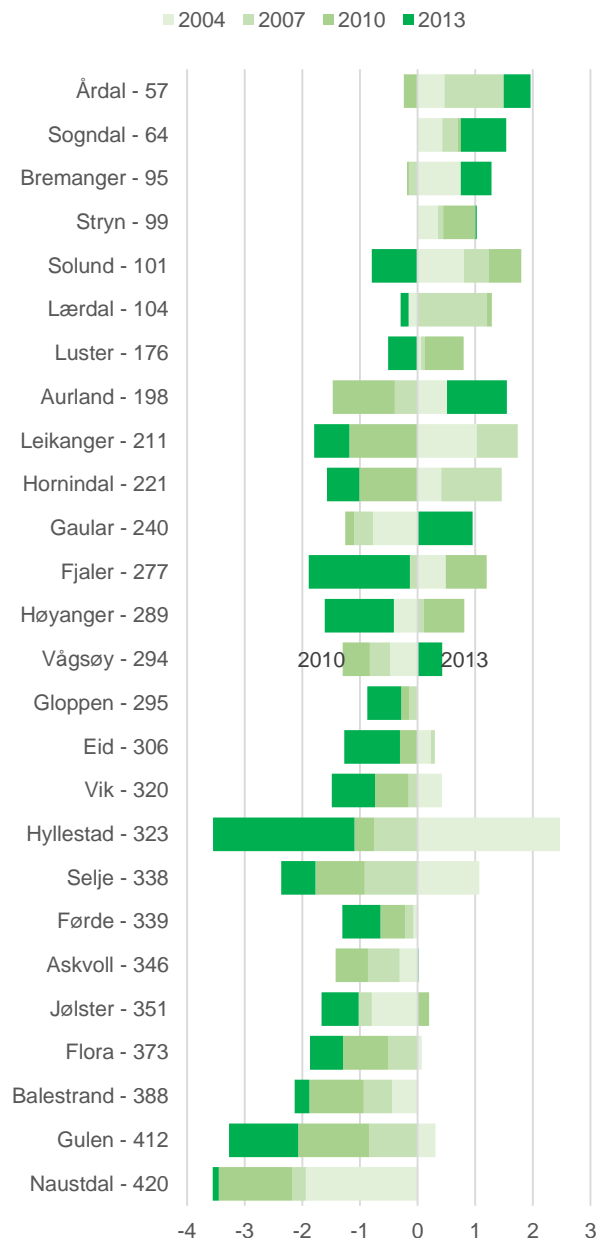
Det var arbeidsplassvekst mellom 2009 og 2011 og dette førte til at det kom flere innflyttere til Vågsøy. Etter 2011 har det vært arbeidsplassnedgang igjen. Foreløpig har Vågsøy klart å beholde flere innbyggere enn denne arbeidsplassnedgangen skulle tilsi. Ofte er det en viss treghet i folks flyttemønstre. Dersom arbeidsplassene fortsetter å forsvinne, vil kommunen miste innflyttere. Dette igjen vil føre til at befolkningen synker, som igjen vil føre til at det flytter færre folk til kommunen. Og så utvikler det seg en negativ spiral. For at Vågsøy skal få positiv relativ flytting, bør kommunen både ha arbeidsplassvekst og være attraktiv som bosted. Begge deler er det mulig å gjøre noe med innenfor et lokalt handlingsrom.

4.2.3 Bostedsattraktivitet rangert

På denne og neste side vil vi se på bostedsattraktiviteten i kommunene i Sogn og Fjordane. På denne siden ser vi hvordan bostedsattraktiviteten har utviklet seg over tid de siste tolv årene. På neste side ser vi på effekten bostedsattraktiviteten, arbeidsplassveksten og de strukturelle forholdene har hatt på nettoflyttingen. Figuren til høyre viser bostedsattraktiviteten for den siste tolvårsperioden, og er rangert deretter. Fargenyansene viser bostedsattraktiviteten i de enkelte treårsperiodene.

Når vi analyserer Vågsøy over en periode på tolv år, kommer kommunen ut som lite attraktiv som bosted; under middels i nasjonal sammenheng og omtrent middels i fylket.

På den annen side har Vågsøy hatt positiv bostedsattraktivitet de siste tre årene, og det er det ikke mange kommuner i Sogn og Fjordane som har hatt. Dersom Vågsøy klarer å beholde sin positive bostedsattraktivitet i framtiden, vil kanskje Vågsøy vinne flere innbyggere enn andre kommuner i fylket. I den siste treårsperioden har Gaular, Aurland og Sogndal hatt spesielt høy bostedsattraktivitet, mens Hyllestad, Fjaler og Høyanger har hatt svært dårlig bostedsattraktivitet.

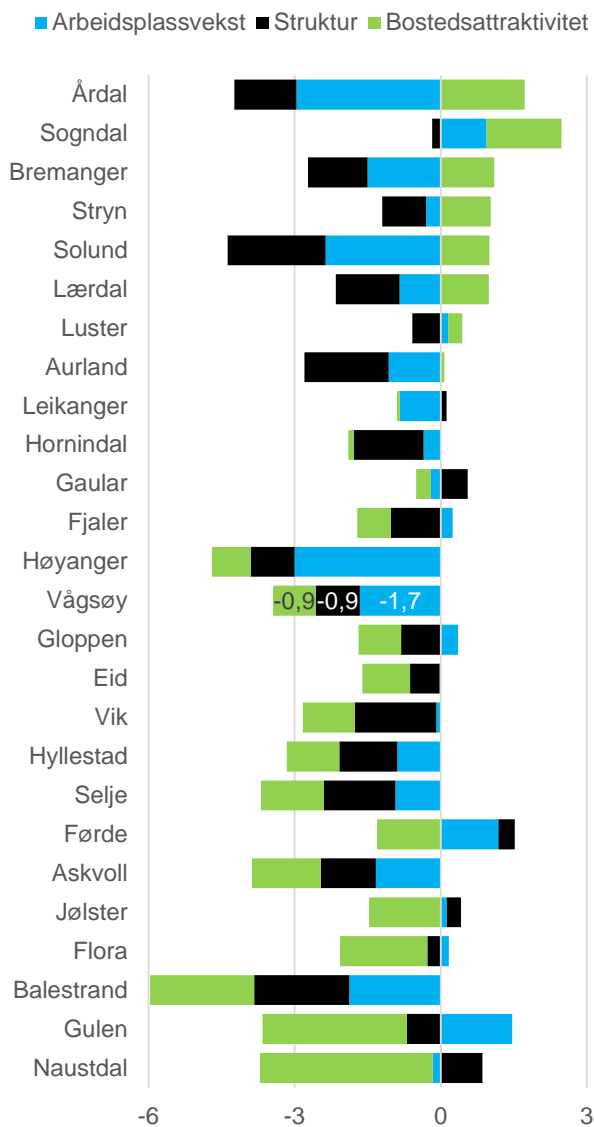
Figur 50: Bostedsattraktiviteten for de siste fire ikke-overlappende treårsperioder i kommunene i Sogn og Fjordane. Rangering blant landets 428 kommuner.

4.2.4 Nettoflytting – arbeidsplassvekst, struktur og attraktivitet

Figuren til høyre viser det samme som figurene på forrige side, men vi har nå lagt til effekten av arbeidsplassveksten og de strukturelle forholdene, slik at stolpene viser den relative nettoflyttingen.

Vi ser igjen at det som har vært mest utslagsgivende for den svake nettoflyttingen til Vågsøy er arbeidsplassutviklingen. Den har til sammen betydd nesten like mye for nettoflyttingen som de strukturelle forholdene og bostedsattraktiviteten har til sammen.

Mange kommuner i Sogn og Fjordane har ugunstige strukturelle forhold for flytting. Det skyldes at mange av kommunene er små og at arbeidsmarkedene er spredte. Likevel er det mange kommuner hvis nettoflytting ikke ser ut til å kunne forklares av strukturelle forhold og arbeidsplassutvikling. Dette gjelder f.eks. Balestrand, Gulen og Naustdal. Dette er kommuner hvis mesteparten av nettoflyttingen skyldes lav bostedsattraktivitet. Det viser at man er ikke helt prisgitt utenforliggende strukturelle forhold. Kommuner har selv et ganske stort handlingsrom til å gjøre noe med sin egen attraktivitet.

Figur 51: Relativ nettoflytting til kommunene i Sogn og Fjordane fire siste ikke-overlappende treårsperioder. Den relative flyttingen er dekomponert i effekt av arbeidsplassvekst, struktur og bostedsattraktivitet. Ranging mht. attraktivitet. Enhet er sum av standardavvik.

5. Scenarier for framtidig vekst

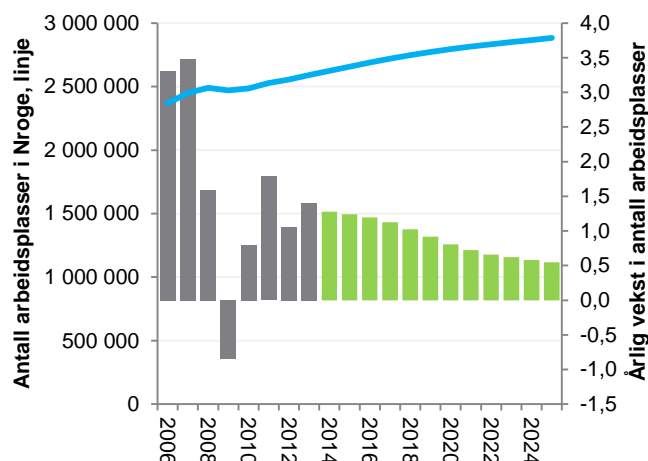
Vi skal avslutte denne delen av rapporten med å se på hva som er sannsynlige og mulige scenarier for framtidig utvikling. Framtidsscenarioene er basert på at de strukturelle forholdene vil fortsette, men at kommunene kan påvirke sin egen attraktivitet.

5.1 Strukturelle forhold

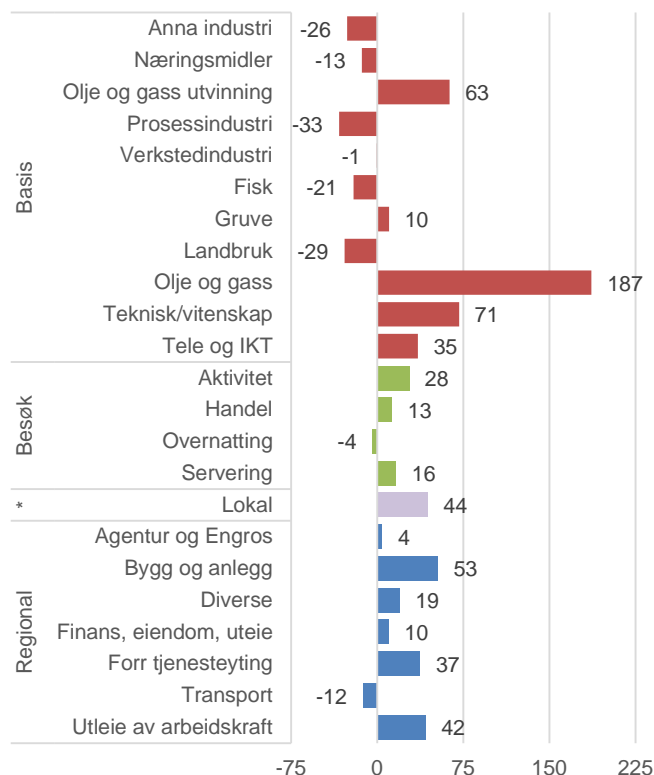
De strukturelle forholdene som kommer til å påvirke hver enkelt kommune vil være et resultat av hvor sterk veksten i hele Norge blir. Dessuten vil veksten i en enkeltkommune også bli påvirket av hvilke sektorer og bransjer som kommer til å vokse i framtiden. Vi skal innledningsvis gjøre rede for hvordan vi kommer fram til et sannsynlig normalscenario for den nasjonale veksten og hvordan den fordeles.

Vi baseres oss på SSBs middelframskriving for befolkningsveksten i Norge. Det forventes sterk innvandring de neste årene, som fører til tilsvarende sterk befolkningsvekst. Deretter antas det at nettoinnvandringen til Norge faller, slik at befolkningsveksten også faller. Framskrivningen gjelder for befolkningsvekst, men vi kan også bruke disse framskrivningene til å beregne sannsynlig arbeidsplassutvikling. Vi forutsetter da ganske enkelt at andelen av befolkningen som er sysselsatt vil være konstantⁱⁱ, slik at befolkning og arbeidsplasser vil vokse i samme takt.

Strukturelle endringer er en av de viktigste drivkreftene for framtidig fordeling av veksten i antall arbeidsplasser mellom kommuner. Kommuner med konsentrasjon i vekstbransjer får vekstimpulser, mens kommuner med mange arbeidsplasser i næringer med nedgang vil bli negativt påvirket. I våre scenarier har vi lagt inn at vekstmønsteret mellom sektorer og bransjer vil fortsette med den samme tendensen i de kommende årene som i perioden 2000-2013. Vi ser hvordan veksten har variert i de ulike bransjene i Norge i de siste årene, i figur 53.

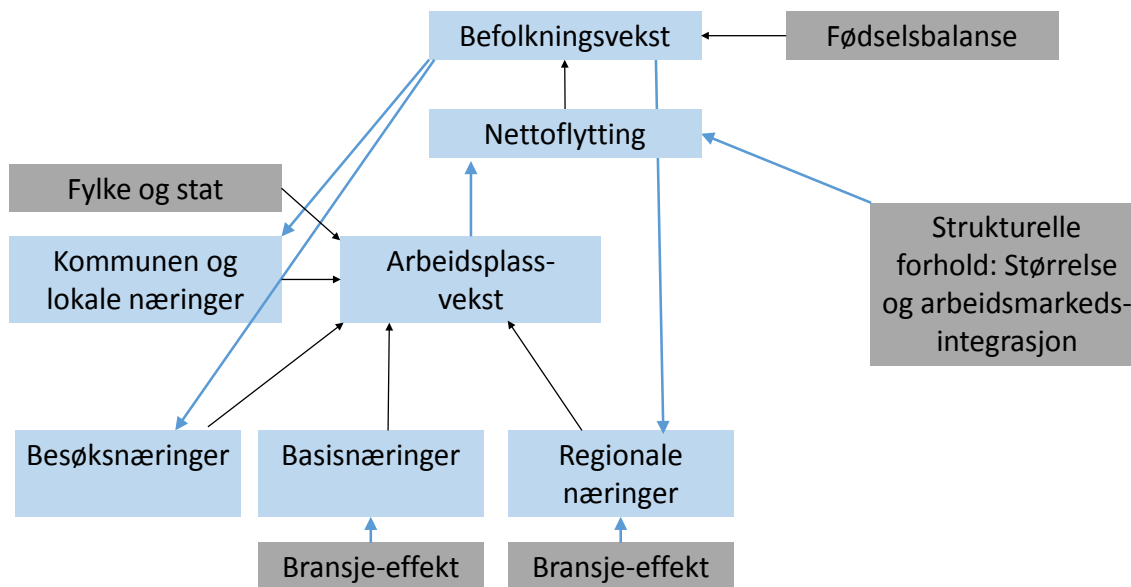
Figur 52: Arbeidsplassveksten i Norge fram til 2013, og beregnet arbeidsplassvekst ut fra at sysselsetingsandelen skal være konstant og SSBs middelprognose for befolkningsveksten.

Figur 53: Prosentvis vekst i antall arbeidsplasser fra 2000 til 2013 i Norge.

5.2 Modellens dynamikk

I scenariomodellen bruker vi den samme modellen som vi brukte for å analysere den historiske utviklingen. Det er først og fremst utviklingen i befolkning og antall arbeidsplasser som modellen vil vise. Samtidig viser modellen hvordan antall arbeidsplasser vil fordele seg mellom sektorer og næringstyper.

Figur 54: Scenariomodellens oppbygging. De grå boksene er eksogene variabler, som baserer seg på historiske tall. De blå boksene blir bestemt i modellen. De sorte pilene viser definisjonsmessige sammenhenger, som at befolkningsveksten er summen av fødselsbalansen og nettoflytting, og at arbeidsplassveksten er summen av veksten i alle sektorer og næringstyper. De blå pilene viser sammenhenger som er lagt inn i modellen, og som er basert på regresjonsanalyser av historiske sammenhenger.

I modellen blir framtidig vekst i antall arbeidsplasser i basisnæringer et resultat av forventet vekst i de ulike bransjene på landsbasis, og vi legger da til grunn at veksten i de ulike bransjene i kommunen blir den samme som på landsbasis. Veksten i besøksnæringene er antatt å være den samme som på landsbasis i utgangspunktet, men justert for befolkningsveksten. De regionale næringene blir positivt påvirket av både befolkningsvekst og samtidig påvirket av bransjestrukturen.

Utviklingen i antall arbeidsplasser i statlig sektor og i fylker antas å fortsette som før, og vil ikke være påvirket av kommunens egen arbeidsplassvekst.

Den relative arbeidsplassveksten i kommunen vil få en effekt på nettoflyttingen. Her baserer vi modellen på den empiriske sammenhengen mellom arbeidsplassvekst og nettoflytting i norske kommuner de ti siste årene. Nettoflyttingen blir også påvirket av strukturelle forhold som kommunens befolkningsstørrelse og arbeidsmarkedsintegrasjon, som antas å ha samme effekt i framtiden som historiske data viser.

Denne modellen representerer «business as usual», der de strukturelle endringene de siste årene framskrives. Samtidig baserer dette scenariet seg på at regionen har en utvikling «som normalt», dvs. at regionen har helt nøytral attraktivitet.

5.3 Normal-scenario for Vågsøy

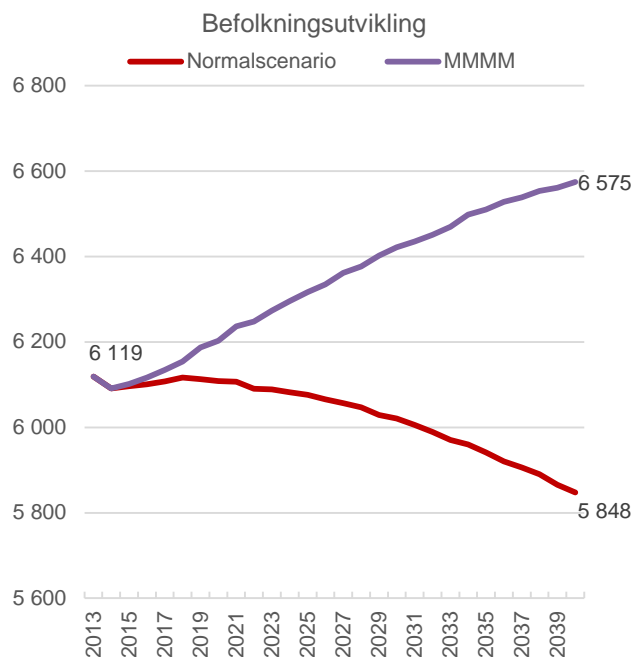
5.3.1 Befolkningsutvikling

Hvordan vil folketallet i Vågsøy utvikle seg dersom kommunen oppfører seg som statistisk normalt ut ifra strukturelle forhold? Vi har sett at Vågsøy har litt ugunstige strukturelle forhold for vekst i næringslivet og litt ugunstige strukturelle forhold for flytting, hovedsakelig på grunn av lav arbeidsmarkedsintegrasjon. Dersom de strukturelle forholdene ikke endrer seg vesentlig og dersom kommunen har nøytral attraktivitet, dvs. får forventet arbeidsplassvekst og forventet nettoflytting, vil befolkningen reduseres med 4,4 prosent innen 2040. Det vil innebære at folketallet vil bli på rundt 5 850 i 2040.

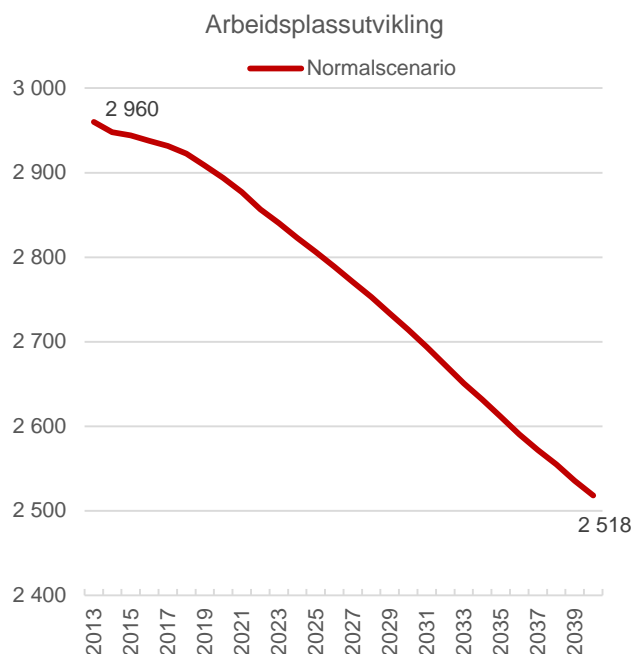
SSBs middelframskrivning er mer optimistisk enn vårt normalscenario. Det skyldes at SSB har lagt inn den dempingsfaktor som innebærer at sentraliseringen vil avta på sikt. Vi har ikke lagt inn en slik dempingsfaktor, og antar at flyttemønstrene vil fortsette i framtiden slik de har de siste årene. Vår modell legger SSBs middelframskrivning for Norge til grunn, så den nasjonale middelframskrivningen er lik, men vår modell spår høyere vekst i Oslo og Akershus og lavere vekst i distriktene, enn hva SSB gjør.

5.3.2 Arbeidsplassutvikling

Vågsøy vil miste nesten 15 prosent av arbeidsplassene sine innen 2040 dersom normalscenariet slår til. Årsaken til denne arbeidsplassnedgangen er ugunstig bransjesammensetning i basisnæringene og svak befolkningseffekt. Det kan tenkes at de strukturelle forholdene for vekst i basisnæringene endrer seg i framtiden. Kanskje blir oljenæringen mindre lønnsom og tradisjonell industri og fiske mer lønnsomt? I så fall kan det endre på arbeidsplassutviklingen i Vågsøy.

Figur 55: Antall innbyggere i Vågsøy, framskrevet til 2040. Normalscenariet og SSBs middelframskrivning.

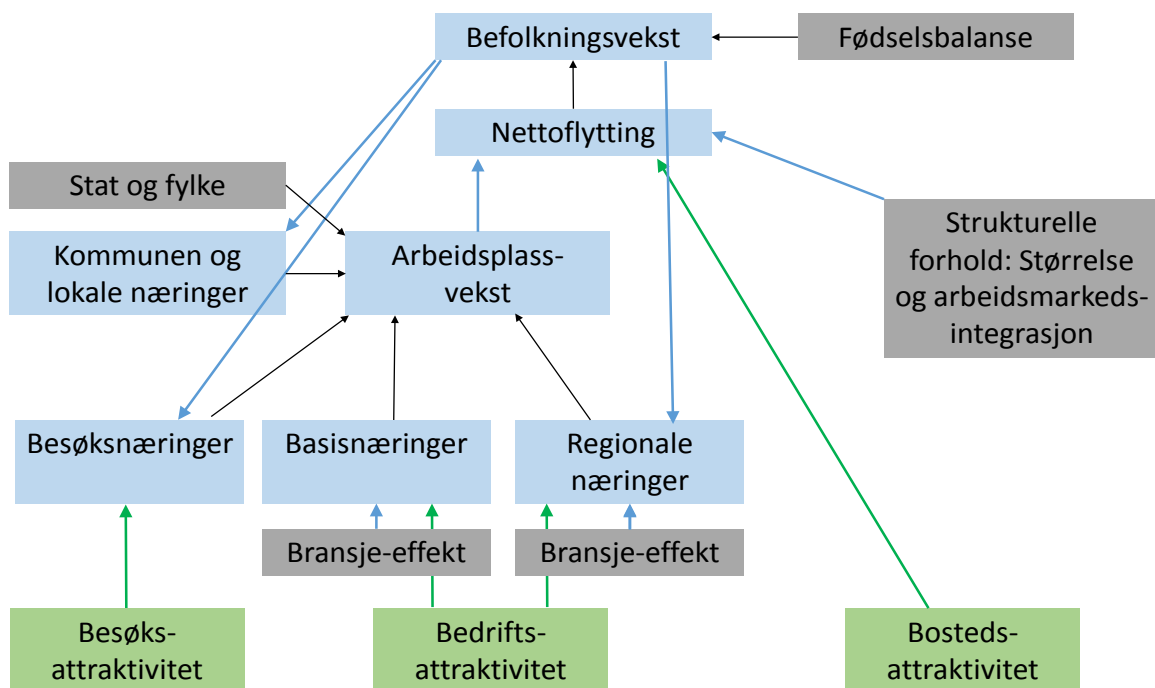

Figur 56: Normalscenario for arbeidsplassvekst i Vågsøy fram til 2040.

5.4 Alternative scenarier med attraktivitet

Normalscenariet er basert på at utviklingen i kommunen er absolutt normal, både med hensyn til arbeidsplassvekst i de enkelte bransjene, og med hensyn til nettoflytting i forhold til arbeidsplassvekst og strukturelle forhold. Attraktivitetsmodellen er basert på at kommuner kan påvirke egen vekst og oppnå en bedre utvikling enn slike framskrivninger tilsier. Attraktivitet er «statistisk unormal» vekst.

Vi vil derfor utvide scenariomodellen gjennom å legge inn historisk attraktivitet for regionen, og deretter legger vi inn ulike forutsetninger om framtidig attraktivitet som vil skape vekst i regionen.

Figur 57: Scenario-modellen utvidet med attraktivitet for besøk, bedrift og bosted.

I denne modellen kan vi legge inn verdiene for historisk attraktivitet, dvs. den attraktiviteten som regionen har hatt de siste årene. Da kan vi se hvilken utvikling regionen vil få dersom de fortsetter med den attraktiviteten de har hatt for bosted, bedrifter og besøk i de siste årene.

I løpet av de siste ti årene har Vågsøy vært attraktiv for regionale næringer, men ikke for basisnæringer eller besøksnæringer. Bostedsattraktiviteten har også vært svak. Dersom dette fortsetter, hvordan vil da befolknings- og arbeidsplassutviklingen bli?

5.5 Scenarier for historisk attraktivitet

Vi kan legge inn de historiske verdieneⁱⁱⁱ for Vågsøys attraktivitet som bosted, og attraktiviteten for basisnæringer, besøksnæringer og regionale næringer i modellen, og se hvilken utvikling som det fører til.

Historisk over de siste ti årene har den årlige bransjusterte veksten i basisnæringene vært på -3,4 prosent. Det betyr at veksten i basisnæringene i snitt har vært 3,4 prosentpoeng under forventet verdi. Besøksnæringene har hatt en svak og nesten ubetydelig negativ bransjustert vekst. De regionale næringene har hatt en årlig bransjustert vekst på 1,6 prosent. Det betyr mye å ha positiv bransjustert vekst i de regionale næringene, siden de regionale næringene er en stor næringstype med mange arbeidsplasser.

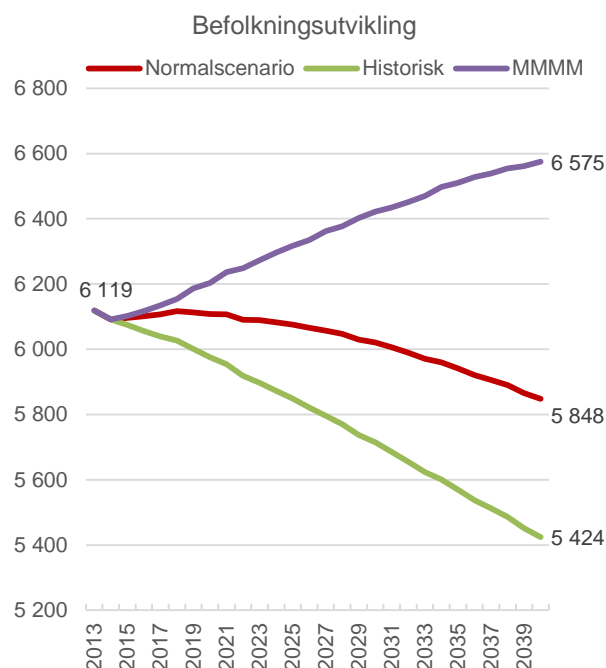
Bostedsattraktiviteten har historisk sett vært 0,3 standardavvik under gjennomsnittet. Det betyr at de fleste kommunene i Norge har hatt høyere bostedsattraktivitet enn Vågsøy.

Dersom dette fortsetter, hvordan vil det da gå i Vågsøy?

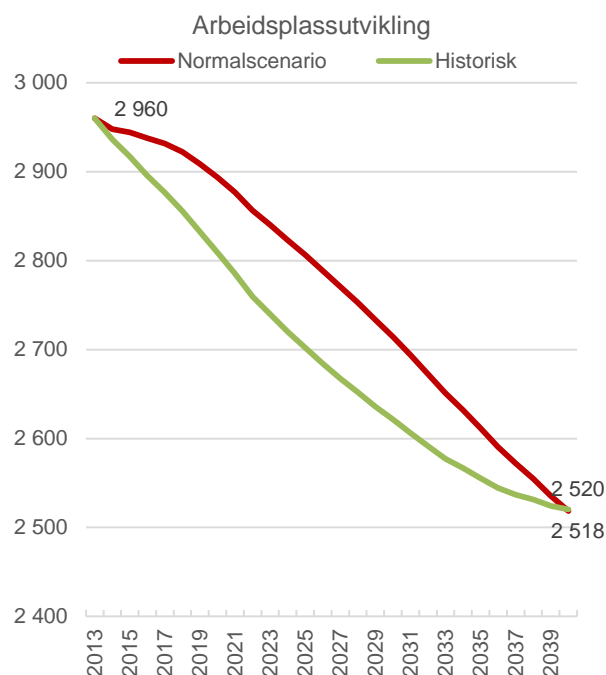
Tabell 5: Historiske verdier for attraktiviteten i Vågsøy. Næringsattraktiviteten er målt som årlig prosentvis vekst, mens bostedsattraktiviteten er målt som antall standardavvik fra gjennomsnittet. Siste kolonne viser spredningen (standardavviket).

	Historisk	StDev
Bostedsattraktivitet	-0,3	0,7
Bedriftsattraktivitet - Basisnæringer	-3,4	8,8
Besøksattraktivitet	-0,1	10,8
Bedriftsattraktivitet - Regionale næringer	1,6	11,0

Da vil folketallet reduseres med over 11 prosent innen 2040. Det er en dårligere utvikling enn under normalscenariet. Antall arbeidsplasser vil imidlertid bli ganske likt som under normalscenariet, riktig nok med større nedgang i de første årene. Først i 2040 vil antall arbeidsplasser bli ganske likt. Det kan nok være at den positive attraktiviteten i de regionale næringene på sikt vil kompensere for den negative attraktiviteten i basisnæringene.

Figur 58: Historisk og normalscenario for befolkningsframskrivningen til Vågsøy fram til 2040. MMMM viser SSBs framskrivninger.

Figur 59: Arbeidsplassvekst under normalscenariet og med historisk attraktivitet i Vågsøy fram til 2040.

5.6 Scenario med høy attraktivitet for bedrift og besøk og bosted

I tabellen under har vi lagt inn noen verdier for framtidig attraktivitet som vil skape vekst i regionen.

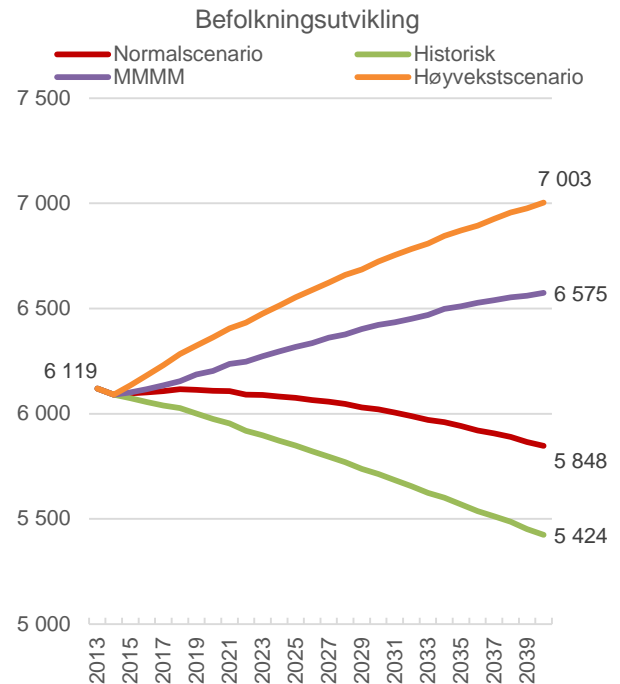
Vi antar nå at Vågsøy har en næringsattraktivitet som innebærer en årlig bransjustert vekst på 1 prosent, samt at bostedsattraktiviteten ligger 0,5 standardavvik fra gjennomsnittet. Dette er et scenario som det er mulig å tilstrebe. Vågsøy har allerede nådd dette målet innen de regionale næringene. Faktisk innebærer høyvekstscenariet en lavere bransjustert vekst i de regionale næringene enn hva Vågsøy historisk sett har oppnådd.

Tabell 6: Historiske verdier og verdier for et høyvekstscenario i Vågsøy. Næringsattraktiviteten er målt som årlig prosentvis vekst, mens bostedsattraktiviteten er målt som antall standardavvik fra gjennomsnittet. Siste kolonne viser spredningen (standardavviket).

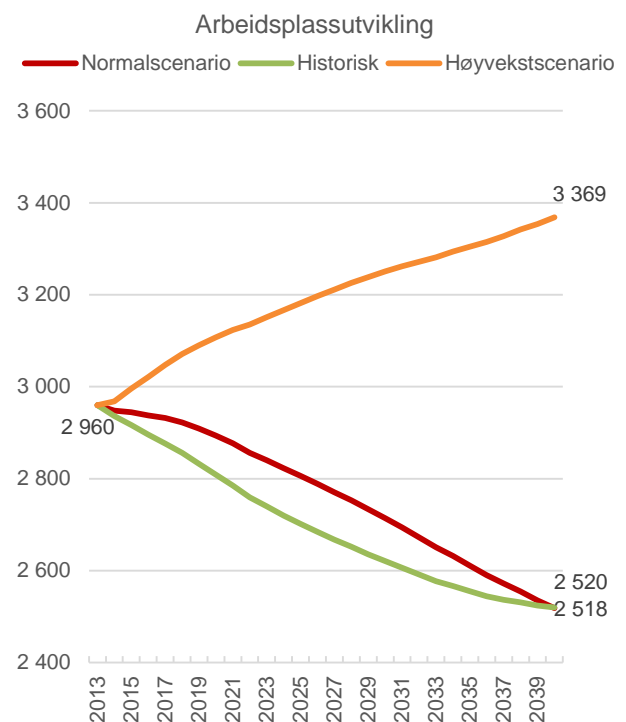
	Høyvekst	Historisk	StDev
Bostedsattraktivitet	0,5	-0,3	0,7
Bedriftsattraktivitet - Basisnæringer	1,0	-3,4	8,8
Besøksattraktivitet	1,0	-0,1	10,8
Bedriftsattraktivitet - Regionale næringer	1,0	1,6	11,0

Under et slikt scenario vil befolkningen i Vågsøy øke med nesten 15 prosent fram til 2050. Vågsøy vil dermed kunne nå over 7 000 innbyggere. Dette er også høyere enn SSBs middelframskrivning.

Arbeidsplassutviklingen vil få et kjempeløft dersom Vågsøy klarer å bli attraktiv både for basisnæringer, besøksnæringer og regionale næringer. En positiv bostedattraktivitet vil i tillegg bidra til flere arbeidsplasser i kommunal sektor siden befolkningen øker. Vi anser dette høyvekstscenariet for å være et «best case». Derfor vil, gitt at de strukturelle forholdene fortsetter som før, Vågsøy maksimalt kunne oppnå en vekst i antall arbeidsplasser på rundt 15 prosent og få rundt 3 370 arbeidsplasser innen 2040.

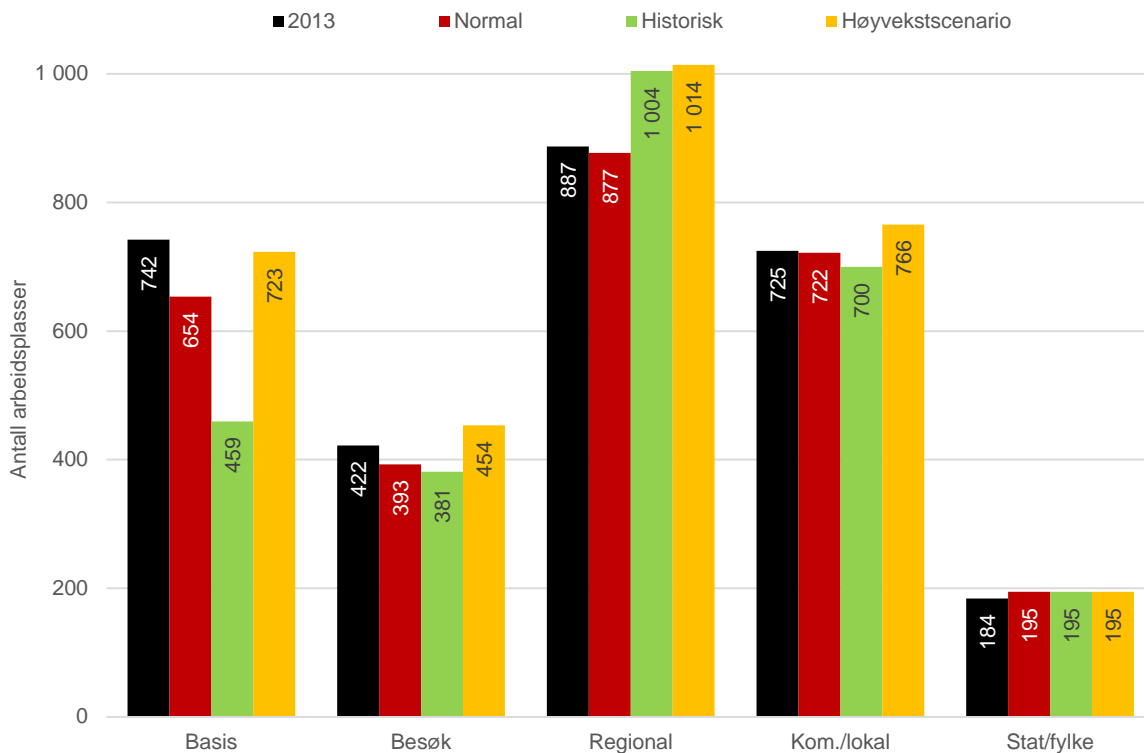
Figur 60: Befolkningsutvikling under ulike scenarier for attraktivitet i Vågsøy fram til 2040.

Figur 61: Arbeidsplassutvikling i Vågsøy fram til 2040 under ulike scenarier av attraktivitet.

5.6.1 Hvorfra kommer veksten i vekstscenariene?

Vi kan også vise hvordan arbeidsplassutviklingen blir i de ulike scenariene når vi deler opp veksten i de ulike sektorene og næringstypene. I figuren under viser vi antall arbeidsplasser i 2013 og i 2023 for de ulike scenariene.

Figur 62: Antall arbeidsplasser i ulike sektorer og næringstyper i 2013 og i de ulike scenariene i 2023, i Vågsøy.

Det er lite potensiale for vekst i basisnæringene i Vågsøy, gitt at de strukturelle forholdene fortsetter som før. Vågsøy vil miste arbeidsplasser i basisnæringene i alle scenariene, men nedgangen vil bli marginal i høyvekstscenariet. Nedgangen i basisnæringene vil bli dramatisk dersom Vågsøy opprettholder det historiske attraktivitetsnivået i basisnæringene. Derfor bør Vågsøy bli attraktiv for basisnæringer, ikke fordi det vil bidra til vekst, men fordi det vil forhindre kraftig arbeidsplassnedgang.

Besøksnæringene er ikke like sterkt påvirket av de ulike scenariene. I høyvekstscenariet vil det bli en moderat arbeidsplassvekst, mens det vil bli en liten nedgang under både normalscenariet og under det historiske scenariet.

Det er innenfor de regionale næringene at den kraftigste veksten vil komme. Under alle scenariene vil Vågsøy sannsynligvis få arbeidsplassvekst i de regionale næringene. Vågsøy har tradisjonelt vært attraktiv for regionale næringer, og dersom de fortsetter med det, vil antall arbeidsplasser i de regionale næringene øke med 117 i løpet av de neste ti årene. Under høyvekstscenariet vil veksten bli litt sterkere. Under et normalscenario antas antall arbeidsplasser å synke med ti arbeidsplasser i løpet av de neste ti årene.

Kommunal sektor vil reduseres noe under det historiske scenariet. Det skyldes befolkningsnedgang. Under høyvekstscenariet antas det at kommunal sektor vil øke med 41 arbeidsplasser i løpet av de neste ti årene.

Statlig og fylkeskommunal sektor forventes å øke med omtrent 11 arbeidsplasser i løpet av de neste ti årene uavhengig av bedrifts-, besøks- og bostedsattraktiviteten.

6. Utdanning

Det er stor interesse for utdanningsnivået, både generelt i befolkningen og i næringslivet. Et høyt utdanningsnivå regnes ofte som en kvalitet i seg selv, samtidig som mange antar at et høyt utdanningsnivå også er vekstfremmende for næringslivet. I regionale utviklingsstrategier, både blant fylkeskommuner og primærkommuner, er det ofte selvstendige målsettinger om å oppnå økt utdanningsnivå. Derfor har vi tatt med dette temaet i denne rapporten. Vi vil først presentere noen data om utdanningsnivå i befolkningen. Deretter konsentrerer vi oss om utdanningsnivået i næringslivet.

6.1 Utdanning i befolkning

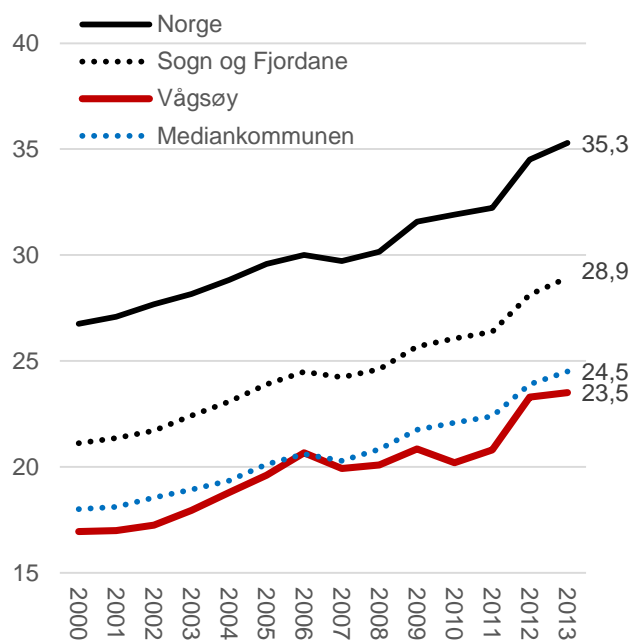
Utdanningsnivået i befolkningen varierer ganske mye mellom stedene. Bærum har høyest utdanningsnivå i sin befolkning i 2013 med 54,8 prosent av den sysselsatte befolkningen med minst tre års utdanning fra universitet eller høyskole. I Værøy, kommunen i Norge som har lavest andel høyt utdannede i sin befolkning, er andelen på 13,0 prosent.

De høyt utdannede klumper seg ofte i de største byene, og derfor har de aller fleste kommunene lavere utdanningsnivå enn landsgjennomsnittet. Det er bare 35 av 428 kommuner som har et utdanningsnivå i befolkningen som er over utdanningsnivået på landsbasis.

I Vågsøy har 23,5 prosent av den sysselsatte befolkningen høyere utdanning. Det var registrert 3 016 sysselsatte personer i Vågsøy i 2013, og av dem har 709 personer høyere utdanning.

Andelen høyt utdannede har økt siden 2000.

Andelen høyt utdannede i Vågsøy er lavere enn i de fleste kommuner i Norge. Det ser vi ved at andelen er lavere enn medianverdien. Andelen er også lavere enn snittet for Sogn og Fjordane.

Figur 63: Andel av den sysselsatte befolkningen i Norge, Sogn og Fjordane, Vågsøy og mediankommunen med høyere utdanning, 2000 – 2013.

6.1.1 Utdanningsnivå blant pendlere

Det kan være interessant å se på utdanningsnivået til de som pendler ut og inn av kommunene, og differansen mellom disse.

Noen kommuner har mye høyere utdanningsnivå for de som pendler ut enn de som pendler inn. Det kan vi kanskje tolke som at de er attraktive som bostedskommune for personer med høy utdanning.

Rent intuitivt skulle en tro at kommuner som har et høyt utdanningsnivå i arbeidsmarkedet i egen kommune hadde lav utdanning blant de som pendlet ut, ettersom innbyggerne får dekket tilbud om arbeid til høyt utdannede i egen kommune. I praksis er det omvendt. Dess høyere utdanningsnivå det er i arbeidsmarkedet i egen kommune, dess høyere er utdanningsnivået blant de som pendler ut.

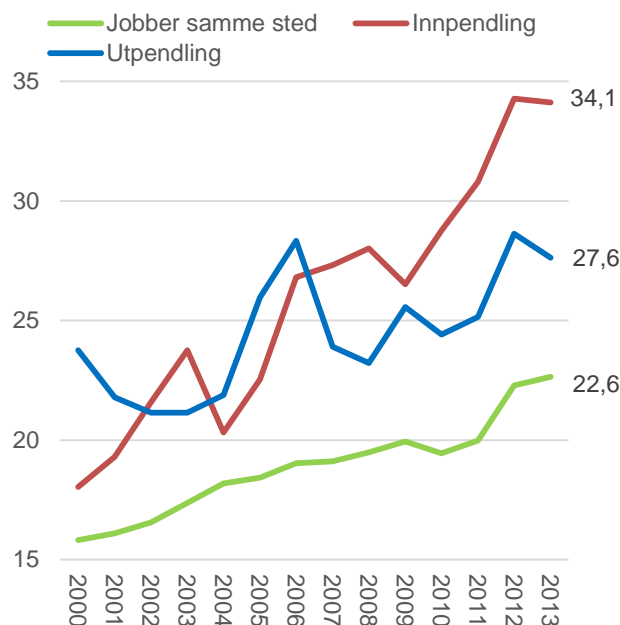
Det er i praksis også en sammenheng mellom høyt utdanningsnivå i arbeidsmarkedet i kommunen og utdanningsnivået blant de som pendler inn. Det virker intuitivt naturlig, men sammenhengen er mye sterkere mellom utdanningsnivået i egen kommune og de som pendler ut. Dermed ser det ut til at de høyt utdannede klumper seg i noen kommuner.

Differansen mellom utpendlerne og innpendlerne er vist i tabellen til høyre. Mer enn hver tredje person som pendler til Vågsøy har høyere utdanning, mens bare 27,6 prosent av de som pendler ut har høyere utdanning. Slik sett kan det tenkes Vågsøy er relativt mer attraktivt som arbeidssted enn som bosted for de med høyere utdanning. Blant de som jobber i samme kommune er andelen høyt utdannede enda lavere.

I figuren til høyre ser vi hvordan utdanningsnivået har utviklet seg blant inn- og utpendlere. I hele perioden vi har målt for har utdanningsnivået vært høyere blant de som pendler enn hos de som jobber i samme kommune. Etter 2006 har andelen høyt utdannede blant de som pendler inn økt mer enn hos de som pendler ut. Vi skal være litt forsiktige med tolkningen av disse dataene, siden det er snakk om et relativt lite antall, men det kan synes som om Vågsøy i økende grad blir mer attraktivt som arbeidssted enn som bosted for de med høyere utdanning.

Tabell 7: Andel med høyere utdanning hos pendlere i 2012.

Rang	Sted	Jobber Samme sted	Pender inn	Pendler ut	Differanse
10	Sogndal	35,1	36,1	49,2	13,1
23	Balestrand	34,1	28,7	39,3	10,5
49	Flora	25,5	21,8	29,3	7,5
54	Gloppen	28,7	32,5	39,3	6,8
59	Gaular	25,8	24,5	31,0	6,5
63	Stryn	22,7	26,2	32,4	6,2
79	Årdal	23,2	23,5	28,3	4,8
80	Førde	37,7	32,8	37,6	4,8
144	Selje	17,9	26,0	26,3	0,3
161	Gulen	22,1	23,9	23,3	-0,6
173	Hyllestad	21,3	21,1	19,9	-1,2
179	Jølster	22,0	34,1	32,6	-1,4
232	Askvoll	21,7	33,3	29,1	-4,2
263	Bremanger	20,6	27,3	21,6	-5,7
276	Vågsøy	22,6	34,1	27,6	-6,5
285	Høyanger	24,5	30,6	23,8	-6,8
311	Leikanger	47,7	57,5	48,9	-8,6
317	Eid	30,2	39,3	30,3	-9,1
326	Fjaler	30,7	44,2	34,4	-9,8
337	Solund	23,1	27,3	16,7	-10,6
344	Luster	27,2	45,0	33,8	-11,2
350	Hornindal	20,0	40,0	28,0	-12,0
351	Aurland	24,8	39,6	27,6	-12,0
367	Naustdal	22,2	38,6	24,9	-13,7
375	Vik	23,0	41,7	26,7	-15,1
387	Lærdal	29,7	50,2	33,5	-16,7

Figur 64: Andel med høyere utdanning hos de som pendler ut, pendler inn og arbeider i Vågsøy.

6.1.2 Utdanningsnivå sektorer

Det er stor forskjell på utdanningsnivået i de ulike sektorene. Fylke og stat har mye høyere andel med høyere utdanning enn de andre sektorene. Over 70 prosent av de som arbeider i fylkeskommunene har høyere utdanning, mens 65,3 prosent av de statsansatte har minst 3-årig utdanning. Næringslivet har mye lavere andel utdannede enn i offentlig sektor. 26,1 prosent av de som jobber i næringslivet i Norge har høyere utdanning. Sektorsammensetningen har naturligvis stor betydning for den regionale variasjonen i utdanningsnivået. Steder hvor en stor andel av sysselsettingen er i offentlig sektor vil naturlig få et høyere utdanningsnivå i arbeidslivet, og sannsynligvis også i befolkningen.

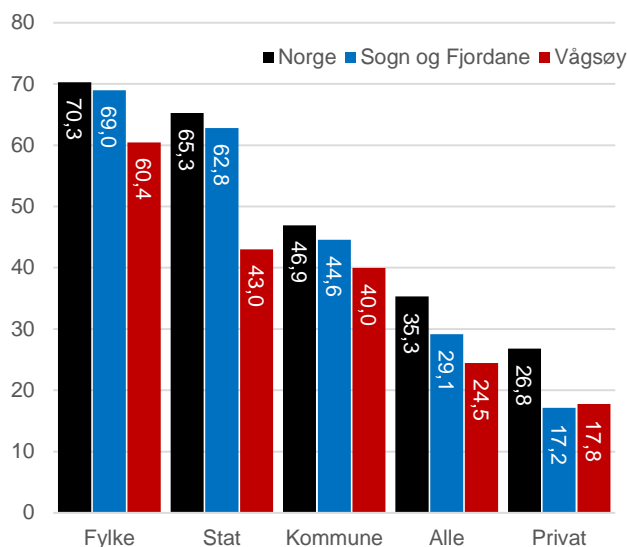
Statlig sektor har en lav andel høyt utdannede i Vågsøy sammenliknet med andelen i Sogn og Fjordane og i Norge. Kommunal sektor har en nesten like høy andel høyt utdannede.

Privat sektor har nesten like mange høyt utdannede som Sogn og Fjordane, men en mye lavere andel enn landet som helhet.

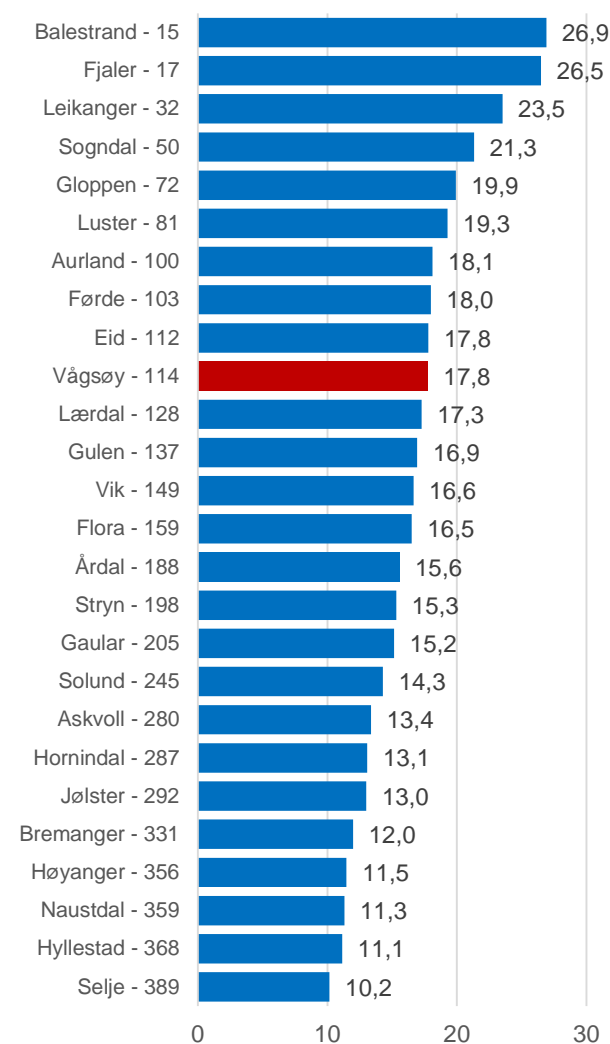
6.1.3 Utdanningsnivå næringslivet

I resten av kapittelet skal vi se spesielt på utdanningsnivået i næringslivet. Variasjonen i utdanningsnivå i næringslivet er vist i figuren til høyre.

17,8 prosent av de som jobber i privat sektor i Vågsøy har høyere utdanning. Andelen er like høy som i Eid. Andelen er faktisk ganske høy i nasjonal sammenheng; i den øvre halvdel av norske kommuner, men akkurat ikke innenfor den øvre fjerdedelen.

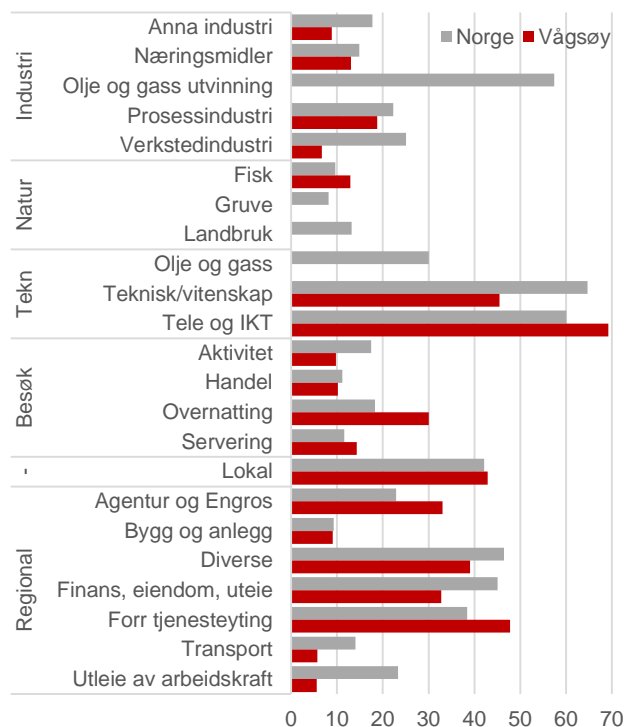
Figur 65: Andel med høyere utdanning etter sektor, 2013.

Figur 66: Andel med høyere utdanning i næringslivet, etter arbeidssted i 2013.

Hvorfor varierer utdanningsnivået?

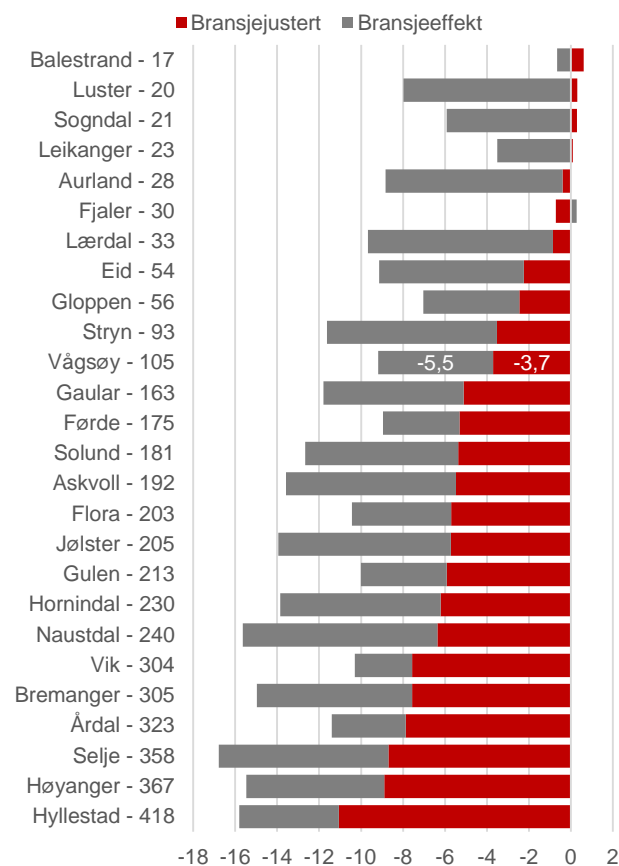
Det er store forskjeller mellom utdanningsnivået i de ulike bransjene. I figuren til høyre ser vi at i noen bransjer, som tele og IKT og teknisk/vitenskapelige tjenester, er andelen ansatte med høyere utdanning godt over 50 prosent. I bransjer som bygg og anlegg og handel er andelen rundt 10 prosent. I figuren til høyre sammenlikner vi utdanningsnivået i Vågsøy og Norge bransje for bransje. 17 av de 132 personene som jobber innen fiske i Vågsøy har høyere utdanning. Andelen er på 18 prosent, en andel som er høyere enn andelen nasjonalt. Det er kun 26 personer som jobber innen Tele og IKT i Vågsøy, men av disse har hele 18, dvs. 70 prosent, høyere utdanning. Andelen er høyere enn i Norge. Andelen høyt utdannede innen forretningsmessig tjenesteyting og agentur og engros høyere i Vågsøy enn i Norge, Transportbransjen, som er ganske stor i Vågsøy, har en lav andel høyt utdannede.

Figur 67: Andel av ansatte med minst tre års høyere utdanning i ulike bransjer i Norge og Vågsøy.

6.1.4 Bransjeeffekt og bransjejustert utdanningsnivå

Ettersom det er store forskjeller mellom utdanningsnivå mellom bransjene, vil det være interessant å undersøke om de regionale ulikhetene mellom utdanningsnivå i næringslivet skyldes at bransjestrukturen er forskjellig. Bransjeeffekten er beregnet gjennom å kalkulere hvilken andel ansatte med høy utdanning det ville vært dersom det var gjennomsnittlig utdanningsnivå i hver enkelt bransje, og deretter trekke fra næringslivets generelle utdanningsnivå. I Sogn og Fjordane er det bare Fjaler som har en bransjesammensetning i sitt næringsliv som tilsier at andelen høyt utdannede i næringslivet skal være høyere enn andelen nasjonalt. Når vi har regnet ut bransjeeffekten, kan vi også se om noen regioner har unormalt høyt utdanningsnivå når bransjeeffekten er trukket fra. Vågsøys bransjesammensetning tilsier at andelen høyt utdannede i næringslivet skal være 5,5 prosentpoeng lavere enn på landsbasis. Men i realiteten er andelen høyt utdannede i næringslivet lavere. Likevel er det bransjejusterte utdanningsnivået bedre enn for de fleste andre kommuner i Norge, siden de fleste kommunene har et negativt bransjejustert utdanningsnivå. De store byene trekker snittet for det bransjejusterte utdanningsnivået kraftig opp.

Figur 68: Avvik mellom regionenes utdanningsnivå i næringslivet og nivået i Norges næringsliv, dekomponert i bransjeeffekt og bransjejustert andel.

7. NæringsNM

NæringsNM er utviklet for å måle hvordan næringslivet presterer i ulike områder i Norge. For å måle næringsutviklingen i en kommune, ser vi på fire mål: Nyetableringer, lønnsomhet, vekst og næringslivets størrelse^{iv}.

NæringsNM	Nyetableringer	1. Etableringsfrekvens: Antall nyregistrerte foretak som andel av eksisterende foretak i begynnelsen av året 2. Bransjustert etableringsfrekvens: Basert på etableringsfrekvens, justert for effekten av bransjestrukturen 3. Vekst i antall foretak: Etableringsfrekvensen fratrukket nedlagte foretak
	Lønnsomhet	4. Andel foretak med positivt resultat før skatt 5. Bransjustert lønnsomhet: Andel foretak med positivt resultat før skatt, justert for effekten av bransjestruktur, bedriftens omsetning og alder. 6. Andel foretak med positiv egenkapital
	Vekst	7. Andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen (KPI) 8. Andel foretak med realvekst justert for bransjestruktur, bedriftens omsetning og alder. 9. Andel foretak med vekst i verdiskaping 10. Andel foretak med vekst i verdiskaping, justert for bransjestruktur, bedriftens omsetning og alder.
	Næringslivets størrelse	11. Antall arbeidsplasser i næringslivet som andel av befolkningen

Nyetableringer i regioner og kommuner blir målt med tre indikatorer. Den første, etableringsfrekvens, måler antall nyregistrerte foretak i forhold til eksisterende antall foretak i begynnelsen av året. Bransjustert etableringsfrekvens er etableringsfrekvensen fratrukket virkningen av bransjestrukturen i regioner og kommuner. Denne indikatoren forteller oss om regionen har få eller mange etableringer når vi tar hensyn til at etableringsfrekvensen varierer mye mellom ulike bransjer. Den tredje indikatoren er vekst i antall foretak. Dette vil være etableringsfrekvensen fratrukket frekvensen av nedlagte foretak, samt innflyttede foretak fratrukket utflyttede.

Lønnsomheten i regionenes næringsliv blir målt med tre indikatorer. Den første er andel foretak med positivt resultat før skatt. I tillegg har vi målt andelen lønnsomme foretak justert for bransjestruktur, bedriftenes omsetning og alder. Den tredje indikatoren er andel foretak med positiv egenkapital.

Vekst i regionene er målt med andel foretak med omsetningsvekst større enn prisstigningen. Også her har vi en indikator som justerer for bransjestruktur, omsetning og alder. Den tredje indikatoren er andel foretak av samtlige regnskapspliktige foretak på stedet som har vekst i verdiskapingen. Det er også en siste indikator der det er justert for forskjeller i bransjestruktur, omsetning og alder til foretakene.

Indikatoren «næringslivets størrelse» er antall arbeidsplasser i næringslivet som andel av befolkningen på stedet. For hver indikator rangeres både regioner og kommuner. Rangeringsnumrene legges så sammen innenfor hver gruppe. Til slutt summeres rangeringsnumrene for de fire indeksene nyetablering, lønnsomhet, vekst og næringslivets størrelse. Regionen og kommunen som har lavest sum, kommer ut som vinner av NæringsNM.

Nyetableringer

Etableringsfrekvensen er antall nyetablerte foretak som prosent av antall eksisterende foretak i begynnelsen av året.

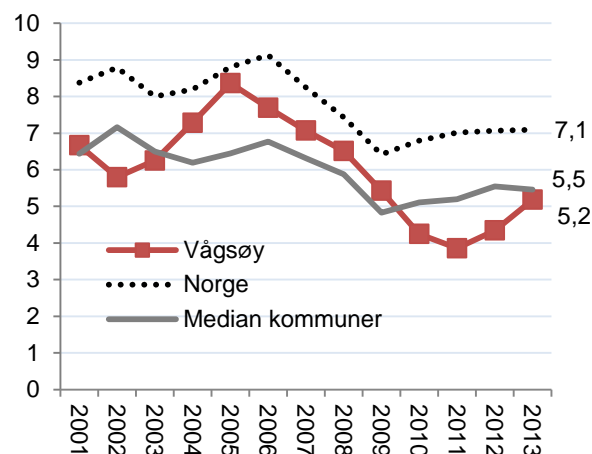
Etableringsfrekvensen i Norge har vært ganske høy i hele perioden fra 2001 til 2006, før den begynte å synke. I de siste årene har landets etableringsfrekvens ligget på rundt sju prosent. Mediankommunens etableringsfrekvens er lavere enn landets fordi de store bykommunene drar opp gjennomsnittet mye.

Vågsøy hadde en etableringsfrekvens på 5,2 prosent i 2013. Det er nesten like høyt som medianverdien. Vågsøys etableringsfrekvens har ligget under medianverdien de siste tre årene.

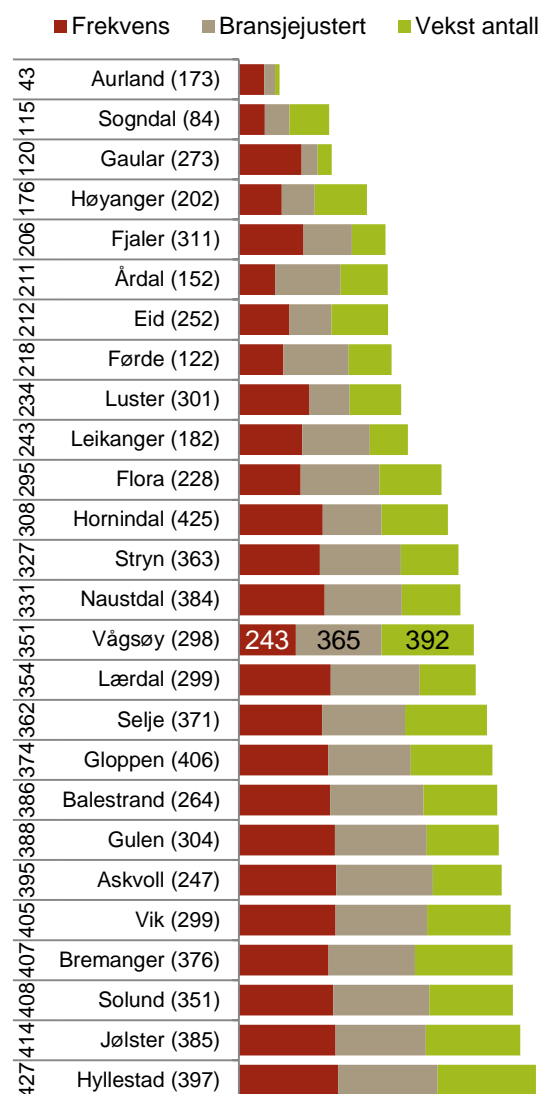
7.1.1 Etableringsindeksen for kommuner

Etableringsindeksen har tre indikatorer for nyetablering; etableringsfrekvensen, den bransjejusterte etableringsfrekvensen og vekst i antall foretak. Den bransjejusterte etableringsfrekvensen tar hensyn til bransjestrukturen, og måler etableringsfrekvensen bransje for bransje. Vekst i antall foretak er etableringsfrekvens fratrukket andel nedlagte foretak. Til sammen gir etableringsindeksen et godt bilde på etableringsaktiviteten i regionene.

Vågsøy kommer lavt ut på den samlede etableringsindeksen. Spesielt er antallet foretak fratrukket det nedlagte antallet, lavt.

Figur 69: Etableringsfrekvensen i Vågsøy, Norge og medianen av kommunene i Norge i perioden 2001-2013.

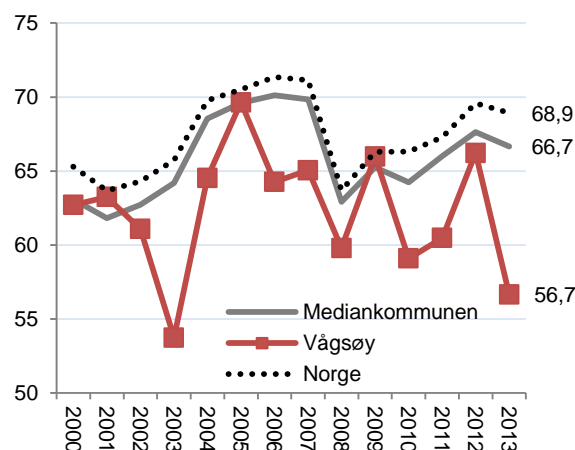
Figur 70: Etableringsindeksen for kommunene i Sogn og Fjordane, med rangeringsnummer for hver av indikatorene. Rangering for etableringsindeksen er vist helt til venstre. I parentes er rangeringen for etableringsindeksen siste ti år.

7.2 Lønnsomhet

Lønnsomheten i næringslivet måles som andel av foretakene med positivt resultat før skatt. Med denne metoden teller små og store foretak likt.

Lønnsomheten i norsk næringsliv var på topp i årene fra 2004 til 2007. I 2008 sank lønnsomheten brått, for deretter å stige de tre neste årene. I 2013 hadde 68,9 prosent av alle regnskapspliktige foretak positivt resultat før skatt, noe som var en liten nedgang fra 2012.

Andelen foretak med positivt resultat før skatt har variert veldig i Vågsøy, fra 53,7 prosent i 2003 til 69,6 prosent i 2005. I 2013 var igjen andelen lav sammenliknet med landet og mediankommunen.

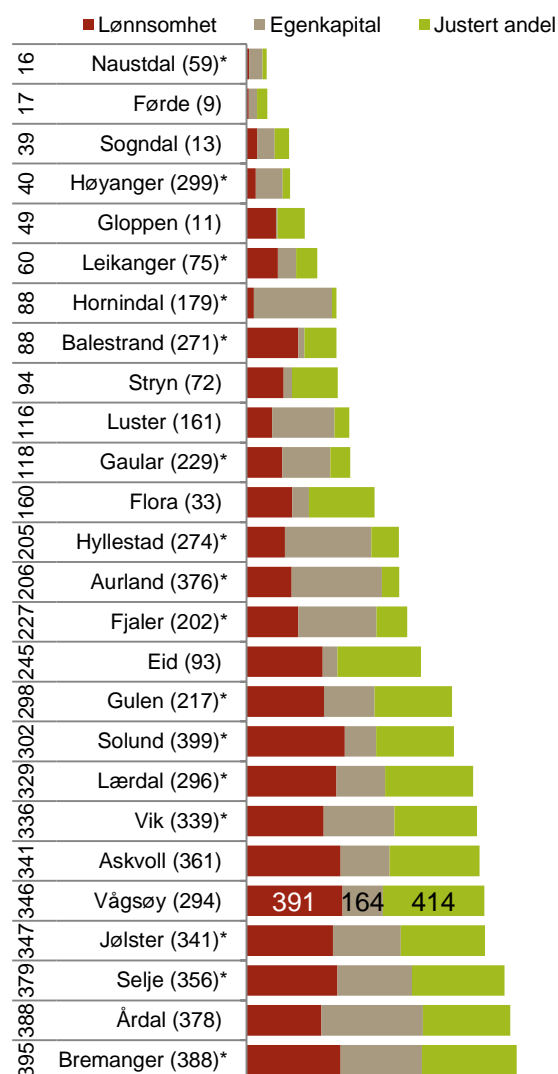

Figur 71: Prosentvis andel foretak med positivt resultat før skatt i Vågsøy sammenliknet med Norge og medianen av kommunene i Norge i perioden 2000-2013.

7.2.1 Lønnsomhetsindeksen for kommuner

I figur 71 ser vi hvordan kommunene gjør det på lønnsomhetsindeksen i 2013. Lønnsomhetsindeksen er sammensatt av tre indikatorer; andel foretak med positivt resultat, andelen av foretak med positiv egenkapital, og andel lønnsomme foretak justert for bransje, størrelse og alder på foretakene.

Vågsøy kommer dårlig ut på den samlede lønnsomhetsindeksen. Den justerte andelen lønnsomme foretak er spesielt lav. Vågsøy kommer lavere ut i år enn i snitt de siste ti årene.

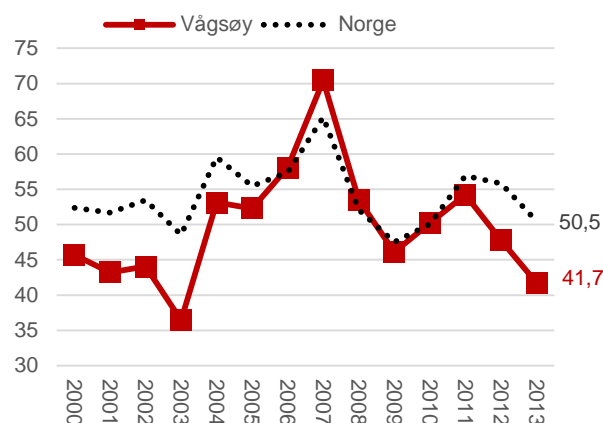

Figur 72: Lønnsomhetsindeksen for kommunene i Sogn og Fjordane. Rangering blant landets 428 kommuner i 2013 til venstre, og rangering siste ti år i parentes. Rangering for de tre lønnsomhetsindikatorerne vises i figuren.

7.3 Vekst

Andel vekstforetak i Norge var rekordhøyt i 2007, da 65,2 prosent av foretakene hadde omsetningsvekst høyere enn prisstigningen. Andel vekstforetak sank deretter dramatisk de to neste årene, og var på 47,5 prosent i 2009. Etter dette tok andelen vekstforetak seg opp, men falt ganske mye fra 2012 til 2013. I 2013 hadde 50,5 prosent av alle foretakene i Norge omsetningsvekst høyere enn prisstigningen.

I perioden mellom 2006 og 2011 var andelen vekstforetak i Vågsøy og Norge omtrent like høy. I de siste årene har Vågsøy hatt en lavere andel enn landet. Andelen var på 41,7 i 2013.

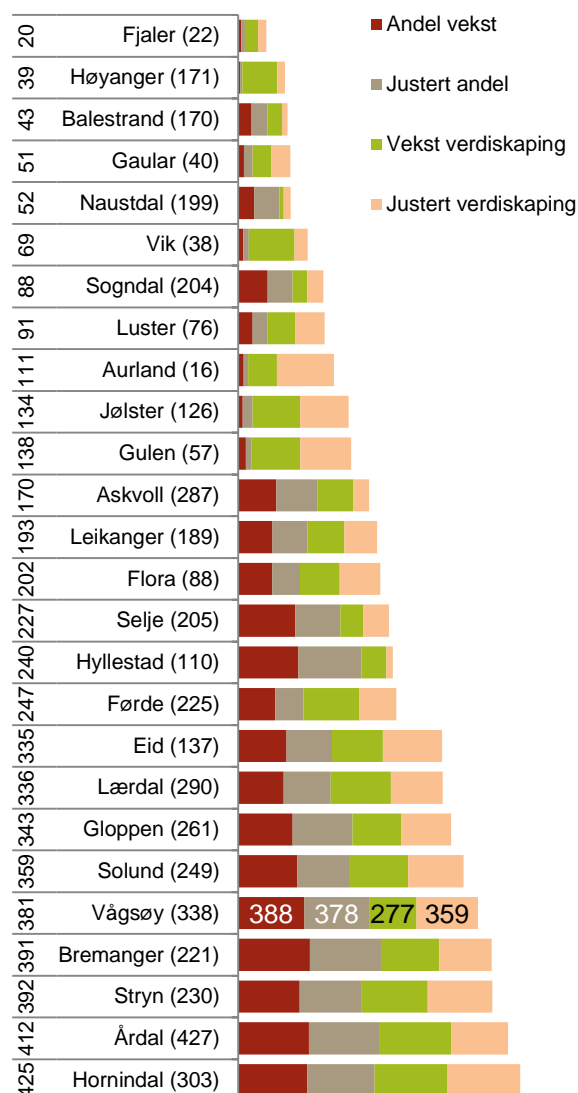
Figur 73: Andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen i Vågsøy og Norge.

7.3.1 Vekstindeksen for kommuner

Vi måler veksten i næringslivet i kommunene ved hjelp av fire indikatorer. Den første indikatoren er andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen. Den andre indikatoren er andel vekstforetak, justert for foretakenes bransje, størrelse og alder. Den tredje indikatoren er andel foretak med vekst i verdiskapingen. Den siste er justert andel med vekst i verdiskaping. Den endelige vekstindeksen er basert på kommunenes rangering med hensyn til de fire vekstindikatorerne.

Vekstindeksen varierer ganske mye fra år til år, og en skal dermed ikke legge så mye vekt på et enkelt år, men svært lave verdier på vekstindeksen over en tiårsperiode er et dårlig tegn.

Vågsøy kommer lavt ut på alle indikatorene, spesielt på indikatoren for justert verdiskaping. Dermed kan ikke den lave andelen foretak med vekst i verdiskapingen skyldes strukturelle forhold. Vågsøy gjør det dårligere i år enn i snitt de siste ti årene.

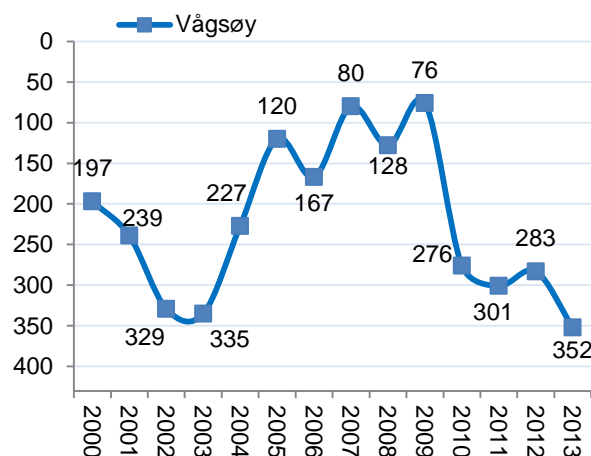

Figur 74: Vekstindeksen for kommunene i Sogn og Fjordane. Rangering blant landets 428 kommuner i 2013 til venstre, og rangering siste ti år i parentes. Rangering for de tre vekstindikatorerne vises i figuren.

7.4 NæringsNM for kommuner

NæringsNM er en rangering av kommuner, regioner og fylker basert på et sett med 11 indikatorer for nyetableringer, lønnsomhet, vekst og næringslivets størrelse. Formålet er å komme fram til et mål som forteller hvordan næringslivet samlet sett gjør det i en kommune, region eller fylke. Telemarksforskning har utarbeidet NæringsNM for NHO de siste elleve årene.

Vågsøy fikk en historisk lav plassering i årets NæringsNM. Kommunen kom på 352. plass. Det er den dårligste plasseringen Vågsøy har fått så lenge vi har målt NæringsNM. Vågsøy gjorde det relativt bra i 2007 og 2009, men de siste årene har kommunen gjort det svært dårlig.

Figur 75: Rangeringen til Vågsøy i NæringsNM i perioden 2000-2013.

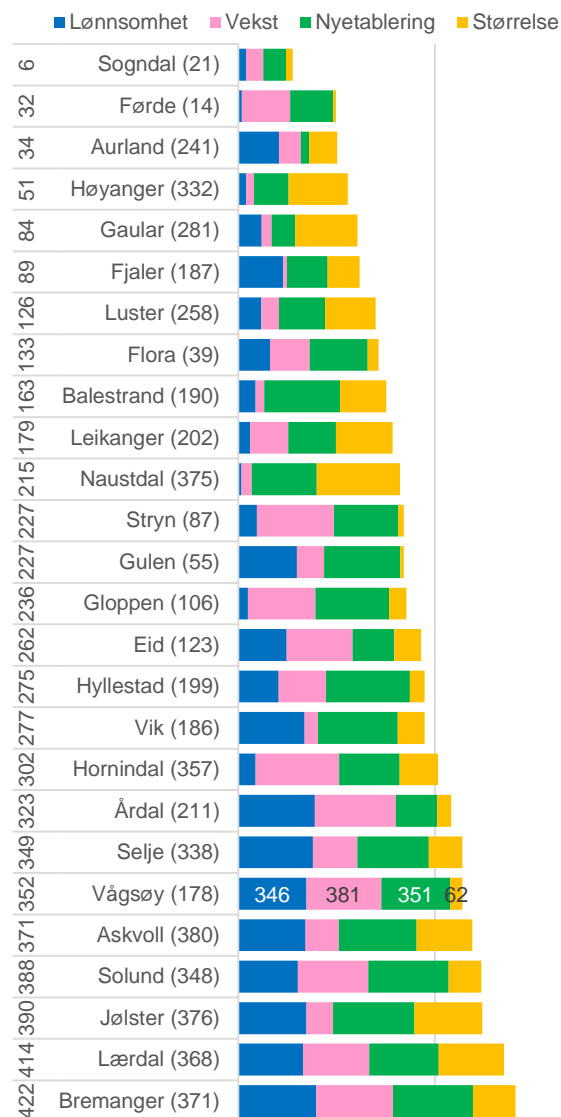
7.4.1 Kommunene i Sogn og Fjordane

Mange kommuner i Sogn og Fjordane gjør det godt i NæringsNM. Sogndal kom på 6. plass i år, og Førde på en 32. plass.

I andre enden finner vi kommuner som Lærdal og Bremanger som kom nesten helt nederst i årets NæringsNM.

Mens Vågsøy i snitt de siste ti årene har ligget på en 178. plass, som er over middels av norske kommuner, har kommunene falt drastisk i 2013.

Næringslivet i Vågsøy er stort, dvs. at antallet ansatte i næringslivet utgjør en stor del av folketallet. Dette trekker den samlede plasseringen opp. På de øvrige indikatorene kommer imidlertid Vågsøy lavt ut, og er dermed blant de lavest rangerte både i Sogn og Fjordane og i landet som helhet.

Figur 76: NæringsNM for kommunene i Sogn og Fjordane. Rangering blant landets 428 kommuner i 2012 til venstre, og rangering siste ti år i parentes. Rangering for de fire indeksene vises inni figuren.

ⁱ Bransjeinndelingen tar utgangspunkt i registerdata for arbeidssted, med tilhørende NACE på 5-siffernivå. Fullstendig oversikt finnes på [\(link\)](#)

ⁱⁱ Vi baserer oss å at sysselsettingsandelene innenfor hvert årstrinn er konstant, og har brukt SSBs middelframskrivning om antall personer i alle årstrinn hvert år til 2040.

ⁱⁱⁱ Vi har brukt progressivt gjennomsnitt for de ti siste årene der veksten de siste årene teller mer enn de første.

^{iv} Alle tall for nyetableringer, vekst og lønnsomhet baserer seg på data som Telemarkforskning har fått levert fra Brønnøysundregistrene.